

บทที่ ๔

การศึกษาวิเคราะห์หลักมหาปเทศ ๔ ในสังคมไทย

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอการประยุกต์หลักมหาปเทศ ๔ มาใช้ในสังคมไทย โดยใช้หลักพระพุทธศาสนาซึ่งมุ่งเน้นการดำรงชีวิตจะนำเสนอเป็น ๒ ส่วน คือ การประยุกต์หลักมหาปเทศ ๔ มาใช้ในสังคมไทย และผลกระทบที่พบในหลักมหาปเทศ ๔ ของพระสงฆ์ในสังคมไทย

๔.๑ การศึกษาหลักมหาปเทศ ๔ มาใช้ในปัจจัย ๔ ของสังคมไทย

๔.๒ ผลกระทบที่พบในหลักมหาปเทศ ๔ ของพระสงฆ์ในปัจจัย ๔ ของสังคมไทย

๔.๓ การศึกษาวิเคราะห์ใช้มหาปเทศในการตัดสินใจเรื่องเกี่ยวกับ โลกวิชชะและปณัตติวิชชะ

๔.๓.๑ การรับเงินของพระสงฆ์

๔.๓.๒ การให้พร

๔.๓.๓ การประเคน

๔.๓.๔ การถวายน้ำปานะ

๔.๓.๕ การสวดบูชาของพระสงฆ์

๔.๑ การศึกษาวิเคราะห์หลักมหาปเทศ ๔ มาใช้ในสังคมไทย

พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์แสดงแก่พุทธบริษัทมีเป็นจำนวนมากถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมวินัย^๑ ภายหลัง เมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว การทรงจำหลักพระธรรมวินัยก็ดี การตีความหลักพระธรรมวินัยก็ดี อาจมีความผิดพลาดและคลาดเคลื่อนได้ ทั้งๆ ที่พระเถระทั้งหลายในอดีตจะร่วมกันประชุมทำสังคายนาพระธรรมวินัย รวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่และมีการจารึกเป็นคัมภีร์พระไตรปิฎกสืบมาเป็นลำดับก็ตาม แต่ก็ยังปรากฏมีพระสาวกบางรูปบางคณะ ละเลยหลักการตั้งเดิมของพระพุทธศาสนา มีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไป เกิดขัดแย้งไม่ลงรอยกัน^๒ จนภายหลังได้เกิดนิกายขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก มีการแบ่งเป็นทักษิณนิกายคือนิกายฝ่ายใต้ และอุตรนิกายคือนิกายฝ่ายเหนือ หรือที่เรียกกันในปัจจุบันนี้ว่า พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและฝ่ายมหายาน โดยฝ่ายเถรวาท ได้ถือตามมติที่พระมหาเถระในอดีตมีพระมหากัสสปะเป็นประธาน พร้อมด้วยพระสงฆ์อรหันตสาวก จำนวน ๕๐๐ รูป ได้สังคายนาพระธรรมวินัยเป็นครั้งแรกเมื่อพระพุทธองค์ปรินิพพานแล้วได้ ๓ เดือน ที่เรียกว่าปฐมสังคายนา^๓ โดยยึดหลักคำสอนดั้งเดิม คงรักษาไว้มิได้มีการยกเลิกหรือแก้ไขหลักคำสอนเดิม ส่วนคณะสงฆ์อีกฝ่ายหนึ่งมีพระปุณณะ เป็นประธาน พร้อมทั้งบริวาร ซึ่งไม่ได้เข้าร่วมในการสังคายนาครั้งนั้น เมื่อทราบข่าวการสังคายนาของพระเถระก็ไม่ยอมรับ

^๑ ชุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๑๐๒๗/๕๐๘.

^๒ วิ.จุ. (ไทย) ๗/๔๔๔/๓๘๕-๓๘๖.

^๓ วิ.อ. (บาลี) ๑/๕-๓๐.

ยังยืนยันที่จะถือตามคำสอนเดิมตามที่ตนได้ฟังมา ได้เรียนมา^๔ กาลต่อมา ยังได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักคำสอนเพื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน และเรียกขานกลุ่มของตนเองว่า มหายาน^๕

จากเหตุการณ์ครั้งอดีตที่มักมีความคิดเห็นขัดแย้งไม่ลงรอยกัน เป็นเหตุให้เกิดนิกายต่างๆ ขึ้นเป็นจำนวนมากในกลุ่มผู้นับถือพระพุทธศาสนา แม้ในปัจจุบันพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ที่ประชาชนประมาณร้อยละ ๙๕ นับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท มีคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์สำคัญ ก็ยังมีการตีความหลักพระธรรมวินัยไม่ตรงกัน ทำให้พุทธบริษัทเกิดความคิดเห็นขัดแย้งกันเองอยู่เป็นประจำ พระพุทธองค์ทรงเห็นการณ์ไกลถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นในภายหน้า จึงทรงแสดงถึงหลักมहाปเทศ ๔ คือหลักการใหญ่สำหรับอ้างอิงเพื่อสอบถามเทียบเคียงและตัดสินว่า ข้อใดเป็นธรรมเป็นวินัย ข้อใดมิใช่ธรรมมิใช่วินัย คำสอนใดเป็นสัตตสุตสาสน์ คำสอนใดมิใช่สัตตสุตสาสน์^๖ พร้อมทั้งทรงแสดงหลักธรรมสำคัญอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพระธรรมวินัย เช่น ไตรสิกขา ภิกขุอุปหานิยธรรม อิทธิบาทธรรม และอัปมาทธรรม ไว้ในมหาปริณิพพานสูตร เพื่อให้พุทธบริษัทใช้เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติเพื่อบำรุงรักษาพระธรรมวินัย คือพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

ในส่วนของการใช้เกณฑ์ของมหาปเทศ นอกจากจะมีความรู้ความเข้าใจในหลักมหาปเทศ ๔ ทั้งในฝ่ายพระวินัย และมหาปเทศในฝ่ายพระสูตรแล้ว จะต้องมีความเข้าใจในทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกับมหาปเทศอื่นๆ อีก ได้แก่ ๑.แนวคิดเรื่องอภิภังค์ ๒.แนวคิดเรื่องอภิภังค์สมณะ ๓.หลักการในการวินิจฉัยพระธรรมวินัย ๔.คุณสมบัติของพระภิกษุผู้ระงับอภิภังค์ และ ๕.เกณฑ์การตัดสินการตีความพระไตรปิฎกด้วย รวมถึงหลักธรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับว่า หากการอธิบายความตีความธรรมอยู่ในขอบเขตของหลักธรรมเหล่านี้ ถือว่าการตีความนั้นถูกต้อง ได้แก่ ๑.มัชฌิมาปฏิปทา ๒.ปฏิจจสมุปบาท ๓. อริยสัจ ๔.โยนิโสมนสิการ ๕.ปฏิจจสมุปบาท ๖.นิยาม ๗.อคติ รวมถึงปัจจัย ๔ ที่พบในปัจจุบัน

เกิดความเห็นที่ขัดแย้งกันในเรื่องพระวินัยและเกิดการโต้แย้งกัน เป็นมูลเหตุการสังคายนาร้อยกรองพระธรรมวินัยขึ้นหลายครั้งในอดีต ส่วนความเห็นที่ขัดแย้งกันในเรื่องพระธรรมและเกิดการโต้แย้งกัน เป็นมูลเหตุให้เกิดความแตกแยกทางความคิด อันนำไปสู่การเกิดขึ้นของนิกายต่างๆ จะเห็นว่าความเห็นที่ขัดแย้งกันมีคู่กรณีอยู่ ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายที่ก่อเหตุและฝ่ายที่โต้แย้ง การโต้แย้งหรือเถียงกันในบางครั้งก็เป็นเรื่องที่ดี เกิดขึ้นจากความปรารถนาดีก็ได้ แต่ในบางครั้งก็อาจเป็นเรื่องของการพยายามเอาชนะกันตามแต่ทิฐิของแต่ละฝ่าย สรุปได้ว่าถ้าฝ่ายใดตั้งมั่นในธรรม ห่วงดีต่อพระพุทธศาสนาไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งกิเลสก็ถือว่าเป็นฝ่ายดี แต่ถ้าฝ่ายใดตกอยู่ในอำนาจของกิเลสก็ย่อมถือว่าความเห็นที่ขัดแย้งกันอันเกิดจากพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม

ในสังคมไทยก็เช่นกัน เราสามารถศึกษาเรื่องราวความขัดแย้งในอดีตได้จากประวัติศาสตร์ครั้งแล้วครั้งเล่า ที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไม่มากนักน้อย โดยเฉพาะในแวดวงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ความคิดเห็นขัดแย้งส่วนมากจะเกี่ยวข้องด้วยเรื่องพระวินัย ความประพฤติเคร่งครัดและย่อหย่อนในพระวินัย ที่ส่งผลให้เกิดความคิดเห็นขัดแย้งกันและนำไปสู่การ

^๔ วิ.จู. (บาลี) ๗/๔๔๔/๒๘๑.

^๕ พระอัครคณาธิการ (ชวนินทร์ สระคำ), ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒๑๑ - ๒๑๔, ๒๑๘ - ๒๑๙.

^๖ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๗-๑๘๘ /๑๓๔-๑๓๖.

เปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของสถาบันสงฆ์มาโดยลำดับ ดังตัวอย่าง กรณีการตั้งคณะสงฆ์ลังกาวงศ์ในสมัยสุโขทัย^๗ กรณีการตั้งคณะสงฆ์ป่าแก้วในสมัยอยุธยา และการตั้งคณะสงฆ์ธรรมยุติกในสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นต้น แม้แต่ในยุคปัจจุบัน เรายังพบเห็นความคิดเห็นขัดแย้งในเรื่องพระวินัยอยู่

สังคมไทยที่เปิดรับแนวคิดในการพัฒนาประเทศแบบสมัยใหม่ ได้ส่งผลให้การศึกษาเจริญขึ้น ผู้คนรู้หนังสือมากขึ้น และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่มาจากต่างประเทศต่างอารยธรรมมากขึ้น ความเสรีภาพทางความคิดตลอดถึงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ได้ก่อให้เกิดการพัฒนาทางความคิดที่หลากหลาย ซึ่งรวมถึงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันด้วย ไม่เว้นแม้แต่วงการพระพุทธศาสนา

ในปัจจุบันได้เกิดความคิดเห็นขัดแย้งในเรื่องพระธรรมและพระวินัย อันเป็นเหตุให้เกิดการแตกแยกทางความคิด และส่งผลไปถึงความแตกแยกออกเป็นกลุ่มต่างๆ อย่างเด่นชัด ความพยายามในการผดุงพระพุทธศาสนาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายพุทธจักรและฝ่ายอาณาจักร ได้ก่อให้เกิดกฎหมายคณะสงฆ์ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับต่างๆ รวมไปถึงกฎหมายอาญา การลงนิคหกรรม^๘ ซึ่งล้วนต้องอาศัยมหาปเทศ ๔ เป็นเกณฑ์อ้างอิงด้วย

จากเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบันพบว่ามีพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตนั้น ผลปรากฏว่ามีการสังคายนาหลายครั้งก็ส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนสังคมไปจนวันหลังมหาปเทศ ๔ ของพระสงฆ์ยังคงเหมือนเดิม

๔.๒ ผลกระทบที่พบในหลักมหาปเทศ ๔ ของพระสงฆ์ในสังคมไทย

จากการศึกษาปาจิตติยเฉพาะของภิกษุ ๒๒ สิกขาบท สิกขาบทที่ปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน ๗๐ สิกขาบท และเฉพาะของภิกษุณี ๙๖ สิกขาบทในภิกขา ผู้วิจัยพบว่า ท่านพระภิกษุโดยให้รายละเอียดของแต่ละสิกขาบทและการกระทำที่เคร่งครัดมี ๒ อย่าง คือ

๑. โลกวัชชะ คือ โทษทางโลก ได้แก่ อุกุศลกรรมบถ ๑๐ เช่น การฆ่าสัตว์ เป็นต้น เป็นโทษที่ปรากฏชัดเจน

๒. ปณัตตวัชชะ โทษทางพระวินัยบัญญัติ เช่น รู้อยู่ บวชให้บุคคลที่มีอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี เป็นอาณัติปรากฏชัดเจน

โทษทั้ง ๒ อย่างนี้ มีหลักในวชิรพุทธภิกขา เป็นคัมภีร์ภิกขาที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับวินัยตอนที่ ๑

๑) ในเพราะประกาศให้รู้โลกวัชชะ ความตั้งอยู่ด้วยดีแห่งสงฆ์มีได้เพราะโทษปรากฏชัดเจน^๙ เมื่อนำสิ่งที่ชาวโลกเห็นว่าเป็นความผิดมาบัญญัติไว้ สังคมก็จะยอมรับเพราะมองเห็นโทษอย่างชัดเจน

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์, กาลานุกรม พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๖.

^๘ พระธรรมวโรดม, แนวกฎหมายอาญาฉบับที่ ๑๑ ว่าด้วยการลงนิคหกรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ช่อระกา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑.

^๙ โลกวัชชส ปญญาปเน สัมมสุตตะ โหติ ปากฎาทีนโวโต. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ภาวนาตวชิรพุทธิตเถเรณ กตา, วชิร.ภิกขา (บาลี). ๙๑.

๒) ในเพราะประกาศให้รู้ปณณัตติวัชชะ ความผาสุกแห่งสงฆ์มีได้เพราะอานิสงส์ปรากฏชัดเจน^{๑๐} เมื่อนำเอาสิ่งที่ทรงเห็นว่า ควรบัญญัติมาบัญญัติไว้ สังคมก็อยู่อย่างผาสุก เพราะมองเห็นอานิสงส์อย่างชัดเจน

ตอนที่ ๒

ท่านกล่าวถึงโลกวัชชะ เกิดขึ้นได้เพราะมีอกุศล คือ อกุศลกรรมบถ ๑๐ และ กล่าวถึงปณณัตติวัชชะ เกิดขึ้นได้เพราะกระทำสิ่งที่พระพุทธเจ้าห้ามหรือไม่กระทำสิ่งที่ควรกระทำ ดังปรากฏหลักฐานในวัชชะพุทธานุสสว่า

๑. โลกวัชชะ พระพุทธเจ้าบัญญัติสิกขาบทนั้นแล้ว เพราะโลกวัชชะเพื่อความตั้งอยู่ด้วยดีแห่งสงฆ์ โดยภาวะแห่งอกุศลโดยส่วนเดียว ในเพราะก้าวล่วงวัตถุ^{๑๑} สิกขาบทใดที่ล่วงละเมิดแล้ว มีความชั่วโดยส่วนเดียว ทรงบัญญัติสิกขาบทนั้น เพื่อการยอมรับของสังคม เพราะชาวโลกเห็นว่ามีคามผิด

๒. ปณณัตติวัชชะ เมื่อกระทำสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม แม้เพราะไม่มีเจตนาก้าวล่วงวัตถุหรือบัญญัติ หรือไม่กระทำสิ่งที่ควรกระทำเกี่ยวข้องกับอาบัติมีอยู่ในสิกขาบทใด สิกขาบทนั้นทั้งหมด เว้นสุราปานะ พึงทราบว่าเป็นปณณัตติวัชชะ^{๑๒} หรือถึงแม้จะไม่มีเจตนาละเมิดบทบัญญัติของเรื่องที่ห้ามไว้ เมื่อมีการกระทำสิ่งที่ต้องห้าม ไม่กระทำสิ่งที่ต้องทำก็ต้องอาบัติเกี่ยวกับอาบัติในสุราปานะวรรคทุกสิกขาบท ยกเว้นการดื่มสุราที่มีโทษเพราะทรงบัญญัติห้ามไว้

๓. สิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะ ถือเอาจิตที่เป็นอกุศลอย่างเดียว ส่วนสิกขาบทที่เป็นปณณัตติวัชชะ พึงถือเอาจิตที่เป็นกุศลอย่างเดียว ดังหลักฐานฎีกาพระวินัยในสารัตถทีปนี^{๑๓}

เพราะท่านกล่าวไว้ว่า สิกขาบททั้งหลายมีคิรคคสมัชชสิกขาบทเป็นต้น เป็นอจิตตกะ เป็นโลกวัชชะ พึงทราบว่าเป็นโลกวัชชะ สิกขาบททั้งหลายชื่อว่า เป็นอจิตตกะ ด้วยจิตที่ไม่รู้วัตถุเพราะถึงภิกษุณี จะไม่รู้ว่าเป็นการฟ้อนรับหรือเป็นน้ำมีสี ดูอยู่ที่ดี อาบอยู่ที่ดี ต้องอาบัติ พึงทราบว่าเป็นโลกวัชชะ เพราะภิกษุณีรู้ว่า เป็นการฟ้อนรับหรือเป็นน้ำมีสี ดูอยู่ที่ดี อาบอยู่ที่ดี ต้องอาบัติด้วยอกุศลอย่างเดียว สิกขาบททั้งหลายมีโจริฎฐาปนสิกขาบทเป็นต้น ชื่อว่าเป็นสจิตตกะ เพราะมีการต้องอาบัติในเพราะการรู้วัตถุ โดยนัยว่าเป็นหญิงโจริเป็นต้น แล้วยังขึ้นทำอยู่นั่นเอง ชื่อว่าเป็นปณณัตติวัชชะ เพราะการอุปสมบทเป็นต้น ไม่พึงทำโดยอกุศลจิตโดยส่วนเดียวนั่นเอง ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์บททั้ง ๓ ว่า ความเป็นสจิตตกะ และ อจิตตกะในที่นี้ ไม่พึงถือเอาด้วยภาวะที่รู้และไม่รู้บัญญัติ พึงถือเอาด้วยภาวะที่รู้และไม่รู้วัตถุ คำที่เหลือในสิกขาบทนี้ มีเนื้อความต้นทั้งนั้น

^{๑๐} ปณณัตติวัชชะสส ปณณูปาเน สัมผาสตา โหติ ปากฏานิสสสตตา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาทันตวัชชะพุทธานุสส กตา. วชิร.ฎีกา (บาลี). ๙๑.

^{๑๑} ปี เจตถ วตถุวิติกกเม ยตถ เอกนตากุสลาภาเวน. ตัง สัมมญญากาวย ปณณัตติ โลกาวัชโช. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ภาทันตวัชชะพุทธานุสส. วชิร.ฎีกา (บาลี). ๙๑-๙๒.

^{๑๒} วตถโน ปณณัตติยา วา วิติกกเมเจตนาภาวาเวปี ปฏิกขิตตสส กรณ กตตพพสส อกรณ วา สติ ยตถ อาปตติปปสงโก, ตัง สพพ ฐเปตวา สุราปาน ปณณัตติวัชชนติ เวทิตพพ. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ภาทันตวัชชะพุทธานุสส, วชิร.ฎีกา (บาลี). ๙๑-๙๒.

มติของพระอรรคณาจารย์ท่านอธิบายไว้ว่า

๑. อาบัติที่เป็นโลกวัชชนั้น ได้แก่ อาบัติที่ต้องในเวลาที่มีจิตเป็นอกุศล เช่น การดื่มสุรา เพราะมีจิตรู้ว่าเป็นสุรา

๒. อาบัติที่เป็นปณัตติวัชชนั้น ได้แก่ อาบัติที่ต้องในเวลาที่มีจิตเป็นกุศล พระอรรคณาจารย์มิได้ยกตัวอย่างไว้ แต่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ท่านยกตัวอย่างเช่น เก็บดอกไม้เพื่อบูชาพระ (ผิดบัญญัติเรื่องพราภของเขียว)

มติสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชนะ และปณัตติวัชชนะไว้ ๒ มติ คือ มติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระวชิรญาณวโรรส และมติของพระอรรคณาจารย์มีข้อความดังนี้

๑. โลกวัชชะ โทษทางโลก

๒. ปณัตติวัชชะ โทษทางพระวินัย

โลกวัชชะ โทษทางโลกนั้น คือ คนที่เป็นคฤหัสถ์ทำเข้าก็เป็นความผิด ภิกษุทำเข้าก็เป็นความผิด เช่น ทำโจรกรรม และฆ่ามนุษย์ ตลอดถึงโทษเบา ๆ เช่น ทบตีกัน เป็นต้น

เมื่อภิกษุทำกรรมเช่นนี้ ย่อมผิดทั้งกฎหมายบ้านเมือง และย่อมผิดทางบัญญัติทางพระวินัยด้วย

ปณัตติวัชชะ โทษทางพระบัญญัตินั้น คนที่เป็นคฤหัสถ์ทำเข้าไม่เป็นความผิด เป็นความผิดเฉพาะภิกษุโดยฐานละเมิดพระบัญญัติเท่านั้น เช่น

- ขุดดิน
- ฉันทอาหารในเวลาวิกาล
- ใช้เงินและทอง
- ผิงไฟ
- ว่ายน้ำเล่น เป็นต้น

โทษอย่างนี้ เรียกว่า ปณัตติวัชชะ ชาวบ้านทำไม่เป็นความผิด ความเสีย แต่ภิกษุทำเข้าเป็นความผิดทางพระบัญญัติ คือ ผิดทางพระวินัยอย่างเดียว ไม่มีความผิดทางกฎหมายบ้านเมืองนี้เป็นมติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ

นอกจากนี้ พระมหาสมณเจ้าฯ ได้ทรงประทานข้อแนะนำไว้ ดังนี้

๑. อาบัติที่เป็นโลกวัชชนั้น ล่วงเข้าแล้วยังความเสียหายให้เกิดมา แม้ทำคืนแล้ว ความเสียหายนั้นก็เหมือนแผลเป็นติดอยู่ไม่หายได้ง่าย ควรระวังให้มาก อย่าลวงง่าย ๆ

๒. อาบัติที่เป็นปณัตติวัชชนั้น เหล่าใดที่พวกภิกษุยังถือเป็นกวดขัน ล่วงอาบัติเหล่านั้นเข้าแล้ว มีความเสียหายได้เหมือนกัน เหล่าใดไม่ถือเป็นจริงจัง เพราะกาลสมัยและประเทศ นำให้เป็นอาบัติเหล่านั้นแม้ล่วงเข้าแล้ว ก็ไม่สู้เป็นอะไรนัก

๓. ในฝ่ายเคร่งครัด (วินัย) ไม่ควรจะถือเอาอาบัติเหล่านั้นเป็นเครื่องมือสำหรับอวดเคร่ง

๔. ในฝ่ายไม่เคร่งครัด เห็นว่าอาบัติมากหลบไม่ไหวแล้ว ทอดธุระเสีย ไม่รู้จักเลือก เว้นแต่ก็สะเพร่าเกินไป

๕. ควรรู้จักประเพณีแต่พอดี จึงจะสมแก่ศาสนธรรมที่ว่าปฏิบัติพอกกลาง ๆ ไม่หย่อนเกินไปและไม่ตึงเกินไป^{๓๓}

สรุปความว่า สิกขาบทที่เป็นโลกวัชชนั้นได้แก่ อกุศลกรรมบถ ๑๐ คือ

๑. การทำชีวิตให้ตกลง	๒. การถือเอาสิ่งของที่เขามาได้ให้
๓. การประพฤติดีกในกาม	๔. การพูดเท็จ
๕. วาจาส่อเสียด	๖. วาจาหยาบ
๗. พูดเพ้อเจ้อ	๘. เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
๙. คิดร้ายผู้อื่น	๑๐. เห็นผิดจากคลองธรรม ^{๓๔}

ส่วนสิกขาบทที่เป็นเฉพาะปณัตติวัชชนเป็นการกระทำที่ไม่เป็นโทษสำหรับคฤหัสถ์ทั้งหลายแต่เป็นโทษในศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

มหาปเทศ ๔ พระองค์ทรงตรัสไว้ว่า

สิ่งใดไม่สมควร	พิจารณาแล้วว่าไม่สมควร	สิ่งนั้นย่อมไม่สมควร
สิ่งใดไม่สมควร	พิจารณาแล้วว่าสมควร	สิ่งนั้นย่อมสมควร
สิ่งใดสมควร	พิจารณาแล้วว่าสมควร	สิ่งนั้นย่อมสมควร
สิ่งใดสมควร	พิจารณาแล้วว่าไม่สมควร	สิ่งนั้นย่อมไม่สมควร

ในเรื่องของการไปรักษาอาพาธที่ต้องอยู่โรงพยาบาล โดยสัตตาทะกณียะ ต้องพิจารณาว่าพระพุทธเจ้าท่านไม่ได้อนุญาตไว้ แปลว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควร แต่พิจารณาแล้วว่าสมควร สิ่งนั้นย่อมสมควร ก็คือควรที่จะไปได้ ไม่อย่างนั้นเดี๋ยวมรณภาพคาไว้ด.

การลาไปศึกษาเล่าเรียน ส่วนใหญ่พระไปศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมวินัยต่างๆ เพื่อเอามาปฏิบัติเองบ้าง ศึกษาเข้าใจแตกฉานแล้วไปสอนคนอื่นต่อบ้าง เป็นการเกื้อกูลพระศาสนาด้วย ในเมื่อพระพุทธเจ้าไม่ได้อนุญาตไว้ ถือว่าไม่สมควร แต่พิจารณาแล้วว่าทำไปเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้นก็สมควรที่จะอนุญาตให้ไปได้ แต่ปัจจุบันนี้พระไม่ได้พิจารณาเรื่องนี้ ส่วนใหญ่แล้วจะมีเรื่องอะไรก็ตาม ถ้าจะไปก็สัตตาทะไว้ก่อน กลายเป็นว่าผิดพระวินัยโดยเจตนา^{๓๕}

หน้าที่ของพระสงฆ์ในการศึกษาปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาผู้ที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เป็นผู้ทีสละแล้วซึ่งความสุขในทางโลกและความเป็นอยู่แบบชาวบ้าน ยินยอมพร้อมใจจะประพฤติพรหมจรรย์ อันมีหลักการสำคัญอยู่ ๒ ประการคือ

๑. นิสสัย ๔ หมายถึง ต้องอาศัยปัจจัย ๔ อย่างดำรงชีวิต ได้แก่

๑) ถือบิณฑบาตเป็นกิจวัตร คือ รับประทานอาหารชาวบ้านเลี้ยงชีพ ไม่ประกอบอาชีพใดๆ

^{๓๓} พิชุร มลิวัลย์. อธิบายวิชาวินัย. สำหรับนักธรรมตรี, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑) หน้า ๑๙-๒๐.

^{๓๔} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๖๐/๒๗๘.

^{๓๕} พลังจิต. มหาปเทศ ๔ หลักในการตีความพระธรรมวินัย.[ออนไลน์].แหล่งที่มา <http://board.palungjit.org> , (วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๗).

๒) อยู่โคนต้นไม้เป็นกิจวัตร คืออาศัยอยู่ในป่า ตามโคนต้นไม้ ถ้า เป็นต้น ไม่มีที่อยู่ถาวร (ต่อมาอนุญาตให้อยู่เป็นที่ได้ตลอดเวลา ๓ เดือน ในฤดูฝน และอยู่ประจำในวัดที่ประชาชนสร้างถวาย)

๓) ถือบ้างสกุลเป็นกิจวัตร คือนำเศษผ้าที่เขาทิ้งแล้วมาเย็บทำจีวร (ต่อมาอนุญาตให้ใช้จีวรสำเร็จรูปที่ประชาชนนำมาถวายได้)

๔) ฉนฺยาคองด้วยน้ำมูลรเนา หมายถึง ฉนฺยาสุมุณโพรที่หาได้ตามมีตามเกิด

๒. อกรณียกิจ หมายถึง ไม่ควรกระทำความสิ่งเหล่านี้ คือ

๑) ไม่เกี่ยวข้องทางกามารมณ์

๒) ไม่ลักทรัพย์

๓) ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต

๔) ไม่อวดคุณวิเศษที่ไม่มีในตน^{๑๖}

^{๑๖} พุทธศาสนา. **หน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.act.ac.th>, (วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๗)

กระดาศพิมพ์เป็นธนบัตรใช้กันทุกวันนี้ เงินทอง เป็นต้นทั้งหมด จัดว่าเป็นรูปียะ เป็นอภิปิยวัตถุ เป็นวัตถุแห่งนิสสัย ศักดิ์ศรี พระรับวัตถุเหล่านั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ในอรรถกถาว่า “กหาปณะที่เขาทำด้วยทองคำดี ทำด้วยเงินก็ดี กหาปณะธรรมดาก็ดี ชื่อว่ากหาปณะ มาสกที่ทำด้วยแร่ทองแดง เป็นต้น ชื่อว่า โลหะมาสก มาสกที่ทำด้วยไม้แก่นก็ดี ด้วยข้อไม้ไผ่ก็ดี โดยที่สุดแม่มาสกที่เขาทำด้วยใบตาลสลักเป็นรูป ก็ชื่อว่า มาสกไม้ มาสกที่เขาทำด้วยครั่งก็ดี ด้วยยางก็ดี ดุนให้เกิดรูปขึ้น ชื่อว่า มาสกยาง ท่านสงเคราะห์เอามาสกทั้งหมดที่ใช้เป็นมาตราซื้อขายในชนบท โดยที่สุด ทำด้วยกระดูกบ้าง ทำด้วยหนังบ้าง ทำด้วยเมล็ดผลไม้บ้าง ดุนให้เป็นรูปขึ้นบ้าง มิได้ดุนให้เป็นรูปบ้าง วัตถุ ๔ อย่าง คือ เงิน ทอง ทั้งหมด และมาสกทอง มาสกเงิน มีประเภทดังกล่าวมาทั้งหมด จัดเป็นวัตถุวิสัย”^{๑๘}

“จริงอยู่ วัตถุ ๔ อย่าง เหล่านี้คือ ทอง เงิน กหาปณะและมาสกจัดเป็นวัตถุวิสัย”^{๑๙}

หลักฐานที่ยกมานี้แน่นนอนที่สุด เงินกระดาศที่ใช้กันทุกวันนี้ พระรับไม่ได้ ให้คนอื่นรับแทนก็ไม่ได้ แม้ยินดีที่เขาเก็บไว้ให้ก็ไม่ได้ เป็นอาบัตินิสสัยปาจิตตีย์ทั้งหมด ไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ เลย เมื่อเป็นอย่างนี้ ทำไมพระตั้งแต่พระผู้ใหญ่ จนถึงพระผู้น้อย ยังรับเงิน ไม่กลัวผิดวินัยหรือ บางรูปกลัว บางรูปไม่กลัว

สาเหตุที่พระรับเงิน

๑. รับเพราะเกรงใจอุบาสกอุบาสิกา กลัวอุบาสกอุบาสิกาจะเสียใจ กลัวศรัทธาอุบาสกอุบาสิกาตก อุตสาห์ตั้งใจทำบุญ ก็ควรจะได้อวยด้วยมือตัวเอง เช่น อุบาสกอุบาสิกาเอาเงินใส่ซองมา ใส่บาตรเป็นต้น จำใจรับ เมื่อรับมาแล้วก็สละทิ้งในท่ามกลางสงฆ์

๒. รับเพราะต้องการทำประโยชน์ คือ เอามาทำบุญต่อ ไม่ได้เอามาเข้าพกเข้าห่อ เพื่อความร่ำรวย แต่เอามาเพื่อพิมพ์หนังสือ สร้างศาลา พัฒนาวัดวาอาราม สนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระเถรเป็นต้น

๓. รับเพราะความจำเป็น คือ พระบางรูปเป็นพระที่น่าเห็นใจอย่างมาก มาจากต่างจังหวัด เข้ามาศึกษาพระปริยัติธรรมในตัวเมือง แม้มีความละเอียดเกรงกลัวต่อบาปในการรับเงิน แต่ก็ต้องรับเงินอยู่ เพราะไม่มีทั้งญาติ ไม่มีทั้งอุบาสกอุบาสิกา ปวารณา ถ้าอยู่วัดที่มีพร้อมทุกอย่างก็สะดวก แต่บางวัดพระเถรต้องเสียค่าน้ำค่าไฟ สิ่งของที่จำเป็นต้องใช้ประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก น้ำยาล้างจาน เป็นต้น อุปกรณ์การศึกษาเล่าเรียน เช่น สมุด ปากกา ดินสอ ยางลบ หนังสือแบบเรียนนักเรียน บาลี อภิธรรม และตำรับตำรา ประกอบการศึกษาอื่น ๆ เป็นอันมาก บางครั้งมีเหตุจำเป็นต้องเดินทางกลับบ้านต่างจังหวัด เช่น พ่อแม่ ญาติเจ็บป่วยหรือตาย การเดินทางต้องใช้เงิน จะไปฟรี ๆ ไม่ได้ รายจ่ายมีมาก แต่รายรับมีน้อย พระเหล่านี้ไม่ค่อยมีกิณฉันท เพราะติดเรียนติดสอน เวลาไม่มีเงิน ต้องเดือดร้อนญาติอุบาสกอุบาสิกาทางบ้านจัดส่งจัดหามาให้ เป็นความจำเป็นจริง ๆ

๔. รับเพราะอยากได้ คือ มีความต้องการอยากจะได้อยู่แล้ว รับมาแล้วส่วนหนึ่งเก็บไว้ใช้ อีกส่วนหนึ่งก็เอาไปฝากธนาคารไว้เวลาต้องการอะไร อยากได้อะไร ก็ไปซื้อตามสะดวกสบาย ไม่ต้องรบกวนใครให้เสียอารมณ์ พระประเภทนี้เข้ากับยุคสมัยนี้ดีมาก ญาติโยมสมัยนี้ต่างจาก

^{๑๘} วิมหา.อ.(ไทย) ๒/๙๔๕

^{๑๙} กังขาวิตรณีแปล ราชสิกขาบท ๑๒๔

สมัยก่อน เพราะต่างคนต่างก็มีภาระงานมากมายที่ต้องรับผิดชอบ ไม่ค่อยจะมีเวลามาดูแลรับใช้ เอาใจใส่ว่า พระต้องการอะไร หรือขาดแคลนอะไร วิธีสะดวกและรวดเร็วทันใจที่สุดก็คือ ถวายเงิน ใส่ซองให้พระท่านจัดซื้อจัดหาสิ่งของตามที่ท่านต้องการเอง วิธีนี้ก็สะดวกสบายดีทั้ง ๒ ฝ่าย คือฝ่ายพระและฝ่ายอุบาสกอุบาสิกา ไม่ต้องรบกวนกันบ่อยๆ

โทษที่เกิดจากการมีเงิน

เมื่อพระมีเงินมาก ความคิดแบบสมณะวิสัยก็ค่อย ๆ เลือนหายไป ความคิดแบบอุบาสกอุบาสิกา ก็เข้ามาแทนที่ อยากจะได้อะไรก็ซื้อ เห็นอุบาสกอุบาสิกา มีอะไรก็อยากมีเหมือนกับอุบาสกอุบาสิกา เห็นอุบาสกอุบาสิกา สร้างบ้านสวย ๆ พระเห็นแล้วอยากได้ก็สร้างกุฏิสวยด้วย บ้านอุบาสกอุบาสิกา ติดแอร์ กุฏิพระก็ติดแอร์ อุบาสกอุบาสิกา มีรถเบนซ์คันหรูขับ พระก็มีรถเบนซ์คันหรูเช่นกัน อุบาสกอุบาสิกา มีมือถือยี่ห้อไหน รุ่นไหน พระก็มีมือถือ ยี่ห้อไหน รุ่นไหนบ้าง อุบาสกอุบาสิกา มีโทรศัพท์ พัดลม ตู้เย็น เครื่องซักผ้า เป็นต้น พระก็มีเหมือนอุบาสกอุบาสิกาหมด ไม่ยอมน้อยหน้า อุบาสกอุบาสิกา มีเงินฝากธนาคาร พระก็มีเงินฝากธนาคาร อุบาสกอุบาสิกา เรียนจบปริญญาตรี โท เอก พระก็เรียนจบปริญญาตรี โท เอก อุบาสกอุบาสิกา มียศถาบรรดาศักดิ์ ทำงานราชการ มีเงินเดือน พระก็มียศถาบรรดาศักดิ์ ทำงานราชการ มีเงินเดือนเหมือนกับอุบาสกอุบาสิกา ทุกอย่าง บางอย่างอาจจะดีกว่าอุบาสกอุบาสิกา เสียด้วยซ้ำ เพราะมีเกียรติมีศักดิ์ศรีมากกว่า ตรงที่ใคร ๆ ก็ต้องเคารพกราบไหว้บูชา อุบาสกอุบาสิกา รับราชการเพียง ๖๐ ปี เกษียณ ส่วนพระ ๘๐ ปี จึงเกษียณ อาจจะต่อได้อีกบางตำแหน่งไม่มีเกษียณ คือ มรณภาพจึงเกษียณ

พระเมื่อมีเงินมาก จึงพัฒนาตัวเองอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดด ใช้เวลาไม่กี่ปี ก็ขึ้นมาเทียบชั้นกับอุบาสกอุบาสิกา ได้อย่างน่าทึ่ง คิดว่าต่อไปในอนาคตอันใกล้นี้ พระจะแซงหน้าอุบาสกอุบาสิกา ทุก ๆ ด้าน เมื่อถึงเวลานั้น อุบาสกอุบาสิกา ต้องมาเรียนรู้กับพระ ยกเว้นด้านธรรมวินัยอย่างเดียวเท่านั้น เพราะพระส่วนมากเดี๋ยวนี้ไม่เรียนไม่ศึกษาธรรมวินัย ไม่เห็นประโยชน์ของธรรมวินัย เห็นธรรมวินัยเป็นเรื่องโบราณเป็นประวัติศาสตร์

สาเหตุที่ความคิดความอ่านและความประพฤติของพระเปลี่ยนไปในทางเสื่อม เพราะ “เงิน” ตัวเดียวแท้ ๆ พระรับเงิน พระยินดีในเงิน เงินทำให้พระเสียมามากต่อมากแล้ว

เมื่อสตางค์มี สตรีก็มา สังเกตว่า พระจะมีเรื่องอื้อฉาวกับสีกาบ่อยครั้งจนเป็นข่าว เรื่องราวใหญ่โต ตามหน้าหนังสือพิมพ์ เรื่องเสื่อมเสียทั้งหลายที่เกิดขึ้นกับวงการพระส่วนมากมีสาเหตุมาจากมีเงินมากมาย พระยินดีในเงิน

ถ้าพระไม่มีเงิน คงไม่เป็นเช่นนี้ เงินทองนี้มีโทษมากมาย แต่ทำไมพระจึงมองไม่เห็นโทษไม่ว่าจะรับ เงินทองไว้ เพื่อประโยชน์อะไร ไม่ได้ทั้งนั้น ผิดทั้งหมด ทำให้ต้องอาบัติทั้งสิ้น

พระพุทธองค์ทรงดำหนิตีเดียพระภิกษุผู้รับเงินทอง ยินดีในเงินทองอย่างรุนแรง ถึงขั้นกับว่า ไม่ใช่สมณะเชื้อสายศากยบุตรเลยทีเดียวกว่า ดังพระพุทธองค์ตรัสกับนายบ้านช้อมณีภูพกะ ว่า “ดูก่อนนายบ้าน ทองเงินไม่เหมาะไม่ควรแก่สมณะเชื้อสายศากยบุตร สมณะเชื้อสายศากยบุตร ไม่ยินดีทองเงิน ไม่รับทองและเงิน วางแก้วมณีและทองทิ้งเสียแล้ว เป็นผู้ปราศจากทองและเงินทองและเงินสมควรแก่ผู้ใด แม้กามคุณทั้ง ๕ ก็สมควรแก่ผู้นั้น กามคุณทั้ง ๕ สมควรแก่ผู้ใด เธอพึงจำผู้นั้นไว้โดยส่วนเดียวว่า “มีปกติไม่ใช่เชื้อสายพระศากยบุตร” เราจะกล่าวอย่างนี้ว่า “ผู้ต้องการหญ้า พึงแสวงหาหญ้า ผู้ต้องการไม้ พึงแสวงหาไม้ ผู้ต้องการเกวียน พึงแสวงหาเกวียน ผู้ต้องการ

บุรุษ พึงแสวงหาบุรุษ แต่เราไม่กล่าวโดยปริยายไร ๆ ว่า “สมณะพึงยินดี พึงแสวงหาทองและเงินเลย”^{๒๐}

มีเงินทองอย่างเดียวก็เหมือนมีทุกอย่าง เพราะเงินทองสามารถซื้อทุกสิ่งทุกอย่างได้ พระยินดีเงินทอง ก็เท่ากับว่ายินดีในกามคุณ ๕ เงินทองเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้พระเศร้ามองไม่ผ่องใส พระพุทธรองค์ตรัสเครื่องเคร้ามองของพระจันทร์ พระอาทิตย์ และสมณพราหมณ์ไว้+

เครื่องเคร้ามองของพระจันทร์และพระอาทิตย์ ๔ อย่าง

สิ่งที่ทำให้พระจันทร์และพระอาทิตย์เคร้ามองไม่ส่องแสงไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง มี ๔ อย่าง คือ หมอก ๑ น้ำค้าง ๑ ละออง ๑ ควณ ๑ อสุรินทรายุ ๑^{๒๑} เครื่องเคร้ามองของสมณะพราหมณ์ ๔ อย่าง

เครื่องเคร้ามองที่ทำให้พระภิกษุ ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาไม่สง่างาม ไม่ผ่องใส ไม่ไพโรจน์ มี ๔ อย่าง คือ การดื่มสุราเมรัย ๑ การเสพเมถุนธรรม ๑ การยินดีเงินทอง ๑ การเลี้ยงชีวิตโดยมิฉฉาชีพ ๑^{๒๒}

พระพุทธรองค์ทรงแสดงโทษของเงินและทองไว้มาก พระภิกษุผู้รับเงินทองยินดีในเงินทอง จะไม่สง่างามไม่ผ่องใส มีแต่จะเคร้ามอง เป็นทางของกิเลสตัณหา ดุจเนื้อถูกความมืดปกคลุมไว้ฉะนั้น บวชมาแล้วสมควรประพฤติวัตร ปฏิบัติธรรมแต่กลับต้องมาติดข้องอยู่กับเงินทองเหล่านี้ อันเป็นเหตุทำให้ภพชาติ ยืดยาวต่อไปอย่างไม่รู้จักจบจักสิ้น

ของที่มีโทษมาก ถ้ารู้จักใช้ คือ ใช้เป็นใช้ถูกวิธีก็มีคุณมาก เรียกว่า “โทษมหันต์ คุณอนันต์” เช่น เงินทองนี้ก็ดุดเดียวกัน มีโทษมาก แต่ถ้ารู้จักวิธีใช้แล้ว ก็มีคุณมาก มีประโยชน์มาก

พระพุทธรองค์ทรงอนุญาตให้พระภิกษุใช้กับปิยวัตถุที่เกิดจากเงินทอง โดยผ่านไวยาวัจกรหรือกับปิยการก

ถ้าญาติโยมเกิดศรัทธาเลื่อมใส เอาเงินทองมามอบไว้กับไวยาวัจกรแล้วสั่งว่า “คุณช่วยเอาเงินทองนี้ จัดหาสิ่งของที่สมควรถวายแก่พระคุณเจ้านะ” พระยินดีสิ่งของที่สมควร อันเกิดจากเงินทองนั้นได้ ไม่โทษ ไม่ต้องอาบัติ หรือพระต้องการอะไรก็ให้ไวยาวัจกรจัดหามาให้ ก็ไม่มีโทษ ไม่ต้องอาบัติ

พระพุทธรองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายที่ ชาวบ้านมีศรัทธาเลื่อมใสมอบเงินทองไว้ในมือกับปิยการสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้ยินดีสิ่งของที่เป็นกับปิยจากเงินทองนั้น แต่เรามีได้กล่าวไว้เลยว่า “ภิกษุพึงยินดี พึงแสวงหาทองและเงินโดยปริยายไร ๆ”^{๒๓} ถ้าพระไม่รับเอง ไม่ให้ผู้อื่นรับเงินทองแทน และไม่ยินดีเงินทองที่ผู้อื่นเก็บไว้ใกล้ๆ เพียงแต่ยินดีในปัจจุบัน ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และยารักษาโรค ตลอดสมณะบริขารที่สมควรเพียงเท่านั้นก็ไม่ต้องอาบัติ โดยให้ไวยาวัจกรไปจัดการสิ่งของที่เป็นกับปิยะมาให้ ตามที่ต้องการ ก็ไม่มีโทษอะไร

^{๒๐} วิ.จ. (ไทย) ๒/๕๓๖/

^{๒๑} วิ.จ. (ไทย) ๒/๕๓๒/

^{๒๒} วิ.จ. (ไทย) ๒/๕๓๓/

^{๒๓} วิ.มหา.อ. (ไทย) ๒/๘๖๒, วิ.มหา.อ. (ไทย) ๒/๑๔๙

วิธีถวายเงิน

เมื่ออุบาสกอุบาสิกามีศรัทธาต้องการถวายเงินแก่พระ ควรทำให้ถูกต้องตามวินัย วิธีที่ถูกต้อง มี ๒ วิธี คือ

๑. อุบาสกอุบาสิกาเขียนใบปวารณาเสร็จแล้ว นำเงินเหล่านั้นไปมอบไว้กับไวยาวัจกร พร้อมสั่งว่า “คุณช่วยจัดหาสิ่งของที่สมควรถวายแก่พระคุณเจ้า เท่ากับจำนวนเงินนั้น” แล้วนำเอาใบปวารณามาถวายพระ ให้ท่านรับรู้รับทราบเฉพาะในใบปวารณานั้น วิธีที่หนึ่งนี้มีวิธีปฏิบัติเหมือนในเมณฑกสิกขาบทคือ ทายกเป็นผู้ระบุชื่อไวยาวัจกรเอง เพราะฉะนั้นภิกษุผู้ไม่ยินดีมูลค่า ยินดีแต่กับปิยภัณฑ์ (สิ่งของที่สมควร) จะขอกี่ครั้งก็ได้ ไม่มีกำหนด แม้ตั้งพันครั้งก็ควร

๒. อุบาสกอุบาสิกานำเงินเหล่านั้นมาแล้ว ถามพระว่า “ใครเป็นไวยาวัจกรเก็บรักษาเงินเหล่านี้” ถ้าไวยาวัจกรอยู่ต่อหน้า ท่านจะตอบว่า “คนนี้เป็นไวยาวัจกร” ถ้าไวยาวัจกรไม่ได้อยู่ต่อหน้า ท่านก็จะตอบว่า “คนชื่อนี้อยู่บ้านโน้นเป็นไวยาวัจกร” ถ้าอุบาสกอุบาสิกาไม่ถามท่านก่อน ท่านจะบอกอ้างไวยาวัจกรว่า “เอาไปไว้กับคนนั้น คนนั้นเป็นไวยาวัจกร” อย่างนี้ไม่ได้ ไม่พ้นจากอาบัติ ท่านได้แต่พุดปฏิเสธว่า “อาตมาไม่รับเงินหรือ พระรับเงินไม่ได้ต้องอาบัติ”

เมื่ออุบาสกอุบาสิกาเอาเงิน เหล่านั้นไปมอบ และสั่งไวยาวัจกรให้เข้าใจเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็เข้าไปหาพระบอกว่า “อุบาสกอุบาสิกาได้บอกไวยาวัจกรให้เข้าใจแล้ว ท่านต้องการสิ่งของที่สมควร ขอจงบอกนะครับ” วิธีที่สองนี้ มีวิธีปฏิบัติเหมือนในราชสิกขาบท คือ พระภิกษุเป็นผู้ระบุชื่อไวยาวัจกร มีกำหนดขอได้ ๓ ครั้ง แต่ไม่เกิน ๖ ครั้ง

วิธีขอ หรือ ทวง

ในเวลาที่พระจะขอสิ่งของที่ต้องการกับไวยาวัจกร ควรใช้คำพูดให้ถูกต้อง อย่าใช้คำพูดในเชิงบังคับว่า “อุบาสกอุบาสิกาจงให้จิวรแก่อาตมา จงให้มิดโกน จงให้มิดตัดเล็บแก่อาตมา เป็นต้น” หรือ สั่งซื้อว่า “อุบาสกอุบาสิกาจงซื้อจิวรให้แก่อาตมา จงซื้อใบมิดโกน ร่มและรองเท้าให้แก่อาตมา เป็นต้น” จิวรเป็นต้นที่พระรูปนั้นสั่งซื้อได้มา ไม่สมควรแก่พระผู้สั่งซื้อ แต่พระรูปอื่น ๆ ใช้ได้

ควรใช้คำพูดที่สมควรว่า “อุบาสกอุบาสิกา อาตมาต้องการจิวร อาตมาต้องการใบมิดโกน เป็นต้น” จึงจะสมควร

วิธีปฏิบัติในเงินและทองตามอรรถกถา

สิกขาบทเกี่ยวกับการรับเงินทอง มีพระบัญญัติว่า อนึ่งภิกษุใด รับเองก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นรับก็ดี ซึ่งเงินและทอง หรือยินดีเงินและทองที่เขาเก็บไว้ให้ ต้องอาบัตินิสัคคียปาจิตตีย์

สิกขาบทนี้บางครั้ง ต้องอาบัติเพราะการกระทำ บางคราวต้องอาบัติเพราะไม่ต้องการกระทำ

อธิบายว่า เมื่อภิกษุรับเงินเองก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นรับก็ดี ชื่อว่าต้องอาบัติเพราะกระทำการรับเป็นต้น เมื่อภิกษุยินดีคือ ไม่ห้ามเงินและทองที่เขาเก็บไว้ให้ ชื่อว่า ต้องอาบัติเพราะไม่กระทำการปฏิเสธ^{๒๔}

เรื่องการยินดีเงินและทองที่เขาเก็บไว้ให้ มีคำอธิบายดังต่อไปนี้

^{๒๔} กังขาวิตรณอรรถกถาแปล หน้า ๒๐๙

เมื่ออุบาสกอุบาสิกานำเงินทองมาวางไว้ แล้วพูดว่า “นี่เป็นของพระผู้เป็นเจ้า” ถ้าภิกษุยินดีด้วยจิต ต้องการจะรับเอาด้วยกาย หรือวาจา แต่ปฏิเสธว่า “นี่ไม่ควร” ไม่เป็นอาบัติ ไม่ห้ามด้วยกาย และวาจา เป็นผู้มิจิตบริสุทธิ์ไม่ยินดี ด้วยคิดว่า “นี่ไม่สมควรแก่เรา” ก็ไม่เป็นอาบัติเหมือนกัน ภิกษุถือเอาเองหรือให้ผู้อื่นถือเอา रुपียะ ที่ตกอยู่ภายในวัดหรือภายในที่อยู่ของตน ด้วยคิดว่า “ของผู้นั้น ผู้นั้นจะมาเอาไป” ตามรตนสิกขาบทไม่เป็นอาบัติ^{๒๕}

ความจริง บรรดาไตรทวาร ภิกษุห้ามแล้วด้วยทวารใดทวารหนึ่ง ย่อมเป็นอันห้ามแล้วแท้ แต่ถ้าไม่ห้ามด้วยกาย และวาจา รับอยู่ด้วยจิต ย่อมต้องอาบัติ ในกายทวารและวจีทวาร มีการไม่ทำเป็นสมุฏฐาน เพราะไม่กระทำการห้ามที่ตนพึงกระทำ ด้วยกายและวาจา แต่ชื่อว่าอาบัติทางมนทวารไม่มี

คน ๆ เดียวกันวางเงินทองตั้งร้อยตั้งพันไว้ใกล้ ๆ ตัวด้วยกล่าวว่า “นี่จึงเป็นของท่าน” ภิกษุห้ามว่า “นี่ไม่ควร” อุบาสกพูดว่า “กระผมสละถวายท่านแล้ว” ก็หลีกไป มีคนอื่นมาที่นั่น ถามว่า “นี่อะไรครับ” ภิกษุบอกคำที่อุบาสกและตนพูดกัน ถ้าเขาพูดว่า “ผมจะเก็บให้ นะครับ ขอให้ท่านอาจารย์บอกที่เก็บแก่ผม” ภิกษุพาอุบาสกอุบาสิกานั้นไปยังที่เก็บแล้วพูดว่า “นี่ที่เก็บ” แต่อย่าบอกว่า “จงเก็บไว้ที่นี่” อภัยปิยวัตถุ (มีทองและเงินเป็นต้น) อาศัยวัตถุที่เป็นกบปิยตั้งอยู่ ด้วยคำบอกมีประมาณเท่านี้ ปิดประตู (ใส่กุญแจ) รักษาไว้

ถ้ามีอุบาสก ถือเอาบาตรและจีวรบางอย่างมาขาย เมื่อพูดว่า “ท่านจะรับสิ่งนี้ไหมครับ” ก็กล่าวว่า “อุบาสก พวกเราต้องการสิ่งนี้ วัตถุเห็นปานนี้ (เงินทอง) ก็มีอยู่ แต่ไม่มีกบปิยการก ถ้าเขาพูดว่า “ผมจะเป็นกบปิยการกให้ ขอนิมนต์ท่านเปิดประตูให้เถอะครับ” เปิดประตูให้แล้ว บอกว่า “อยู่ตรงโน้นอุบาสกอุบาสิกา” และอย่าพูดว่า “อุบาสกอุบาสิกาถือเอาสิ่งนี้” แม้อย่างนี้ อภัยปิยวัตถุก็อาศัยวัตถุที่เป็นกบปิยะและอภัยปิยะตั้งอยู่เหมือนกัน ถ้าเขาถือเอามากเกินไป ก็บอกว่า “พวกเราจะไม่เอาภณฺฑะของท่าน จงเก็บเสีย”^{๒๖}

วิธีเสียสละเงินทอง

ภิกษุรับเงินทองเป็นต้นแล้ว ต้องสละในท่ามกลางสงฆ์ห่มผ้าเฉวียงบ่าเข้าไปหาสงฆ์ กราบเท้าภิกษุผู้มีพรรษาแก่กว่า นั่งกระโหย่งประนมมือกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้ารับรูปียะไว้แล้ว ของสิ่งนี้ของข้าพเจ้า เป็นของต้องสละ ข้าพเจ้าสละรูปียะนี้แก่สงฆ์”

นิสสัคคียวัตถุทุกอย่าง สามารถสละในท่ามกลางสงฆ์ คณะหรือบุคคลแต่เงินทองและวัตถุสิ่งของที่ซื้อได้ด้วยเงินทอง พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้สละ ในท่ามกลางสงฆ์เท่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่ออนุเคราะห์สงฆ์ให้ได้บริโภคปัจจัย ๔ ที่ได้มาจากเงินที่ทำวินัยกรรมแล้ว

เมื่อภิกษุรับเงินทอง สละเงินทองในท่ามกลางสงฆ์แล้วก็แสดงอาบัติ ภิกษุผู้ฉลาด รู้วินัย สามารถ พึงรับอาบัติ ถ้าคนทำงานวัด หรือ อุบาสกเดินมาในที่นั้น ภิกษุก็บอกเขาว่า “อุบาสกอุบาสิกาจงรู้ของสิ่งนี้” ถ้าเขาถามว่า “จะให้ผมใช้เงินทองนี้น่าอะไรมาให้ครับ” อย่าบอกว่า “จงนำของสิ่งนี้หรือของสิ่งนี้มา” ควรบอกแต่ของที่ เป็นกบปิยะ เช่น เนยใส น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย และเมื่อจะบอก ไม่ควรบอกว่า “อุบาสกอุบาสิกาจงนำเนยใส น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย มาด้วยเงินทองนี้” ควรพูดคำเพียงเท่านี้ว่า “สิ่งนี้ สิ่งนี้ สมควรแก่พระสงฆ์” ถ้าเขานำเงินทองนั้นไปซื้อของที่เป็นกบปิยะ

^{๒๕} วิ.มท. (ไทย) ๒/๕๐๒-๕๐๗/๕๙๓-๕๙๘.

^{๒๖} วิ.มท. ๒/๙๔๗

มาถวาย เว้นภิกษุผู้รับเงินทองเสีย ภิกษุทั้งหมดคนนอกนั้น พึงแจกกันฉันได้ทุกรูป ภิกษุผู้รับเงินทอง ไม่พึงรับส่วนแบ่ง

ปัจจัย ๔ เป็นต้น ที่ได้มาจากเงินทองนั้น ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดสิ่งหนึ่ง โดยที่สุด แม้ร่มเงาของกุฏิ วิหาร ต้นไม้ ย่อมไม่สมควรแก่ภิกษุผู้รับเงินทอง นั้นแม้ปริยายไร ๆ ที่ทรงบัญญัติเช่นนี้ ก็เพื่อป้องกันภิกษุผู้รับเงินทอง อ้างเลศ รับเงินทองมาสละท่ามกลางสงฆ์แล้ว พลอยอาศัยบริโศกปัจจัย ๔ พร้อมกับสงฆ์ด้วย

ถ้าอุบาสกที่เดินผ่านมานั้น ไม่รู้จักซื้อสิ่งที่เป็นกับปิยะ มีเนยในและน้ำมัน เป็นต้น แก่สงฆ์ ก็บอกเขาว่า “อุบาสกอุบาสิกาช่วยทิ้งเงินทองนั้นเสีย” ถ้าเขาโยนทิ้งที่ใดที่หนึ่ง นั้นเป็นการดี ถ้าเขาไม่ทิ้งถือเอาไปเสียเอง ก็ไม่ต้องห้ามเขา ถ้าเขาไม่ถือเอาไป และไม่ทิ้งให้หลีกไป ตามความปรารถนา สงฆ์พึงสมมุติภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

๑. ไม่ถึงความลำเอียง เพราะความชอบพอกัน
๒. ไม่ถึงความลำเอียง เพราะความเกลียดชัง
๓. ไม่ถึงความลำเอียง เพราะความมกมาย
๔. ไม่ถึงความลำเอียง เพราะความกลัว
๕. รู้จักว่าทำอะไร เป็นอันทิ้งและไม่เป็นอันทิ้ง ให้เป็นผู้ทิ้งเงินทอง^{๒๗}

ภิกษุผู้ทิ้งเงินทองนั้นหลับตาแล้ว ไม่กำหนดหมายที่ตกของเงินทอง ไม่เหลียวดูดูจุกดูตักให้ตกไปในแม่น้ำ ในเหว หรือ ทุ่งไม้ ถ้ากำหนดหมายที่ตกของเงินทอง ต้องอาบัติทุกกฏ

ในเงินทอง ที่ภิกษุพึงรังเกียจอย่างนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ตรัสบอกการบริโภคใช้สอยแก่ภิกษุทั้งหลาย โดยปริยาย (โดยอ้อม) ก็การบริโภคปัจจัยที่เกิดขึ้น จากเงินทองนั้น ไม่สมควรแก่ภิกษุผู้รับเงินทองโดยปริยาย ไร ๆ เลย ก็การบริโภคปัจจัยที่เกิดขึ้นนี้ ไม่ควรแก่ภิกษุผู้รับเงินทองนั้นฉันใด ปัจจัยที่เกิดขึ้นเพราะการอดอดูตรินุสธรรมที่ไม่มีจริงก็ดี ย่อมไม่ควรแก่ภิกษุนั้น และแก่ภิกษุอื่นฉันนั้น ถึงปัจจัยที่เกิดขึ้นโดยธรรมโดยสม่าเสมอ ยังไม่ได้พิจารณาจะบริโภคก็ไม่ควร^{๒๘}

(แต่ถ้าไม่มีสงฆ์ให้เสียสละ ภิกษุจะทิ้งเงินทองเสียเอง หรือ เงินทองนั้นสูญหายไปแล้ว แสดงอาบัติต่อภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ก็เป็นอันพ้นอาบัติ บริสุทธิได้เหมือนกัน)

มีเงินเขาเรียกน้อง มีทองเขาเรียกพี่ เงินทองไม่เข้าใครออกใคร ทำได้ทุกอย่าง ทำให้ลูกฆ่าพ่อ พ่อฆ่าลูกก็ได้ เมียฆ่าผัว ผัวฆ่าเมียก็ได้ น้องฆ่าพี่ พี่ฆ่าน้องก็ได้ อุบาสกอุบาสิกาฆ่าพระฆ่าอุบาสกอุบาสิกาก็ได้ มีเงินทองอยู่ตรงไหน วุ่นวายตรงนั้น ยกเว้นบุคคลผู้สันโดษมักน้อยพอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ เมื่อมีก็ไม่ติด เมื่อไม่มีหรือหมดไป ก็ไม่เดือดร้อน

ในยุคปัจจุบันนี้เป็นยุคบริโภคนิยม เป็นยุคคนบูชาเงิน เห็นเงินเป็นพระเจ้า เห็นเงินมีค่ากว่าศีลธรรม กว่าความดีของคนจึงทำได้ทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทอง แม้จะผิดกฎหมาย บ้านเมืองผิดศีลธรรมก็ตาม มือใครยาวสาวได้สาวเอา กอบโกยโกงกิน หลงผิดคิดไปว่า “มีเงินทองมาก จะมีความสุขมาก” ที่แท้กลับหอบทุกข์มาให้มากกว่าเดิมหลายเท่า

เงินทองทำให้เกิดทุกข์โทษภัยใหญ่หลวงแก่คนเหล่านั้น มากต่อมากทั้งในชาตินี้และชาติหน้า เงินทองนี้ถ้าใช้ไม่เป็น เช่น ใช้ในทางที่ผิด เหมือนกับยาพิษมีโทษมหันต์ แต่ถ้ารู้จักกิน รู้จักใช้

^{๒๗} วิ.มทา. ๒/๙๔๒

^{๒๘} วิ.มทา.อ.๒/๙๕๐, วินยสังคหะแปล ๖๖

เช่น เอาไว้ทำประโยชน์ตนและประโยชน์คนอื่น มีทำบุญให้ทานเป็นต้น ก็จะมีคุณอนันต์เหมือนกับ ยาวีระขณะนั้น

เรื่องเงินๆทองๆถ้าเป็นฆราวาสญาติโยมแล้วก็คงเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา เพราะในชีวิตประจำวันของฆราวาส ต้องกินต้องใช้จะบิณฑบาตแบบพระก็ได้ แต่สำหรับพระแล้วเรื่องเงินๆทองๆไม่ใช่เรื่องธรรมดา บวชเข้ามาแล้วยังมามัววนวายอยู่กับสิ่งเหล่านี้ ก็เป็นเรื่องหน้าตาหนีอย่างมาก ถ้าใช้เงินทองแบบพระ คือ แบบที่พระพุทธร่องค์ทรงแนะนำไว้ ให้พระรับเงินทองได้ด้วย ไวยาวัจกรแบบนี้ไม่มีโทษ ถ้าอุบาสกอุบาสิกามีศรัทธาต้องการถวายเงินทองแก่พระ ควรถวายตามแบบที่พระองค์ทรงอนุญาตไว้นั้นคือ เอาไปมอบไวยาวัจกรจัดการหาสิ่งของตามที่พระต้องการ หรือถ้าอุบาสกอุบาสิกาต้องการถวายอะไร เช่น จีวร สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอกเป็นต้น ก็ไปซื้อถวายท่านกับมือเลยก็ยิ่งดี ถ้าอุบาสกอุบาสิกาไม่รู้ว่าซื้ออะไร ถวายท่านก็ได้ว่า “วัดนี้ขาดแคลงอะไรไหม?” ถ้าท่านบอกว่า “ขาดบาตร จีวร กลด ใบมีดโกน น้ำยาล้างจาน ผงซักฟอกเป็นต้น” อุบาสกอุบาสิกาที่ซื้อสิ่งของเหล่านั้นมาถวายท่านเลย ท่านก็จะใช้ทันทีเพราะขาดอยู่พอดี วัตถุทานของอุบาสกอุบาสิกา ก็จะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับอย่างมาก ถ้าวัดไหนมีแต่การถวายถึงเหลือๆเยอะเยอะไปหมด พระไม่รู้ว่า จะใช้อย่างไรจึงจะหมด ได้แต่เอาออกมาตั้งเรียงไว้ตามศาลา กุฏิ ถนน ดูแล้วเหลืออร่ามไปทั้งวัด

ด้วยการทำเพียงเท่านี้ อุบาสกอุบาสิกา ก็ทำให้พระพ้นจากอาบัติแล้ว อุบาสกอุบาสิกา ก็ได้อธิษฐานว่าเป็นคนหนึ่งที่ช่วยพระรักษาวินัย พระพุทธรศาสนาจะเจริญขึ้น หรือว่าจะเสื่อมลงก็ขึ้นอยู่กับ พุทธบริษัททั้ง ๔ ไม่ใช่เพราะเหตุอื่นเลย ถ้าบริษัททั้ง ๔ คือ ทั้งฝ่ายพระและฝ่ายอุบาสกอุบาสิกา ยัง ขวนขวายช่วยกันรักษาศาสนาพระธรรมวินัย พระพุทธรศาสนา ก็ยังจะดำรงคงอยู่คู่โลกไปอีกตราบนานเท่านาน

๔.๓.๒ การให้พร

มีอุบาสกอุบาสิกาจำนวนมากเข้าใจผิดคิดว่า การทำบุญใส่บาตร ถวายทานแล้ว หากไม่ได้รับพรก็จะไม่ได้บุญหรือได้บุญน้อย เมื่อรับพรแล้วจะได้บุญเต็มที่ แม้พระก็มีความเข้าใจเช่นนั้น พระฉันอาหารหรือรับอาหารบิณฑบาตของอุบาสกอุบาสิกาแล้ว หากไม่ให้พร อุบาสกอุบาสิกาจะไม่ได้บุญ ความคิดของอุบาสกอุบาสิกากับพระตรงกัน อุบาสกอุบาสิกาต้องการรับพรเพื่อจะได้บุญมาก ๆ พระต้องการให้พรเพื่อจะเอาบุญให้อุบาสกอุบาสิกา เมื่อเป็นอย่างนี้ อะไรจะเกิดขึ้น

เมื่ออุบาสกอุบาสิกาทำบุญให้ทาน ใส่บาตรพยายามชวนชวนในการรับพร อุบาสกอุบาสิกาบางท้องถิ่นจะถือเรื่องนี้อย่างจริงจัง พระรับบาตรของอุบาสกอุบาสิกาแล้ว ต้องให้พรก่อน ถ้าไม่ให้พรอุบาสกอุบาสิกาจะโกรธมาก ต่อว่าต่อขานว่า “พระอะไรรับบาตรแล้วไม่ให้พร ใช้ไม่ได้” ถึงกับผูกอาฆาตพยาบาทพระรูปนั้นเลยทีเดียว และคิดอกุศลว่า “จะไม่ใส่บาตรพระรูปนี้อีกต่อไป” พอถึงพรุ่งนี้พระรูปนั้นไปบิณฑบาต อุบาสกอุบาสิกา ก็ไม่ใส่บาตรจริง ๆ แค่นั้นยังไม่พอ อุบาสกอุบาสิกาบางคนพยายามจำชื่อของพระพรหมที่อยู่ เอาไปฟ้องหลวงพ่เจ้าคณะจังหวัดเพื่อให้เรียกพระรูปนั้นมาอบรมสั่งสอน หลวงพ่อก็คล้อยตามอุบาสกอุบาสิกา ถามอุบาสกอุบาสิกาว่า “พระรูปนั้นชื่ออะไร อยู่ที่ไหน” อุบาสกอุบาสิกา ก็บอกว่า “พระชื่อนี้ อยู่วัดนั้นค่ะ” หลวงพ่อก็ให้อุบาสกอุบาสิกาไปนิมนต์พระรูปนั้นมาแล้วอบรมพรา้สอนให้เป็นการใหญ่ว่า “เราเป็นพระสมณะ มีชีวิตเนื่องด้วยผู้อื่น ต้องทำตัวให้เป็นคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย อย่าหัวดื้อ เวลาฉันอาหารหรือรับบาตร

อุบาสกอุบาสิกาแล้วควร ต้องให้พรทุกครั้ง ถ้าพระไม่ให้พร อุบาสกอุบาสิกาจะไม่ได้บุญจำวันนะ ครั้งหน้าอย่าทำอย่างนี้อีก” พระมาจากต่างถิ่น ไม่นึกเลยว่า จะเกิดเรื่องร้ายแรงขนาดนี้ แล้วน้อมรับโอวาทโดยเคารพว่า “ผมจะไม่ทำผิดอย่างนี้อีกครับหลวงพ่” ถ้าพระรูปนั้นขึ้นทำผิครอบสอง น่าจะโดนหนักกว่านี้

ประเพณีให้พรขณะบิณฑบาตได้แพร่หลายไปยังภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศในเวลานี้ เมื่ออุบาสกอุบาสิกาขอบิณฑบาตอย่างใด พระก็จะทำอย่างนั้น เพื่อเอาใจอุบาสกอุบาสิกาไม่อย่ากขัดใจ ไม่อย่ากขัดศรัทธา ไม่อย่ากทำศรัทธาของอุบาสกอุบาสิกาให้ตกไป เรื่องของเรื่องน่าจะเป็นเพราะพระกลัวจะเสื่อมลาภ กลัวอุบาสกอุบาสิกาจะไม่ใส่บาตร เมื่อเป็นอย่างนั้น พระจึงชวนขวยในการให้พรอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็กลางตลาดหรือที่ใด ๆ เมื่ออุบาสกอุบาสิกาใส่บาตรเสร็จ พระก็จะให้พรทันที โดยไม่สนใจว่าอุบาสกอุบาสิกาจะรับไปหรือไม่ ถ้าอุบาสกอุบาสิกาคนไหนเจอพระให้พรชุดใหญ่ก็ต้องนั่งประนมมือนานหน่อย เจอชุดเล็ก ก็ค่อยเร็วหน่อย แต่อุบาสกอุบาสิกาบางคนชอบชุดใหญ่ สังเกตดูตอนพระให้พรเสร็จอุบาสกอุบาสิกาจะสาธุ ๆ เสียงดัง คงคิดว่าพระให้พรเยอะได้บุญมาก บางคนไม่ชอบ ก็นั่งบิณฑบาตมากกว่าพระจะให้พรจบ ไปทำงานเกือบไม่ทัน ตอนเช้าในตลาดพระจะให้พรแข่งกัน ดูแล้วเหมือนเป็นการประจบประแจงอุบาสกอุบาสิกา ทำเพื่อลาภสักการะเพื่อให้อุบาสกอุบาสิกาศรัทธา ที่ตลาดคนเดินสวนกันไปมา อุบาสกอุบาสิกาเบียดพระ พระเบียดอุบาสกอุบาสิกา มือหิ้วของ บ่าสะพายย่าม อัมบาตรเดินไป ดูแล้วไม่เหมาะสม ไม่ควรทำ

โดยความจริง บุญไม่ได้อยู่ตรงที่พระให้พรหรือไม่ให้พรแต่อย่างใด บุญอยู่ที่เจตนาในการให้ทาน เมื่อมีเจตนาในการให้ทานเกิดขึ้น บุญก็เกิดขึ้น บางครั้งไม่ได้ถวายทาน ยังไม่ได้ใส่บาตรบุญก็เกิดขึ้นได้ เช่น อุบาสกอุบาสิกาคิดว่าพรุ่งนี้เช้าจะไปทำบุญเลี้ยงพระที่วัด ขณะนั้นเจตนาในการบริจาคทานเกิดขึ้นแล้ว บุญก็เกิดขึ้น พอถึงตอนเช้าอุบาสกอุบาสิกาไปทำบุญเลี้ยงพระตามที่คิดไว้ ในขณะที่จัดอาหารหวานคาว หรือประเคนอาหารพระ บุญก็เกิดอยู่ตลอด หลังจากถวายทานเสร็จแล้ว อุบาสกอุบาสิการะลึกถึงทานที่ทำไปแล้วเมื่อใด บุญก็เกิดขึ้นเมื่อนั้น ระลึกถึงบ่อย ๆ บุญก็เกิดบ่อย ๆ อุบาสกอุบาสิกาจะรับพรหรือไม่ก็ตาม นี่เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า บุญสามารถเกิดได้ทั้งก่อนให้ทาน ขณะกำลังให้ทานและหลังให้ทานแล้ว ไม่เกี่ยวกับการให้พร หรือรับพรแต่อย่างใด ดังที่ท่านกล่าวไว้ในฉกนิบาต อังคุตตรนิกายว่า

“ทานจะมีผลมาก มีอานิสงส์มากต้องมีเจตนาประกอบด้วยกาลทั้ง ๓ คือ

๑. ปุพพเจตนา ได้แก่ เจตนา คือความตั้งใจที่เกิดขึ้นก่อนการให้ทาน มีใจชื่นชมยินดีเมื่อเริ่มคิดว่า “เราจะทำบุญให้ทาน” ตลอดไป

๒. มุจฺเจตนา ได้แก่ เจตนา คือความตั้งใจที่เกิดขึ้นในขณะที่กำลังให้ทาน เช่น กำลังใส่บาตร กำลังถวายทานเป็นต้นก็มีใจเลื่อมใส

๓. อปรเจตนา ได้แก่ ความตั้งใจที่เกิดขึ้นภายหลังการให้ทานเสร็จแล้ว มีใจปลาบปลื้มนึกถึงทานครั้งใด ปลื้มใจทุกครั้ง

เวลาใส่บาตร ถวายทาน อุบาสกอุบาสิกาอย่ากระวนกระวายอยู่กับการรับพรให้มากนัก จิตใจจะชุ่มฉ่ำเปิดโอกาสให้กิเลสเข้ามาแทรกได้ง่าย บุญก็จะไม่เกิด พระจะให้พรหรือไม่ อุบาสกอุบาสิกาอย่าถือเอาเป็นสาระจริงจัง เพราะอานิสงส์เกิดมากเมื่อทำครบเจตนาทั้ง ๓ กาล ดังได้กล่าวแล้ว

สมัยก่อน การแสดงธรรมในรูปแบบพรรณนาอานิสงส์ของการทำบุญให้ทานเรียกว่า “อนุโมทนา” แต่ปัจจุบันใช้คำเปลี่ยนไปเป็นการ “ให้พร”

ต้นเหตุของการอนุโมทนา

สมัยพุทธกาล พระทั้งหลายฉันเสร็จแล้วไม่อนุโมทนาในโรงฉัน พวกอุบาสกอุบาสิกา ก็เพ่งโทษติเตียน บ่นว่า “ทำไมสมณะเชื้อสายศากยบุตร จึงไม่อนุโมทนาในโรงฉัน พระทั้งหลายได้ยิน พวกญาติอุบาสกอุบาสิกา นั้นเพ่งโทษติเตียน บ่นว่า จึงกราบทูลเรื่องนี้แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงอาศัยมูลเหตุ นั้นแล้วตรัสรับสั่งกับพระทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้อนุโมทนาในโรงฉันได้”^{๒๙}

พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระอนุโมทนาในโรงฉันได้ แต่ไม่ได้อนุญาตให้อนุโมทนา ตอนบิณฑบาต พระพอฉันภัตตาหารเสร็จก็จะอนุโมทนาทุกครั้ง การอนุमतนา ก็คือการพรรณนาอานิสงส์ของการทำบุญให้ทานนั่นเอง เป็นการแสดงธรรมอย่างหนึ่งหรือเรียกว่า สัมโมทนิยกถา คือ การแสดงอานิสงส์ของการทำบุญให้ทาน เพื่อให้ญาติอุบาสกอุบาสิการำเริงสมาทานอาจหาญในการทำบุญให้ทานยิ่ง ๆ ขึ้น

พระบิณฑบาตไม่ควรให้พร

พระเวลาบิณฑบาตต้องสำรวมตา คือ มีตาทอดลงเบื้องต่ำมองดูชั่วแอก ตอนไปบิณฑบาตนำกรรมฐานไป ตอนกลับนำกรรมฐานกลับ ถ้ามีว่แต่จะให้พรอุบาสกอุบาสิกา ความสำรวมก็จะเสียไป พระยืนให้พร อุบาสกอุบาสิกา นั้นรับพร ยิ่งไม่สมควร ถือว่าไม่เคารพธรรม พระยืนแสดงธรรมแก่คนที่นั่งไม่ได้ป่วยไข้ นั่งไม่ได้ต้องอาบัติทุกกฏ ตัวอย่างที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ว่า “ภิกษุใส่ใจว่า เรายืนอยู่จะไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ผู้นั่งอยู่”^{๓๐}

ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเฟื้อ ยืนแสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ผู้นั่งอยู่ ต้องอาบัติทุกกฏ^{๓๑}

มีวิธีหนึ่งที่ทำได้ คือ เวลาพระไปบิณฑบาตบ้านอุบาสกอุบาสิกา ถ้าอุบาสกอุบาสิกาต้องการให้พระอนุโมทนา ใส่บาตรเสร็จแล้วก็นิมนต์ท่าน เมื่อพระอนุโมทนาอุบาสกอุบาสิกา ก็ยืนอยู่บนพื้นประนมมือฟัง หรือหาเก้าอี้ให้พระนั่ง อุบาสกอุบาสิกาจะยืนหรือนั่งฟังพระอนุโมทนา อย่างนี้ก็ใช้ได้ ไม่ต้องอาบัติทุกกฏ ถือว่าเคารพพระธรรม ทั้งพระทั้งอุบาสกอุบาสิกา

ตัวอย่างที่ท่านไว้ว่า “ภิกษุหนึ่ง จะแสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ ผู้นั่งอยู่หรือนั่งอยู่ก็ควร (ไม่เป็นอาบัติ) ภิกษุอื่น จะแสดงธรรมแก่คนยืนผู้ไม่เป็นไข้ได้ (ไม่ต้องอาบัติ)”^{๓๒}

บางท้องถิ่น พระจะสอนอุบาสกอุบาสิกา เวลาใส่บาตรให้เอาเสื่อมาปูนั่งรวมกัน หลาย ๆ คน เอาเก้าอี้มาให้พระนั่ง แล้วอนุโมทนาอย่างนี้ ก็สมควรเหมือนกัน แต่ถ้าเป็นญาติอุบาสกอุบาสิกาผู้หญิงคนเดียว พระจะอนุโมทนา (แสดงธรรม) เป็นภาษาภาษาบาลี คือ เป็นคาถา ยาวเกิน ๖ คำไม่ได้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นแต่มีผู้ชายที่รู้เพียงสามานั่งเป็นเพื่อน ตัวอย่างที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ว่า “ภิกษุใดแสดงธรรมแก่ผู้หญิงเกิน ๕-๖ คำ เว้นไว้แต่มีบุรุษผู้รู้เพียงสาวอยู่ เป็นปาจิตตีย์”^{๓๓}

^{๒๙} วิ.จ.อ.(ไทย) ๒/๓๔๓

^{๓๐} อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๙๔๐

^{๓๑} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๙๔๑

^{๓๒} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๙๖๓

^{๓๓} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๑๙๐

อธิบายวาจา ๖ คำ หมายความว่า

๘ คำ (พยางค์)	เท่ากับ	๑ บาท (บาทคาถาหนึ่งมี ๘ พยางค์)
๔ บาท	เป็น	๑ คาถา (คาถาหนึ่งมี ๔ บาท)
วาจาหนึ่งคำ	เท่ากับ	บาทคาถาหนึ่งหรือเรียกว่า (บทหนึ่ง)
วาจา ๖ คำ	เท่ากับ	คาถาครึ่ง (มี ๖ บาท)

พระประสงค์จะกล่าวเนื้อความในคัมภีร์อรรถกถา หรือธรรมบท ขาดกเป็นต้น จะกล่าวเพียง ๕-๖ บท (บาท) ควรอยู่ เมื่อจะกล่าวพร้อมกับบาลี กล่าวธรรมอย่าให้เกิน ๖ บาท คือ จากพระบาลี บทหนึ่ง จากอรรถกถา ๕ บท^{๓๔}

พระภิกษุจะแสดงแก่สตรีคนเดียวเป็นคาถาได้เพียงคาถาครึ่ง (๖ คำ) นอกนั้นต้องบรรยายเป็นภาษาไทย ถ้ามีสตรีหลายคนนั่งอยู่ร่วมกัน เมื่อแสดงธรรม พระภิกษุต้องบอกว่า “อาตมาจะแสดงธรรมแก่พวกอุบาสกอุบาสิกาคนละคานะ” แล้วก็แสดงไป อย่างนี้ไม่เป็นอาบัติ หรือถ้าอุบาสกอุบาสิกา ถามปัญหาธรรม พระตอบปัญหาได้จนจบเรื่อง แม้ว่าเรื่องนั้นยาวขนาดไหน เช่น อุบาสกอุบาสิกาถามว่า “ทีฆนิกายมีเนื้อหาอย่างไร” พระภิกษุสามารถแสดงจนจบทีฆนิกายก็ได้ ไม่ต้องอาบัติ^{๓๕}

ถ้าพระภิกษุแสดงธรรมเป็นภาษาไทย หรือภาษาอื่น นอกจากภาษาบาลี แม้แสดงยาวก็ไม่มีอาบัติ ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ไม่เป็นอาบัติ แม้ในคำที่อาศัยพระนิพพาน ซึ่งท่านรจนาวีโดยผูกเป็นโครงกลอนเป็นต้น ด้วยอำนาจภาษาต่างๆ”^{๓๖}

เวลาบิณฑบาตในตลาดที่มีคนพลุกพล่าน พระภิกษุยื่นให้พรอุบาสกอุบาสิกาที่นั่งรับพรอย่างนี้ ไม่สมควรอย่างมาก ถือว่าไม่รู้จักกาลเทศะ ไม่เคารพธรรม แม้พระภิกษุนั่งอยู่บนอาสนะต่ำแสดงธรรมแก่คนไม่ได้เป็นใช้นั่งอยู่บนอาสนะสูง ก็ถือว่าไม่เคารพเหมือนกัน และต้องอาบัติทุกกฏด้วย

เรื่องความไม่เคารพธรรมนี้ พระพุทธองค์ทรงดำหนิตีดยนพระฉัพพัคคีย์ผู้นั่งอยู่บนอาสนะต่ำ แสดงธรรมแก่คนผู้นั่งอยู่บนอาสนะสูงโดยอเนกปริยาย จึงตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ภรรยาของคนจันทาลคนหนึ่งในเมืองพาราณสีได้ตั้งครรภ์ เกิดอาการแพ้ท้องอยากกินมะม่วง นางได้บอกกับสามีว่า “พี่ หนูกำลังตั้งครรภ์ หนูอยากกินมะม่วงจังเลย” สามีพูดตอบว่า “หน้านี้ไม่ใช่หน้ามะม่วงออกผล จะเอามะม่วงมาจากไหนกัน” นางอ้อนสามีว่า “ถ้าหนูไม่ได้กินมะม่วง หนูขอตายดีกว่า” ช่วงเวลานั้น ต้นมะม่วงต้นหนึ่งของหลวงออกผลตลอดปี คนจันทาลกลัวภรรยาตายก็ได้เดินไปที่มะม่วงต้นนั้น พอไปถึงก็ได้แอบปีนขึ้นไปนั่งอยู่บนต้นมะม่วงนั้น พอดีพระเจ้าแผ่นดินได้เสด็จไปถึงต้นมะม่วงนั้นแล้วประทับนั่งบนพระราชอาสน์สูง ทรงเรียนมนต์กับพราหมณ์ปุโรหิต คนจันทาลคิดว่า พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้ประทับนั่งบนพระราชอาสน์สูงเรียนมนต์ชื่อว่าไม่เคารพธรรม และพราหมณ์คนนี้นั่งบนอาสนะต่ำสอนมนต์แก่พระเจ้าแผ่นดินผู้ประทับนั่งบนพระราชอาสน์สูง ก็ชื่อว่าไม่เคารพธรรม ส่วนเราผู้ลี้กมะม่วงของหลวงเพราะสตรีเป็นเหตุ ก็ชื่อว่าไม่เคารพธรรมเหมือนกัน การกระทำนี้ล้วนต่ำทรามทั้งสิ้น โลกนี้ทั้งหมด ถึง

^{๓๔} อรรถกถาหมาวีรังค์ ๒/๑๙๓

^{๓๕} อรรถกถาหมาวีรังค์ ๒/๑๙๔

^{๓๖} อรรถกถาหมาวีรังค์ ๒/๑๖๑

ความยุ่งเหยิงไม่มีเขตแดนเสียแล้ว พอคิดเสร็จจึงได้ไต่ลงมาจากต้นมะม่วงได้ยืนอยู่ข้างหน้าของพระเจ้าแผ่นดินและพราหมณ์ทั้งสองนั้น แล้วกล่าวคาถาขึ้นว่า

“ทั้งสองไม่รู้อรุณ ทั้งสองไม่เห็นธรรม คือ พราหมณ์ ผู้สอนมนต์โดยไม่เคารพธรรม และพระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงเรียนมนต์ก็ไม่เคารพธรรม”

พราหมณ์นั้นกล่าวคาถาตอบว่า

“เพราะข้าวสุกแห่งข้าวสาธิตอันชาวผสมกับแกงเนื้อ ข้าพเจ้าบริโภคแล้ว ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงไม่ได้ประพฤติดูอยู่ในธรรมที่เหล่าพระอริยะเจ้าสรรเสริญแล้ว”

คนจันทาลนั้นได้กล่าวสอนพราหมณ์สองคาถาว่า

“ท่านพราหมณ์ เราติเตียนการได้ทรัพย์และการได้ยศ เพราะนั่นเป็นการเลี้ยงชีพโดยความเป็นเหตุให้ตกต่ำและการเลี้ยงชีพโดยทางที่ไม่ชอบธรรม จะมีประโยชน์อันใดด้วยการเลี้ยงชีพเช่นนั้น ท่านจงรีบออกไปจากประเทศนี้เสียเถิดท่านพราหมณ์แม้สัตว์ที่มีชีวิตเหล่าอื่น ก็ยังหุงหาอาหารกินได้ ธรรมที่ท่านได้ประพฤตินี้แล้ว อย่าได้ทำลายท่านดูจกัอนหินทำลายหมอน้ำฉะนั้น”

ภิกษุทั้งหลาย แม้ในกาลครั้งนั้น พราหมณ์นั่งบนอาสนะต่ำสอนมนต์แก่พระเจ้าแผ่นดิน ผู้ประทับนั่งบนพระราชอาสน์สูงยังไม่เป็นที่พอใจของเรา ฉะนั้นในกาลบัดนี้ จักพอใจที่ภิกษุที่นั่งบนอาสนะต่ำแล้ว แสดงธรรมแก่คนนั่งบนอาสนะสูงเล่า เมื่อทรงติเตียนแล้วบัญญัติห้ามไว้ว่า “ภิกษุพึงใส่ใจปฏิบัติว่า เรานั่งบนอาสนะต่ำ จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นผู้นั่งบนอาสนะสูง”^{๓๗}

พระธรรมเป็นเครื่องชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้สุขเกษมศานต์ ชี้ทางพระนฤพานที่พ้นโศกวิโยคภัย พระธรรมมีค่ามากกว่าวัตถุสิ่งของใด ๆ ในโลก ไม่สามารถประเมินพระธรรมเป็นราคาได้

พระพุทธองค์สมัยเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีอยู่ ได้ฟังธรรมจากสำนักพระพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ ซาบซึ้งในรสพระธรรมมองไม่เห็นไทยธรรมอื่นใดมีค่า คู่ควรแก่การบูชาพระธรรมเลย นอกจากศีระอันเป็นอวัยวะสูงสุดของตนเท่านั้น จึงได้ตัดศรัทธาบูชาพระธรรม

แม้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วก็ทรงเคารพพระธรรมมาก ถ้าพระองค์ได้เห็นได้ยินใครแสดงอาการไม่เคารพพระธรรม ก็จงทรงตำหนิติเตียนอย่างแรงว่า “ดูก่อนโมฆะบุรุษ การกระทำของเธอ นั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว”

เราเป็นพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรยังต้องใส่ใจพระธรรมให้มาก ต้องทำความเคารพยำเกรง หวงแหนพระธรรมยิ่งกว่าชีวิต อย่าเห็นแก่ลาภสักการะเล็ก ๆ น้อย ๆ จนลืมนิยาม ธรรมอันมีค่าสูงยิ่งไปแลกกับเศษอาหารของชาวบ้าน เหมือนเอาเพชรที่มีค่ามากไปแลกกับถ่านที่ไร้ค่า ฉะนั้นพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า

“นรชนพึงสละทรัพย์ เพื่อรักษาอวัยวะอันประเสริฐกว่า เมื่อจะรักษาชีวิต พึงสละอวัยวะ (อันเป็นที่รักยิ่ง) เสียเมื่อระลึกถึงธรรม (รักษาพระธรรม) พึงสละทรัพย์ อวัยวะ และชีวิตทั้งหมดเสีย”^{๓๘}

^{๓๗} วิมหา.อ.(ไทย) ๒/๙๔๐

^{๓๘} วิสุทธิมรรค สิลนเทศ ๖๖

ผู้ต้องการจะรักษาพระธรรม ควรน้อมเอาพระพุทธรูปมาไว้ในหัว ถ้าเห็นใครแสดงอาการไม่เคารพธรรม ก็ไม่ควรแสดงธรรมให้ฟัง ธรรมแม้มีค่ามาก ก็ไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่บุคคลผู้ไม่ต้องการเหมือนเอาพลอยที่มีค่าให้แม่ไก่ ๆ ไม่ต้องการก็เขี่ยทิ้งไป ฉะนั้น

แต่บางสถานที่ประเพณีไม่เหมือนกัน ก็เป็นเหตุให้เข้าใจผิดพลาดได้ เช่น ในกรณีของคนไทย ถ้าพระภิกษุยืนอยู่อุบาสกอุบาสิกานั่งถือว่าแสดงความเคารพแล้ว ปัจจุบันมีพระนักเทศน์หลายรูปไปแสดงธรรมตามที่ต่าง ๆ ยืนบรรยายธรรมบนแท่นยืน อุบาสกอุบาสิกาก็นั่งอยู่บนเก้าอี้ฟังธรรม ดูแล้วเหมือนจะถูกต้อน แต่ก็ไม่ถูก ถ้าเป็นทางธรรมวินัยแล้ว การยืนถือว่าแสดงความเคารพ เช่น พระภิกษุยืนแสดงธรรม อุบาสกอุบาสิกาต้องยืนฟังธรรม ถ้าพระภิกษุนั่งแสดงธรรม อุบาสกอุบาสิกาจะนั่งฟังหรือยืนฟังธรรมก็ได้ถือว่าแสดงความเคารพ

พระภิกษุคือผู้นำศาสนา เป็นหัวหน้าของบริษัททั้ง ๔ เมื่อเห็นญาติอุบาสกอุบาสิกาทำอะไรไม่ถูกไม่ควรก็ต้องเอาธุระแนะนำหรือพร่ำสอนชี้ผิดชี้ถูกบอกกล่าวไว้ว่า “อุบาสกอุบาสิกาต้องการรับพร (ฟังธรรม) ยืนขึ้น ถ้าอุบาสกอุบาสิกานั่งพระภิกษุยืน ถือว่าไม่เคารพธรรม” เพียงเท่านั้นถือว่าเคารพธรรมทั้งพระและอุบาสกอุบาสิกา

พระภิกษุบางรูปไม่รู้วินัยให้พรเมื่อเวลาอุบาสกอุบาสิกาใส่บาตรพระ อุบาสกอุบาสิกาควรยืนประนมมือรับพร ด้วยการทำอย่างนี้ ก็ชื่อว่า เปลื้องพระออกจากอาบัติ และอุบาสกอุบาสิกาก็ได้ชื่อว่าแสดงความเคารพพระธรรมด้วย

ถ้าศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจแล้วทั้งพระและอุบาสกอุบาสิกา ก็จะปฏิบัติได้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยสะดวกยิ่งขึ้น และเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้คนรุ่นหลังได้ประพฤติดำตาม

๔.๓.๓ การประเคน

การประเคนเป็นเรื่องใกล้ตัว และเป็นเรื่องจำเป็นที่พระและอุบาสกอุบาสิกาควรต้องทราบ เพราะพระรับประเคนทุกวัน ฉันทุวัน อุบาสกอุบาสิกาก็ประเคนพระอยู่ทุกวันไม่ควรถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยทำอะไรก็ควรศึกษาเรื่องการประเคนนี้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ทั้งพระและอุบาสกอุบาสิกา เพราะพระและอุบาสกอุบาสิกามีความเกี่ยวข้องกัน ถ้าพระเข้าใจเรื่องการประเคนดี จะได้นำไปแนะนำสั่งสอน ญาติอุบาสกอุบาสิกาชี้ผิดชี้ถูกและป้องกันอาบัติให้พระได้ด้วย

ส่วนอุบาสกอุบาสิกานั้น ถ้าเข้าใจเรื่องการประเคนดีแล้ว จะประเคนได้อย่างถูกต้อง ช่วยป้องกันพระไม่ให้เป็นอาบัติ และช่วยเผยแผ่คำสอนที่ถูกต้องนี้ไปยังญาติสนิทมิตรสหายของตนให้เข้าใจสืบต่อไป

การรักษาพระพุทธรูปศาสนาให้ดำรงคงอยู่นั้น จะต้องศึกษาเรียนรู้เรื่องที่จำเป็นและเกี่ยวข้องให้เข้าใจดีร่วมกัน อย่าปล่อยให้เป็นที่ของพระแต่เพียงฝ่ายเดียว พระพุทธรูปศาสนาล่วงกาลผ่านเวลามานาน พอมาถึงยุคนี้ มีอะไรแปลก ๆ ต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย

การประเคนที่ไม่ถูกต้องตามพระวินัย

เรื่องการประเคนก็เช่นกัน มีความเห็นที่แตกต่างกันออกไป มีการประพฤติดิปฏิบัติต่างกันไป บางอาจารย์บางสำนักสอนว่า การที่ญาติอุบาสกอุบาสิกานำอาหารหวานคาวมาวางไว้บนโต๊ะที่หอนั้นแล้วพูดว่า ผมเอาอาหารมาถวายนะครับ แต่บางคนก็ไม่พูดอะไร การทำอย่างนี้ ชื่อว่า เขาให้แล้ว หรือประเคนแล้ว ไม่ต้องประเคนซ้ำอีก

อาจารย์บางท่าน สอนว่าการประเคนนั้น ผู้ประเคนต้องยกของขึ้นสูงจากพื้นพอแมว
รอดได้หรือสูงจากพื้นประมาณ ๑ กำมือ อาจารย์บางท่านสอนว่า ให้เอาอาหารหวานคาวทั้งหมดที่
จะประเคนมาต่อกัน พระท่านจับข้างนี้อุบาสกอุบาสิกาจับข้างโน้น ก็ถือว่าประเคนแล้ว เรียกว่าการ
ประเคนแบบจับชนกัน การประเคนแบบนี้ได้รับความนิยมอย่างมาก และทำกันทั่วไปทั้งในเมืองและ
ชนบท เพราะทำง่ายไม่ยุ่งยาก ไม่เสียเวลา

อาจารย์บางท่านสอนว่า ถ้าไม่มีอุบาสกอุบาสิกามาประเคน ให้ใช้มือจับของนั้นแล้ว พูดว่า
“อิมัง ปิงสุกลัง อัสสามิกัง มัยหัง ปาปุนาติ. แปลว่า ของบึงสุกลนี้ไม่มีเจ้าของ ย่อมถึงแก่เรา” นำมา
ฉันได้ไม่เป็นอาบัติ เรียกว่าวิธีนี้ว่า บึงสุกลฉัน อาจารย์บางท่านสอนว่า ประเคนครั้งเดียวฉันได้ทั้งหมด ถ้า
ไม่หมดก็เก็บไว้ฉันวันต่อ ๆ ไป แม้หลายวันก็ได้ก็มี อาจารย์บางท่านสอนว่าถ้าหาคนประเคนยาก เมื่อมี
อุบาสกอุบาสิกามาวัด ถ้าพระท่านอยากฉันมะม่วง มะขาม มะพร้าว เป็นต้น ก็ให้อุบาสกอุบาสิกาประเคน
ทั้งต้นเลย พระต้องการฉันเมื่อไร ก็ใช้ไม้สอยเอา วิธีประเคนให้อุบาสกอุบาสิกาจับต้นมะม่วงข้างหนึ่ง
พระท่านจับข้างหนึ่งก็ถือว่าประเคนแล้ว เรียกว่าประเคนทั้งต้นฉันได้ทั้งหมดลูก มะม่วงออกใหม่ก็ประเคน
ใหม่ เป็นต้น

ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงมติความเห็นของอาจารย์บางท่าน บางสำนักก็สอนกันและประเพณีตาม
กัน ท่านเหล่านั้นบางรูปเป็นพระเกจิชื่อดัง บางรูปก็เป็นนักปฏิบัติธรรม บางรูปเป็นพระมหาเถระผู้ใหญ่มี
คนนับถือมาก บางรูปเป็นพระหลวงปู่หลวงตาธรรมดากันไปจะเป็นพระอะไรก็ตาม ถ้าไม่ศึกษาเล่าเรียน
เรื่องพระวินัยให้ดีแล้วก็จะไม่รู้ว่าจะอะไรผิดอะไรถูกได้แต่ทำตามๆ กันมา อาจารย์พาทำ ก็ทำตามอาจารย์
คิดว่าถูกต้องแล้ว ถ้าผิดอาจารย์คงไม่พาทำ การทำอะไรตามกันเป็นเวลานาน ๆ ไม่ใช่จะถูกต้องเสมอไป
บางครั้งเรื่องที่ผิดคิดว่าถูก เรื่องที่ถูกคิดว่าผิด หรือบางรูปก็ศึกษาเล่าเรียนมา รู้ผิดรู้ถูก แต่เพราะ
ความเห็นแก่ปากแก่ท้อง อดทนต่อความหิวไม่ได้ หรืออาจเป็นเพราะมั่งง่ายจึงทำอะไรง่าย ๆ จนละเลย
และมองข้ามการประเคนที่ถูกต้อง หรือจะมีข้ออ้างอื่น ๆ ที่ไม่ถูกไม่ควร

การเป็นพระจะทำอะไร พูดอะไร คิดอะไร ควรคำนึงถึงศีลของตัวเองให้มาก อย่าเอา
ความคิดความเห็นของตัวเองเป็นใหญ่ ต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามพระธรรมวินัย ไม่ใช่เอาแต่ความถูกใจ
อย่างเดียว ต้องมีหลักฐานอ้างอิงโดยเฉพาะพระบาลี อรรถกถา และฎีกาที่ท่านวางไว้เป็นแบบอย่าง

การประเคนที่ถูกต้องประกอบด้วยองค์ ๕ คือ

๑. สิ่งของนั้นไม่ใหญ่จนเกินไป บุรุษมีกำลังปานกลางพอยกได้
๒. เข้ามาในหัตถบาส
๓. น้อมเข้ามาถวาย
๔. ผู้ประเคนเป็นเทวดา มนุษย์ หรือสัตว์เดรัจฉานก็ได้
๕. ภิกษุรับประเคนสิ่งของนั้นด้วยกาย หรือของเนื่องด้วยกาย^{๓๔}

องค์ของการประเคน

๑. อุบาสกอุบาสิกาจัดอาหารหวานคาวจำนวนมากไว้บนโต๊ะที่ไม่ใหญ่และไม่ยาวนัก
อาหารรวมทั้งโต๊ะนั้น บุรุษผู้มีกำลังปานกลาง สามารถยกขึ้นได้ลำพังคนเดียว เวลาประเคน
อุบาสกอุบาสิกาหลาย ๆ คนพร้อมกันยกประเคนใช้ได้ แต่ถ้าโต๊ะใหญ่และยาว อาหารก็มาก จนบุรุษ

^{๓๔} อรรถกถาหมาวีรังค์ ๑/๕๖๒

ผู้มีกำลังปานกลางยกขึ้นไม่ไหว ถึงแม้อุบาสกอุบาสิกาหลายคนช่วยกันยกประเคน การประเคนนั้นก็ใช้ไม่ได้^{๔๐}

๒. หัตถบาส ๑ เท่ากับ ๒ ศอกคืบ ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า ๒ ศอกคืบพึงทราบว่าเป็น หัตถบาส ถ้าภิกษุหนึ่ง กำหนดตั้งแต่ริมสุดด้านหลังของอาสนะไป (จากเข่าไป ๑ ศอกคืบ) ถ้ายืน กำหนดตั้งแต่ที่สุตสันเท้าไป ถ้านอน กำหนดตั้งแต่ที่สุตด้านนอกแห่งสี่ข้างที่นอนไป ด้วยที่สุตด้านในแห่งอวัยวะที่ใกล้กว่าของทายกผู้นั่งอยู่ก็ตาม ยืนอยู่ก็ตรม นอนอยู่ก็ตรม ยกเว้นมือที่เหยียดออก^{๔๑}

หัตถบาสทางอากาศ กำหนดเอาศีรษะของผู้ยืนอยู่เป็นเกณฑ์ ท่านกล่าวไว้ว่า “บรรดาผู้ให้และผู้รับประเคน ฝ่ายหนึ่งอยู่บนอากาศ ฝ่ายหนึ่งอยู่บนพื้นดิน” พึงกำหนดประมาณหัตถบาสทางศีรษะของผู้ยืนอยู่บนพื้นดิน และริมด้านในแห่งอวัยวะที่ใกล้กว่าของผู้ยืนอยู่บนอากาศ ยกเว้นมือที่เหยียดออก เพื่อให้หรือเพื่อรับ “ถ้าฝ่ายหนึ่งอยู่ในบ่อ อีกฝ่ายหนึ่งอยู่ปากบ่อ” หรืออีกฝ่ายหนึ่งอยู่บนต้นไม้ อีกฝ่ายหนึ่งอยู่บนแผ่นดิน” ก็พึงกำหนดหัตถบาส โดยนัยดังกล่าว^{๔๒}

นกเอาปากคาบดอกไม้หรือผลไม้ถวาย ช้างเอางวงจับดอกไม้หรือผลไม้อยู่ในหัตถบาส พระรับประเคน การรับประเคนนั้นใช้ได้ พระนั่งอยู่บนคอช้างสูง ๗ ศอกคืบ จะรับของที่ช้างนั้นถวายด้วยวงก็ควรเหมือนกัน^{๔๓}

คนทั้งหลายโยนของข้ามรั้วหรือกำแพง ถ้ากำแพงไม่หนามาก หัตถบาสเพียงพอแก่ผู้ยืนอยู่ภายในกำแพงและภายนอกกำแพง (ไม่เลยหัตถบาส) พระภิกษุจะรับของที่โยนขึ้นสูงแม้ตั้งร้อยศอกแล้วตกลงมาถึงก็ควรเหมือนกัน^{๔๔}

๑. การน้อมเข้ามาถวาย เป็นการให้ด้วยความเคารพและอ่อนน้อม เวลาอุบาสกอุบาสิกาถวายอาหาร ถ้าการน้อมถวายยังไม่ปรากฏไม่ควรรับ ถ้าอุบาสกอุบาสิกาโน้มกายหรือศีรษะลงมาเพียงเล็กน้อย ก็รับประเคนได้ ท่านกล่าวไว้ว่า “หากยกคนหนึ่งทูลภาชนะข้าวสวยและกับข้าวเป็นอันมากไว้บนศีรษะมากที่วัด ยืนพูดว่านิมนต์ท่านรับเถิด การน้อมถวายยังไม่ปรากฏ เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรรับ แต่ถ้าเขาน้อมมาแม้เพียงเล็กน้อย ภิกษุเหยียดแขนออกมารับภาชนะอันล่างด้วยอาการรับเพียงเท่านี้ ภาชนะทั้งหมดเป็นอันประเคนแล้ว”^{๔๕}

๒. ผู้ประเคนเป็นใครก็ได้ จะเป็นพรหม พระอินทร์ เทวดา นาค ครุฑ ยักษ์ เปเรต อสุรกาย ภูตผีปีศาจ มนุษย์ ชาย หญิง และสัตว์เดรัจฉานมี ข้าง ลิง นก สุนัข เป็นต้น ประเคนได้ทั้งหมด

๓. ภิกษุรับประเคนสิ่งของนั้นด้วยกายหรือของเนื่องด้วยกาย

รับสิ่งของด้วยกาย เช่น เวลาอุบาสกอุบาสิกาผู้หญิงหรือผู้ชายนำเอาอาหารมาถวาย พระใช้มือรับได้ แต่ประเทศไทยไม่นิยมรับอาหารจากมืออุบาสกอุบาสิกาผู้หญิงโดยตรง เพราะเกรง

^{๔๐} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๖๔

^{๔๑} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๑๑

^{๔๒} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๖๒

^{๔๓} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๖๒

^{๔๔} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๗๑

^{๔๕} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๖๓

ว่ามีมือจะไปโดนกันเข้า แลดูไม่งาม หรือเพราะเกรงว่า เมื่อภิกษุมีจิตยินดีด้วยราคะอาจทำให้ต้องอาบัติอุกัลลัจจัยได้

จึงรับด้วยของเนื่องด้วยกาย คือ ใช้วัตถุรับประเคนแทนกาย เช่น บาตร ถาด ถ้วย โถ จาน ผ้า แผ่นหนัง กระดาน ใช้ใบไม้ใหญ่พอที่จะวางของได้มีใบบัว ใบบอน ใบสัก ใบทองกวาว เป็นต้น ถ้าใบไม้เล็ก ๆ เช่น ใบมะขาม ใบพุทรา เป็นต้น ใช้รับประเคนไม่ได้ เพราะไม่สามารถจะวางของได้ พระท่านใช้วัตถุเหล่านั้นรับประเคนของจากมืออุบาสกอุบาสิกาผู้หญิงหรือผู้ชายได้ทั้งนั้น^{๔๖}

อุบาสกอุบาสิกาถวายสิ่งของด้วยกายหรือของเนื่องด้วยกายก็ได้ ถวายสิ่งของด้วยกาย เช่น ใช้มือจับอาหารยกถวาย ถวายของเนื่องด้วยกาย เช่น ใช้กระบวยหรือทัพพี เป็นต้น ตักข้าวปลาอาหารถวาย

ถ้าอุบาสกอุบาสิกาผู้ถวายนั่งหรือยืนเลยหัตถบาธ ประเคนสิ่งของการประเคนนั้นใช้ไม่ได้ พระจะต้องบอกให้เขาเข้ามาใกล้ ๆ แล้วค่อยประเคนจึงจะใช้ได้ ดังท่านกล่าวไว้ว่า “ถ้าทายกยืนเลยหัตถบาธไป เอากระบวยคันยาวตักถวาย พระภิกษุควรบอกเขาว่า “เข้ามาใกล้ ๆ หน่อย อุบาสกอุบาสิกา” ถ้าเขาไม่ได้ยินหรือไม่สนใจ เกลงไปในบาตร พระภิกษุต้องรับประเคนใหม่ แม้ในคนผู้นอนอยู่ห่างโยนก้อนข้าวไปถวายก็เช่นกัน”^{๔๗}

พระภิกษุส่วนมาก รวมทั้งอุบาสกอุบาสิกาด้วย มีความเข้าใจกันมานานแล้วว่า สิ่งของที่ถวายพระไปแล้ว หรือพระรับประเคนไปแล้ว สามเณรหรืออุบาสกอุบาสิกาจะจับต้องอีกไม่ได้ ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ของนั้นจะขาดประเคนทันที ต้องประเคนใหม่ทั้งหมดไม่ว่าอย่างนั้นพระจะฉันทไม่ได้ หากขึ้นแนบไปพระจะต้องอาบัติ อุบาสกอุบาสิกาบางคนโดยเฉพาะเจ้าภาพ พอประเคนพระแล้วก็อยากจะช่วยจัดอาหารหวานคาวให้เข้าที่เข้าทาง จึงช่วยจัด พระบางรูปโกรธตวาดไปด้วยเสียงดังว่า “ของประเคนแล้ว มาจับต้องได้อย่างไร มันขาดประเคนนะ”

บางครั้งพระหลายรูปต้องวุ่นวาย ห้ามปรามอุบาสกอุบาสิกาเป็นการใหญ่และต้องประเคนใหม่ นอกจากจะเสียเวลาแล้ว ยังทำให้อุบาสกอุบาสิกาเจ้าภาพพลอยไม่สบายใจ ที่ต้องทำให้พระท่านขุ่นเคือง การทำบุญน่าจะทำให้จิตใจผ่องใส แต่กลับทำให้ใจของอุบาสกอุบาสิกาเศร้าหมองเพราะเรื่องไม่เป็นเรื่อง

เรื่องการขาดประเคนนี้ ยังมีพระผู้น้อยจนถึงพระผู้ใหญ่บางรูปเข้าใจผิดกันผิด ๆ ความจริงแล้ว จะเป็นสามเณรหรืออุบาสกอุบาสิกาก็ตาม จับต้องอาหารที่พระรับประเคนไว้แล้ว จะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ของนั้นยังไม่ถือว่าขาดประเคนแต่อย่างใด พระฉันได้ไม่เป็นอาบัติ ท่านได้กล่าวไว้ว่า “ถ้าหากพระภิกษุยังมีความเยื่อใยอยู่ วางบาตรไว้บนเชิงรองบาตร พุดกับสามเณรว่า “เธอจะเอาขนมหรือข้าวสวยจากบาตรนี้มาฉันก็ได้” สามเณรล้างมือของตนให้สะอาด แล้วหยิบเอาขนมหรือข้าวสวยจากบาตรไปตั้งร้อยครั้ง โดยไม่ถูกต้องอาหารในบาตรของตน ไม่มีกิจที่จะต้องประเคนใหม่ แต่ถ้าสามเณรถูกต้องของที่อยู่ในบาตรของตนหยิบเอาออกจากบาตรนั้นของนั้นปนกับของสามเณร ต้องประเคนใหม่”^{๔๘}

^{๔๖} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๖๔

^{๔๗} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๖๔

^{๔๘} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๖๙

พระภิกษุรับพระเคนของตนเข้าแล้ว สั่งอุบาสกอุบาสิกาหรือสามเณรว่า เอาของเก็บไว้ในตู้ให้ด้วย พอถึงตอนเพลก็เอาออกมาฉันได้ ไม่เป็นอาบัติเพราะยังไม่ขาดพระเคน ของที่ภิกษุรับพระเคนแล้ว จะขาดพระเคนนั้นไม่ได้เกี่ยวกับสามเณรหรือโยมมาถูกต้องอีก

ถ้าอุบาสกอุบาสิกาจะช่วยจัดอาหารที่รับพระเคนแล้วก็ควรล้างมือให้สะอาดเสียก่อนเพื่อป้องกันฝุ่นตกลงในอาหาร

การขาดหรือการเสียพระเคนนั้น มีด้วยเหตุ ๗ ประการ คือ

๑. รับพระเคนแล้ว เปลี่ยนเพศเป็นหญิง (ชายเปลี่ยนเป็นหญิง)
๒. รับพระเคนแล้ว ลาสิกขา (สึก)
๓. รับพระเคนแล้ว ต้องอาบัติปาราชิก (ขาดจากพระ)
๔. รับพระเคนแล้ว ให้สามเณรหรือคฤหัสถ์ไป
๕. รับพระเคนแล้ว สละไปโดยไม่มีเยื่อใย
๖. รับพระเคนแล้ว ถูกชิงเอาไปหรือถูกลักเอาไป^{๔๙}

อธิบายองค์ขาดพระเคนข้อที่ ๔ หมายถึงเอาพระภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว ได้ละการปฏิญาณตนว่าเป็นภิกษุ^{๕๐}

อธิบายองค์ขาดพระเคนข้อที่ ๕ ให้สามเณรหรือคฤหัสถ์ไป ภิกษุรับพระเคนบาตรข้าวสุกแล้ววางไว้บนเชิงรองบาตร ถ้าไม่มีความเสียดาย บอกสามเณรว่า เธอเอาข้าวจากบาตรนี้ไปฉัน บาตรนั้นชื่อว่า ขาดพระเคนแล้ว ถ้าต้องการฉันก็รับพระเคนใหม่ ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ถ้าว่าข้าวสุกตั้งอยู่แม้บนเชิงรองบาตร ภิกษุไม่มีความเสียดาย กล่าวว่าเธอจงรับเอาไป ต้องรับพระเคนใหม่ เพราะขาดพระเคนแล้ว”^{๕๑}

อธิบายองค์ขาดพระเคนข้อที่ ๖ สละไปโดยไม่มีเยื่อใย ภิกษุรับพระเคนผลไม้เป็นต้นแล้วไปวางไว้ ถ้ายังมีความต้องการอยู่ไม่ขาดพระเคนหรือรับพระเคนผลไม้เป็นต้นแล้วถือไว้ เพราะยังมีความต้องการอยู่ ก็ไม่ขาดพระเคนเหมือนกัน โดยนัยตรงกันข้าม รับพระเคนผลไม้เป็นต้นแล้วเอาไปวางไว้ ถ้าไม่มีความต้องการ ถือว่าขาดพระเคนแล้ว ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ภิกษุรับพระเคนผลไม้แล้ววางไว้ เกิดมีส่วนอื่น เช่น หน่อเป็นต้นเกิดขึ้น ส่วนนั้นชื่อว่าภิกษุรับพระเคนแล้วจริงอยู่ผลไม้พองพ้นจากมือภิกษุผู้ยังมีความต้องการอยู่หรือยังไม่ปล่อยจากมือเพราะมีความต้องการอยู่ตราบใด ตรานั้นชื่อว่ายังไม่ละการพระเคน”^{๕๒}

เรื่องการพระเคนเป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นเรื่องสำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งที่พระและอุบาสกอุบาสิกาควรทราบและศึกษาให้เข้าใจ เพราะพระท่านรับพระเคนของจากอุบาสกอุบาสิกาทุกวัน อุบาสกอุบาสิกา ก็พระเคนของให้พระทุกวัน พระเคนถูกก็ถูกทุกวัน พระเคนผิดก็ผิดทุกวัน พระเคนไม่ถูกต้อง จะมีผลเสียต่อพระท่านอย่างมาก เพราะพระนำไปฉันต้องอาบัติทุกคำกลืนทุกวัน

^{๔๙} วิมหา.อ.(ไทย) ๑/๘๕๐

^{๕๐} มติโนทนีฎีกา เล่ม ๑ หน้า ๒๐๐

^{๕๑} วิมหา.อ.(ไทย) ๒/๕๖๙

^{๕๒} กังขาวิตรณีแปล ทันทโปนสิกขาบท ๒๑๐๗

พระภิกษุทุกรูปที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาก็มุ่งหวังความบริสุทธิ์ทั้งนั้น ไม่มีรูปไหนหรือภิกษุใดต้องการอาบัติ แต่เพราะความไม่รู้และเพราะเชื่อคำสอนของพระอาจารย์ นึกว่าท่านสอนถูกต้องดีแล้ว เลยยึดถือและปฏิบัติตาม

พวกเราชาวพุทธควรยึดหลักฐานจากพระบาลี อรรถกถา และฎีกา ไว้จะดีกว่าการไปยึดติดตัวอาจารย์เพียงอย่างเดียว เพราะถ้าอาจารย์สอนผิดเราจะได้ข้อมูลที่ผิดด้วย การประเคนที่ถูกต่อนั้น ควรยึดองค์ประเคนและองค์ขาดประเคนที่ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์เป็นแบบอย่าง ไม่ต้องไปใส่ใจกับคำสอนของพระอาจารย์รูปโน้นรูปนี้ที่สอนกันไปคนละทิศละทางอีกต่อไป

ถ้าอุบาสกอุบาสิกาเข้าใจการประเคนดีแล้ว ก็จะไม่ประเคนได้ถูกต้องไม่ผิดพลาดและปฏิบัติได้ง่าย แค่อุบาสกอุบาสิกาเข้ามาในหัตถบาส น้อมกายลงเพียงเล็กน้อย ยกของขึ้นประเคนเป็นอันใช้ได้ อุบาสกอุบาสิกาประเคนถูกพระนำไปฉันก็ไม่เป็นอาบัติ เวลาอุบาสกอุบาสิกาทำบุญไม่ควรเอาอาหารไปตั้งไว้ตามวง พระที่ไม่รู้วินัย ไม่ถือวินัยบางรูปอาจจะบอกอุบาสกอุบาสิกาให้ประเคนแบบจับของชนกัน พระนำไปฉันก็ต้องอาบัติ ต้องเอาอาหารหวานคาวตั้งไว้ที่อื่นก่อน ถึงเวลาประเคนค่อยทยอยเอามาประเคนทีละอย่าง พระรับประเคนไปฉัน ก็ไม่ต้องอาบัติ ถ้าอุบาสกอุบาสิกาเข้าใจเรื่องการประเคนดีจะช่วยพระให้พ้นจากอาบัติได้ เมื่อพระช่วยตัวเองให้พ้นจากอาบัติไม่ได้ อุบาสกอุบาสิกาช่วยพระหน่อยก็แล้วกันถือว่าทำเพื่อพระพุทธศาสนา

อาหารที่ยังไม่ได้รับประเคน ภิกษุต้องมีสติสังวร

อาหารทุกอย่างที่ยังไม่ได้รับประเคน ภิกษุไปจึงต้องข้าวของนั้นจัดเป็น อคคหิตก^{๕๓} แปลว่า ถือเอาไม่ดี เพราะจับของที่ยังไม่ได้ประเคน

อาหารทุกอย่างที่อุบาสกอุบาสิกายังไม่ได้ประเคน ภิกษุไม่ควรไปจับต้อง เพราะเมื่อจับต้องแล้ว ของนั้นจะเป็นอคคหิตกทันที จะให้อุบาสกอุบาสิกาประเคนใหม่ เอามาฉัน ภิกษุก็ยังต้องอาบัติทุกกฏอยู่นั่นเอง เวลาอุบาสกอุบาสิกานิมนต์พระไปทำบุญที่บ้านอุบาสกอุบาสิกา จัดอาหารหวานคาวไว้มากมายตั้งไว้เป็นวงใหญ่ ตอนประเคนอุบาสกอุบาสิกาจับอาหารไม่ถึง ภิกษุรูปที่ไม่เข้าใจจะช่วยกันจับอาหารส่งให้อุบาสกอุบาสิกา จะได้ประเคนสะดวกรวดเร็ว ถ้าพระรูปหนึ่งอยู่เฉย ๆ ก็จะถูกตำหนิจากภิกษุด้วยกันบ้าง จากอุบาสกอุบาสิกาบ้างว่า “ท่านนี้นั่งรอฉันอย่างเดียวนะ ไม่ช่วยอุบาสกอุบาสิกาเลย” รู้สึกว่าภิกษุก็ไม่ชอบ อุบาสกอุบาสิกาก็ไม่ชอบ เปลว ๆ คราวหน้าจะไม่นิมนต์เสียด้วยซ้ำ

การชวนช่วยช่วยเหลืออุบาสกอุบาสิกาในลักษณะอย่างนี้ ดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่ดีแต่ผิดพระวินัย จะทำโดยไม่รู้หรือโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือทำเพื่อประจบอุบาสกอุบาสิกาก็ตาม ใช้ไม่ได้ทั้งนั้น

การจับอาหารส่งให้อุบาสกอุบาสิกาประเคนด้วยตัวเองหรือจับอาหารส่งให้อุบาสกอุบาสิกาประเคนภิกษุรูปอื่นมีค่าเท่ากัน คือประเคนแล้วฉันไม่ได้ไม่ควรแก่ภิกษุทุกรูป อาหารนั้นจัดเป็นอคคหิตกเหมือนกัน นำไปฉันต้องอาบัติทุกกฏทุกรูป อุบาสกอุบาสิกาประเคนอาหารพระแล้วมาจับต้องเข้า จะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ภิกษุบอกว่าใช้ไม่ได้เป็นขาดประเคน แต่อุบาสกอุบาสิกายัง

^{๕๓} กังขาอุภินวฎีกา ๖๗๓

ไม่ได้ประเคน ภิกษุจับต้อง ภิกษุบอกว่าใช้ได้ไม่ขาดประเคน ความจริงไม่ถูกต้องตามพระวินัย เป็นเรื่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

เรื่องอุคคหิตก์นี้ ภิกษุตั้งใจจับต้องอาหารทุกอย่างที่ยังไม่ได้ประเคน จึงเป็นอุคคหิตก์ ตัวอย่างที่แสดงไว้ว่า “หม้อน้ำมัน ๒ หม้อ เขาแขวนไว้บนไม้พินนาค หรือ บนขอ หม้อบนรับประเคนแล้ว หม้อล่างยังไม่ได้รับประเคน จะจับหม้อบนควรอยู่ ถ้าหม้อล่างรับประเคนแล้ว หม้อบนยังไม่ได้รับประเคน ภิกษุจับหม้อบนแล้วจับหม้อล่าง หม้อบนเป็นอุคคหิตก์”^{๕๔} ภิกษุถูกต้องข้าวสุกในบาตรที่ยังไม่ได้รับประเคน แล้วจับข้าวสุกในบาตรของตนอีก ข้าวสุกเป็นอุคคหิตก์^{๕๕}

สามเณรตัมข้าวอยู่ ภิกษุจับทัพพีหรือกระบวยคนแล้วตักยกขึ้น ข้าวตัมทั้งหมดเป็นอุคคหิตก์^{๕๖}

ของฉันที่ภิกษุยังไม่ได้รับประเคน ถึงจะเป็นอวัยวะของตนก็จะกลืนกินไม่ได้ ถ้าภิกษุไปจับต้องในระหว่างที่ยังไม่ได้รับประเคนจัดเป็นอุคคหิตก์เหมือนกัน ตัวอย่างที่กล่าวไว้ว่า “บรรดาอวัยวะทั้งหลายมีน้ำตา น้ำลาย น้ำมูก เสมหะ น้ำปัสสาวะ อุจจาระ ขี้ฟัน ขี้ตา ขี้หู เหงื่อที่เกิดในร่างกาย ควรทุกอย่าง สิ่งใดเคลื่อนจากแหล่งของมันแล้วตกในบาตรก็ดี ที่มีมือก็ตักสิ่งนั้นต้องรับประเคนเสียก่อน สิ่งที่ยังติดอยู่กับอวัยวะเป็นอันประเคนแล้วแต่อวัยวะที่กำลังตกหากขาดช่วงไปแล้วไม่ควรถือเอาในระหว่างส่วนนั้น จัดเป็นอุคคหิตก์ถึงจะประเคนภายหลังก็ไม่ควร”^{๕๗}

ถ้าไม่เจตนาตั้งใจจับ เพียงทำความสะอาด ไม่กวาดไปโดนเข้า หรือจับพลาดตั้งใจจะจับของที่ประเคนแล้ว แต่ไปโดนของที่ยังไม่ได้ประเคนไม่เป็นอุคคหิตก์ ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ภายใต้เตียง มีถ้วยน้ำมันที่ยังไม่ประเคน ถ้าภิกษุใช้ไม้กวาดไปกระทบถ้วยน้ำมัน น้ำมันนั้นยังไม่เป็นอุคคหิตก์”^{๕๘}

ภิกษุตั้งใจว่า เราจะหยิบของที่ประเคนไว้แล้ว แต่พลาดไปหยิบของที่ยังไม่ได้ประเคน รู้แล้ว กลับวางไว้ในที่ที่ตนหยิบมา ของนั้นไม่เป็นอุคคหิตก์^{๕๙}

ถ้าภิกษุมีเจตนาตั้งใจจะเอาอาหารไปฝากสามเณร หรือ โยมพ่อโยมแม่ไม่เป็นอุคคหิตก์ ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ภิกษุเห็นผลไม้มีมะม่วงเป็นต้นที่หล่นในป่า ตั้งใจว่า เราจะเอาไปให้สามเณร แล้วนำไปควรอยู่ ภิกษุเห็นเนื้อเป็นเดนแห่งสีหะ เป็นต้น คิดว่า “เราจะให้แก่สามเณร รับประเคนก็ตาม ไม่รับประเคนก็ตาม นำมาให้ควรอยู่ ถ้าอาจชำระวิตกให้หมดจดได้ (อย่าคิดว่าเราจะนำไปให้สามเณรประเคนแล้วฉัน แค่นี้ก็ชำระวิตกได้แล้ว) แม้จะขบฉันอาหารที่ได้มาจากเนื้อเป็นเดนแห่งสีหะเป็นต้นนั้นก็ควร ไม่ต้องโทษ เพราะรับประเคนเนื้อดิบเป็นปัจจัย และไม่ต้องโทษเพราะของอุคคหิตก์เป็นปัจจัยเลย”^{๖๐}

^{๕๔} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๗๐

^{๕๕} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๖๘

^{๕๖} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๗๔

^{๕๗} กังขาวิตรณิแปลตันตโปนสิกขาบท ๒๐๗

^{๕๘} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๗๐

^{๕๙} อรรถกถาหาวิภังค์ ๒/๕๗๑

^{๖๐} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๗๔

ภิกษุนำข้าวสารมาให้เพื่อประโยชน์แก่มารดาและบิดา มารดาและบิดานั้นจัดปรุงข้าวต้มเป็นต้น จากข้าวสารนั้นนั่นเอง ถวายแก่ภิกษุนี้จนควรอยู่ ไม่มีโทษเพราะสินนิธิ (คือสั่งสมอาหารรับประทานแล้ว เก็บไว้ฉันในวันต่อ ๆ ไปอีก) เป็นปัจจัย หรือเพราะของเป็นอุคคหิตก์เป็นปัจจัย^{๖๑}

พระภิกษุไม่สำรวมมือ

ภิกษุโลเล ขี้เล่น มือไม่อยู่สุข ชอบจับโน้นจับนี้เล่น ไม่สำรวมมือ ไปจับของฉันเป็นต้น ที่ยังไม่ได้รับประทาน จะนำไปฉันก็ตามไม่ฉันก็ตาม ต้องอาบัติทุกกฏ ชื่อ ทุรูปจิณณะ เช่น เห็นเขาต้มข้าวอยู่ก็ไปเปิดฝาหม้อดู เอาไม้พายปาดฟองข้าวต้ม เอาทัพพีหรือกระบวยคนข้าวต้ม หรือเขย่าต้นไม้ที่มีผล จนผลร่วงลงมา การกระทำดังกล่าวนี้ จัดเป็น ทุรูปจิณณะ แปลว่า ประพฤติไม่ดี เพราะท่านห้ามว่าไม่ควรทำ กลับไปทำ^{๖๒}

ของฉันที่ยังไม่ได้ประทาน ภิกษุขี้เล่นไปจับต้อง ห้ามเฉพาะรูปที่จับต้องฉัน ส่วนรูปอื่นไม่ห้าม ตัวอย่างที่ท่านกล่าวไว้ว่า “สามเณรต้มข้าวอยู่ ภิกษุคนองมือเล่น ตับภาชนะจับฝาหม้อปาดฟองที่ฟุ้งขึ้นทิ้งไป เฉพาะภิกษุนั้นไม่ควรจะต้ม เป็นอาบัติทุกกฏ ชื่อ ทุรูปจิณณะ ถ้าภิกษุจับทัพพี หรือกระบวยแล้วคนไม่ยกขึ้น ข้าวต้มนั้นไม่ควรแก่ภิกษุทั้งหมด เป็นทั้งสามปิกกะ (หุงต้มด้วยตนเอง) และทุรูปจิณณะ ถ้ายกขึ้นเป็นอุคคหิตก์”^{๖๓}

ภิกษุจับทัพพี หรือกระบวยจุ่มลงในหม้อเป็น ทุรูปจิณณะ ไม่ควรเฉพาะรูปที่จับ

ภิกษุจับทัพพี หรือกระบวยคนไปคนมาเท่ากับหุงต้มเอง เป็นสามปิกกะ ไม่ควรแก่ภิกษุทั้งหมด

ภิกษุยกทัพพี หรือกระบวยที่มีข้าวต้มติดอยู่ขึ้น เป็น อุคคหิตก์ ไม่ควรแก่ภิกษุทั้งหมด

ภิกษุจับกิ่งไม้หรือเถาว์วัลย์ เขย่าผลไม้ที่เกิดอยู่บนต้นไม้เป็นต้นนั้น ผลที่ได้จากกิ่งไม้หรือเถาว์วัลย์นั้นไม่สมควรแก่ภิกษุผู้เขย่านั้นเหมือนกัน และเธอย่อมต้องทุรูปจิณณะทุกกฏด้วย”^{๖๔}

ถ้าภิกษุจะต้มข้าวต้มให้สามเณรประเคนภาชนะพร้อมข้าวสารและน้ำยกขึ้นเตาแล้วบอกให้ก่อไฟจนติด ต่อจากนั้นภิกษุทำอะไรได้ทุกอย่างไม่เป็นทุรูปจิณณะ

ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “สามเณรสามารถจะหุงได้ แต่ไม่มีเวลาเพราะมีธุระจะไปที่อื่น ภิกษุรับประเคนภาชนะพร้อมทั้งข้าวสาร และน้ำแล้วยกขึ้นสู่เตาฟังกกล่าวว่า เธอจงก่อไฟให้ติดแล้วไปเถิด ต่อจากไฟติดโพล่งนั้นแล้ว จะทำกิจทุกอย่างสมควร โดยนัยก่อนเหมือนกัน ภิกษุตั้งภาชนะสะอาด ต้มน้ำเดือดไว้เพื่อประโยชน์แก่ข้าวต้ม ควรอยู่ เมื่อน้ำเดือดแล้ว สามเณรกรอกข้าวสารลงก็จำเดิมแต่นั้นไป ภิกษุอย่างเพิ่งเร่งไฟ (ต่อขึ้นไป เป็นหน้าที่ของสามเณร) จะรับประเคนข้าวต้มที่สุกแล้วต้มควรอยู่ (ไม่เป็นทุรูปจิณณะ)”^{๖๕}

ถ้าภิกษุนั่งฟัง ยืนฟัง โหนต้นไม้ที่มีผล เอาไม้ค้ำต้นไม้ที่มีผลเพื่อป้องกันต้นไม้ล้มหรือเอาหนามผูกไว้กับต้นไม้ที่มีผลนั้น เพื่อป้องกันคนขึ้นไปขโมยผลไม้ไม่ควรอยู่ ไม่เป็นทุรูปจิณณะ

^{๖๑} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๗๔

^{๖๒} กังขาอภินวฎีกา ๔๑๗

^{๖๓} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๗๔

^{๖๔} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๗๔

^{๖๕} วิ.มหา.อ.(ไทย) ๒/๕๗๓

ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ต้นไม้ที่มีผล ภิกษุจะพึงหรือโหนดสมควรอยู่ (ไม่เป็นรูป จินณะ)”^{๖๖}

“ภิกษุจะค้ำต้นไม้ที่มีผล หรือผูกหนามไว้ที่ต้นไม้ไม่ควรอยู่ ไม่เป็นรูปจินณะทุกกฎ”^{๖๗}

ถ้าอุบาสกอุบาสิกาต้องการจะช่วยภิกษุไม่ให้เฝ้าอาบัติ จากอุคคหิตก์และรูปจินณะ เวลาทำบุญจะเป็นที่บ้านหรือที่วัด อย่าเอาอาหารมาตั้งใกล้พระ เอาตั้งไว้ที่อื่นก่อน เวลาจะประเคน ค่อยยกมา เพราะภิกษุบางรูปไม่รู้วินัย บางรูปไม่สำรวจมือ บางรูปชอบประจบอุบาสกอุบาสิกา ถ้าเอาอาหารมาตั้งไว้ใกล้พระเหล่านี้ ท่านจะจับทันที ของนั้นเป็นอุคคหิตก์บ้าง เป็นรูปจินณะบ้าง ภิกษุนำมาฉันต้องอาบัติทุกกฎ

๔.๓.๔ การถวายน้ำปานะ

น้ำปานะ คือ เครื่องดื่ม สมัยนี้มีเครื่องดื่มมากมายหลายชนิด มีทั้งชนิดสูง กล่อง กระป๋อง และขวด หลากหลายยี่ห้อ มีน้ำผลไม้ทุกอย่างให้เลือก มีน้ำอย่างเดียว มีทั้งเนื้อทั้งน้ำปนกัน มีประเภทนมสด นมข้น นมถั่วเหลือง และน้ำนมข้าว เป็นต้น รวมทั้งประเภทบำรุงกำลัง เช่น ชุปไก่ แบรินต์ รังนก ลิโพ กระทั่งแดง ไมโล โอวัลติน และกาแฟ เป็นต้น มีมากมาย บรรยายไม่จบไม่สิ้น มีการผลิตขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค ใครชอบประเภทไหน ก็ซื้อได้ตามร้านค้าตู้แช่ทั่วไป มีทั้งเย็น ทั้งไม่เย็น ไว้บริการลูกค้าตลอด ๒๔ ชั่วโมง ขรราวาสญาติโยมดื่มเครื่องดื่มเหล่านี้ได้ทั้งหมด ไม่มีข้อห้ามแต่อย่างใด ส่วนภิกษุบางรูปก็คิดว่าควรจะได้ดื่มได้ทั้งหมดเหมือนกัน เพราะมีความกระหายเหมือนกับอุบาสกอุบาสิกา ปัจจุบันนี้ภิกษุบางรูปท่านมองเห็นเครื่องดื่มทุกอย่างที่กล่าวมาข้างต้นเป็นน้ำปานะหมด ต่อไปวันข้างหน้า บางที่ท่านเหล่านี้อาจจะสงเคราะห์เครื่องดื่มประเภทที่มีแอลกอฮอล์ เช่น เบียร์ ไวน์ และวิสกี เป็นต้น ว่าเป็นน้ำปานะก็ได้ เมื่อถึงเวลานั้นภิกษุบางรูปส่วนก็คงมีสภาพไม่แตกต่างอะไรกับขรราวาสญาติโยม

ปัจจุบันที่กำลังปรากฏให้เห็นอยู่ ตามงานปรีวาสนหรือตามงานประชุมบางแห่งที่มีภิกษุเป็นจำนวนมาก พอถึงเวลาบ่ายหรือเย็น จะมีอุบาสกอุบาสิกาไปเลี้ยงน้ำปานะกัน บางวันจะเป็นนมสด นมกล่อง บางวันก็เป็นน้ำเต้าหู้ทรงเครื่อง มีทั้งลูกเต๋อย และเมล็ดบัวใส่เข้าไปด้วย บางวันก็เป็นต้มถั่วเขียวข้น ๆ มีน้ำตาลน้อย บางวันก็เป็นไอศกรีมถั่วดำ บางวันเป็นน้ำปั่นผลไม้รวม มีทั้งสับปะรด แตงโม มะละกอและแครอท เป็นต้น ชนิดไม่ต้องกรอง ทั้งเข้มทั้งข้น ล้วนแต่เป็นเครื่องดื่มที่มีรสชาติถูกปากทั้งนั้น

ส่วนภิกษุบางรูปเลี้ยงง่าย บำรุงง่ายเหลือเกิน อุบาสกอุบาสิกาเอาอะไรมาถวายก็บอกว่าไม่ คือ ไม่ปฏิเสธ ดื่มหมดทุกอย่าง ไม่มีขัดศรัทธา ตั้งแต่ผู้ใหญ่จนถึงผู้น้อย ก็ไม่เห็นท่านห้ามปราม ภิกษุที่ไม่ดื่มก็มีบ้างแต่ก็น้อย บางรูปท่านเห็นว่าไม่สอดคล้องต่อพระวินัยจึงถามอุบาสกอุบาสิกา สรุปแล้วเกิดจากภิกษุบางรูปชอบ แล้วไปสั่งอุบาสกอุบาสิกาทำ โดยลำพังอุบาสกอุบาสิกา คงไม่คิดทำถวายขนาดนี้

^{๖๖} กังขาวิตรณีแปลตันตโปนสิกขาบท ๒๐๗

^{๖๗} วิมหา.อ.(ไทย) ๒/๕๗๔

บางรูปท่านก็เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา เพราะอยู่ที่วัดท่านก็ฉันน้ำปานะประเภท นมสด ไมโล โอวัลติน กาแฟ น้ำเต้าหู้ และน้ำผลไม้ปั่นอยู่แล้ว สำหรับท่านที่ไม่เคยฉันอย่างนี้ เพราะเห็น ว่า ผิดต่อพระวินัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้จึงไม่ฉัน

การถวายน้ำปานะดังกล่าวมานี้ ภิกษุที่ยังไม่เข้าใจพระวินัยต่างก็แซ่ซ้องสรรเสริญกัน ใหญ่กว่า น้ำปานะที่นี้ดีจริง ๆ ฉันแล้วอยู่ท้องดี อุบาสกอุบาสิกาที่แสนดีไม่ปล่อยให้พระท่านหิว ไม่เหมือนบางงาน วันไหน ๆ ก็ถวายแต่น้ำขิง น้ำมะตูม เป็นต้น

ที่กล่าวมานี้เป็นนานาทัศนะ ที่มีความคิดเห็นและความประพฤติน่าสอคล้องกับพระ ธรรมวินัย นับวันก็ยังมีให้เห็นมากขึ้นเรื่อย ๆ

สำหรับภิกษุที่ใคร่ต่อการศึกษาพระธรรมวินัย ควรพิจารณาเสียก่อนว่าเครื่องดื่ม ประเภทไหนถูกต้อง ประเภทไหนไม่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย เมื่อพิจารณาดีแล้วจึงค่อยดื่มน้ำปานะ ที่ถูกต้องนั้น ก็จะไม่เป็นอาบัติ

น้ำปานะที่ทรงอนุญาต

น้ำปานะที่ทรงอนุญาตให้ภิกษุดื่มแก้กระหายนั้น จัดเป็น ยามกาลิก คือ เครื่องดื่มที่ภิกษุ รับประเคนแล้ว เก็บไว้ดื่มได้ตลอด ๑ วัน กับ ๑ คืน มีอยู่ ๘ อย่าง เรียกว่า น้ำอัฐฐาน หรือ น้ำ ปานะ ได้แก่

๑. น้ำมะม่วง
๒. น้ำลูกหว้า
๓. น้ำกล้วยมีเมล็ด
๔. น้ำกล้วยไม่มีเมล็ด
๕. น้ำมะขาง
๖. น้ำลูกจันทร์หรือองุ่น
๗. น้ำเหง้าบัว
๘. น้ำมะพร้าวหรือลิ้นจี่

พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำปานะ ๘ ชนิด

น้ำปานะทำด้วยผลมะม่วง น้ำปานะทำด้วยผลหว้า

น้ำปานะทำด้วยผลกล้วยมีเมล็ด น้ำปานะทำด้วยผลกล้วยไม่มีเมล็ด

น้ำปานะทำด้วยผลมะขาง น้ำปานะทำด้วยผลจันทร์หรือองุ่น

น้ำปานะทำด้วยเหง้าบัว น้ำปานะทำด้วยผลมะพร้าวหรือลิ้นจี่”^{๖๘}

วิธีทำน้ำปานะ

๑. ถ้าภิกษุทำน้ำปานะเอง ควรรับประเคนมะม่วง เป็นต้น หรือน้ำผึ้ง น้ำตาลกรวด และการบुर เป็นต้นก่อน เมื่อใช้มะม่วงสุกทำน้ำปานะ ก็ขยำทั้งลูกแล้วคั้นเอาน้ำ หรือจะใช้มีดปาด ออกเฉพาะเนื้อแล้วค่อยขยำคั้นเอาน้ำ แล้วกรองด้วยผ้าขาวบาง ไม่มีกาก ถ้าใช้มะม่วงอ่อน ทำน้ำ ปานะควรเอาไม้ทุบมะม่วงให้แตกละเอียด แล้วแช่น้ำเย็นสะอาด นำไปตากแดดให้สุกด้วย

^{๖๘} วิ.มท. ๕/๑๕๒

แสงอาทิตย์แล้วเอาผ้าขาวบางกรอง ไม่ให้มีกาก จากนั้นก็ปรุงรสด้วยน้ำผึ้ง น้ำตาลกรวด และการบูร เป็นต้น ปรุงเสร็จก็ดื่มได้ตามชอบใจ ถ้าเหลือก็เก็บไว้ดื่ม ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยงเท่านั้น

ถ้าเป็นผลไม้ที่มีเมล็ดปลูกขึ้นได้ ควรทำกับปียะก่อน น้ำปानะที่เอาผลไม้มาใส่เครื่องปั่นแบบเข้มข้น ที่ทำกันแพร่หลายโดยไม่ใช้ผ้าขาวบางกรองเลยไม่สมควร ต้องกรองไม่ให้มีกากจึงควร

๒. ถ้าเป็นสามเณรหรืออุบาสกอุบาสิกาทำให้ ภิกษุรับประทานแล้วเก็บไว้ฉันได้ ๑ วัน กับ ๑ คีน ผลไม้ที่เหลือมีน้ำลูกหว่า เป็นต้น วิธีทำเหมือนน้ำมะม่วงทุกประการ ที่ไม่เหมือนก็เฉพาะน้ำมะขาง เวลาทำน้ำปानะมะขางขยำเสร็จแล้วต้องใส่น้ำสะอาดผสมลงไป เพราะมะขางมีน้ำน้อย จะใช้มะขากล้วน ๆ โดยไม่ผสมน้ำนั้นไม่ควร

การทำน้ำปานะด้วยผลไม้ ๘ อย่างเหล่านี้ ผสมด้วยน้ำเย็นก็ดี ทำสุกด้วยแสงอาทิตย์ก็ดี สมควร สุกด้วยไฟ ไม่สมควร

ดังที่ทรงแสดงไว้ว่า “บรรดาน้ำปานะ ๘ อย่างนั้น อัมพปานะนั้น ได้แก่ ปานะที่ทำด้วยผลไม้ดิบ พืชพุ่มมะม่วงอ่อนแช่น้ำ ตากแดดให้สุกด้วยแสงอาทิตย์แล้วกรอง ปรุงรส ด้วยน้ำผึ้ง น้ำตาลกรวดและการบูร เป็นต้น ที่รับประทานในวันนั้น อัมพปานะที่ภิกษุทำอย่างนั้น ย่อมควรในเวลา (เช้าถึงเที่ยง) เท่านั้น ส่วนอัมพปานะที่พวกอนุสัมบันทำ ซึ่งภิกษุรับประทานในเวลาก่อนฉันเช้า ย่อมควรแม้บริโภคผสมกับอาหาร ในปุรณัต (เช้าถึงเที่ยง) ส่วนที่รับประทานในปัจจุบัน (หลังเที่ยงไปจนถึงอรุณขึ้น) ย่อมควรโดยบริโภคปราศจากอาหาร จนถึงเวลาอรุณขึ้นในน้ำปานะทุกชนิดก็นัยนี้

“น้ำอัฐฐานเหล่านี้เย็นก็ดี สุกด้วยแสงอาทิตย์ก็ดี ย่อมควร สุกด้วยไฟไม่ควร”^{๖๙}

น้ำปานะที่สุกด้วยไฟ ทรงห้ามไม่ให้ฉัน มีเหตุ ๒ ประการ

๑. น้ำปานะ ๘ อย่าง หรือน้ำปานะอนุโลมซึ่งเป็นน้ำปานะโดยผ่านการกรองด้วยผ้าขาวบางมาแล้ว พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ดื่มได้ตลอดวัน ๑ กับ คีน ๑ คือ เก็บไว้ฉันได้จนถึงก่อนอรุณของวันใหม่ขึ้น ถ้าหากทำให้สุกด้วยไฟแล้วก็จะกลับกลายเป็นยาเมาพิษ เป็นดุจยวากาลิกไปซึ่งเป็นโภชนาหารที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตให้ฉันได้ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยงเท่านั้น หลังจากเที่ยงวันไป ไม่ควร

๒. น้ำปานะ ๘ อย่าง หรือน้ำปานะอนุโลมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามสุกด้วยไฟนั้น เพราะน้ำปานะอันสำเร็จจากผลไม้ที่ยังสดอยู่ ซึ่งเพียบพร้อมด้วยสารอาหารต่าง ๆ ครบบริบูรณ์ น้ำผลไม้ที่ไม่ได้ผ่านการต้มให้สุกด้วยไฟ ผสมกับน้ำเย็นซึ่งเป็นน้ำสะอาดอยู่แล้ว ย่อมไม่ไปทำลายสารอาหารให้เสียหายไป เมื่อเป็นเช่นนี้พระภิกษุซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าอนุญาตให้ฉันอาหารมื้อเดียว คือเช้าถึงเที่ยงวันเท่านั้น ตั้งแต่บ่ายเป็นต้นไปท้องของภิกษุจะว่างจากอาหารที่ไหลลงสู่ท้อง แต่ปากเจตโธธาตุซึ่งเป็นธาตุไฟตัวเผาผลาญอาหารให้ย่อย ก็ยังทำงานตามปกติ จนทำให้ร่างกายเกิดความหิวขึ้น และในส่วนของการเพาะอาหารก็เร่าร้อน ทำให้ภิกษุเกิดความกระสับกระส่าย สมณธรรมของท่านก็เป็นไปอย่างไม่สะดวก เมื่อนำน้ำปานะที่สำเร็จมาจากผลไม้ อันเพียบพร้อมด้วยสารอาหาร ผสมด้วยน้ำเย็นหรือไม่ผสมก็ตามภิกษุนั้นน้ำปานะเข้าไปจะช่วยดับไฟธาตุนั้นให้เย็นลง เมื่อเป็นเช่นนี้

^{๖๙} วิ.มหา.อฎ. (ไทย) ๕/๑๘๗

ภิกษุก็ไม่กระสับกระส่ายเพราะเวทนา สมณธรรมของท่านก็จะสามารถสืบทอดไปได้สะดวกยิ่งขึ้น
(นิสสัยภิกษุปาติโมกขภาสาฎีกา รจนาโดย อ.ชนภาวิวังสะ ฉบับอักษรพม่า)

น้ำปานะอนุโลม

น้ำปานะอนุโลม คือ เครื่องดื่มที่อนุโลมตามน้ำอัฐฐบาน มี ๒ อย่าง คือ

๑. อักปิยปานะอนุโลม คือ น้ำปานะที่ไม่สมควร เพราะดื่มในเวลาวิกาลไม่ได้ ถ้าดื่มต้องอาบัติปาจิตตีย์ ได้แก่

น้ำแห่งธัญชาติ (ข้าว) ๗ ชนิด คือ ข้าวสาลี ข้าวเปลือก ข้าวเหนียว ข้าวละมาน ข้าวฟ่าง ลูกเดือย และหญ้ากับแก่น

น้ำแห่งมหาผล (ผลไม้ใหญ่) ๙ ชนิด คือ ผลตาล มะพร้าว ขนุน สาเก น้ำเต้า ฟักเขียว แตงไท แตงโม และฟักทอง

น้ำแห่งอปรัณณชาติ คือ ถั่วชนิดต่าง ๆ มีถั่วเหลือง ถั่วเขียว และถั่วดำ เป็นต้น น้ำมหาผล ๙ และอปรัณณชาติ คือ ถั่วชนิดต่าง ๆ เป็นยาวกาลิก มีคติเหมือนอย่างธัญชาติ พระภิกษุจะดื่มหรือที่ให้เป็นเครื่องดื่มชนิดต่าง ๆ เช่น แลคตาซอย และไวตามินค์ เป็นต้น ก็ดื่มไม่ได้ ถ้าดื่มเป็นอาบัติปาจิตตีย์ ถ้าหากเป็นสามเณรจะผิดศีลข้อ ๖

ดังที่ทรงแสดงไว้ว่า “ธัญชาติ ๗ ชนิด เป็นอันห้ามแล้วว่าไม่ควรในปัจฉาภัต มหาผล ๙ อย่าง คือ ผลตาล ผลมะพร้าว ผลขนุน ผลสาเก น้ำเต้า ฟักเขียว แตงไท แตงโม ฟักทอง เป็นอันทรงห้าม และอปรัณณชาติทุกชนิด มีคติอย่างธัญชาติเหมือนกัน เพราะเหตุนี้ จึงไม่ควรในปัจฉาภัต”^{๗๐}

๒. กัปปิยปานะอนุโลม คือ น้ำปานะที่สมควร ภิกษุแนในเวลาวิกาลได้ (ตั้งแต่เที่ยงไปจนถึงอรุณขึ้น) ไม่เป็นอาบัติ ได้แก่ น้ำปานะแห่งผลไม้เล็กมีหว่าย มะขาม มะงั่ว มะขวิด สะคร้อ และเล็บเหยี่ยว เป็นต้น ไม่สามารถนับจำนวนได้ มีคติเหมือนอย่างน้ำอัฐฐบาน มีวิธีทำเหมือนกับน้ำมะม่วงทุกระการ

น้ำแห่งผลไม้ทุกชนิด เว้นน้ำเมล็ดข้าวเปลือกกับสิ่งที่อนุโลม น้ำแห่งใบไม้ทุกชนิด เว้นน้ำต้มผัก น้ำแห่งดอกไม้ทุกชนิด เว้นน้ำดอกมะขาง และทรงอนุญาตน้ำอ้อยสดที่หีบแล้วกรองไม่มีกาก

วิธีทำ ให้นุสสัมบัน ขยำทุบผลไม้ ใบไม้ และดอกไม้ คั้นกับน้ำเย็นที่สะอาด หรือให้สุกด้วยแสงอาทิตย์ กรองด้วยผ้าขาวบางอีกครั้งหนึ่ง

น้ำผลไม้ ใบไม้ และดอกไม้ทุกชนิด เป็นยามกาลิก ภิกษุรับประเคนแล้วเก็บไว้ฉันได้ตลอดวัน ๑ กับคืน ๑ ไม่เป็นอาบัติ

ดังพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำผลไม้ทุกชนิด เว้นน้ำแห่งผลธัญชาติ น้ำใบไม้ทุกชนิด เว้นน้ำต้มผัก น้ำดอกไม้ทุกชนิด เว้นดอกมะขาง และอนุญาตน้ำอ้อยสด”^{๗๑}

^{๗๐} วิ.มหา.อฎ. ๕/๑๘๙

^{๗๑} วิ.มหา.วิ. ๕/๑๕๒

เภสัช ๕ ฉนในเวลาวิกาลได้

เภสัช ๕ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้เจ็บไข้ได้ป่วย ฉนอาหารไม่ค่อยได้ ฉนอะไรก็อาเจียน เป็นโรคผอมแห้งแรงน้อย ฉนแก่โรคได้ เภสัช ๕ นี้จัดเป็นสัตตาทกาลิก มีอายุกาลเพียง ๗ วัน ภิกษุรับประทานแล้วเก็บไว้ฉันได้ ๗ วัน เกิน ๗ วันไป พออรุณขึ้น ๘ ขึ้นเป็นนิสัคคียปาจิตตีย์

พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้รับประทานเภสัช ๕ แล้ว ฉันได้ทั้งในกาล ทั้งในเวลาวิกาล เภสัช ๕ เหล่านี้จัดเป็นยาก็ได้ จัดเป็นอาหารก็ได้ เพราะฉะนั้น พระภิกษุควรฉัน เภสัช ๕ อันเป็นยาแก่โรค อย่าฉันเป็นน้ำปานะ

ดังพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “เภสัช ๕ เหล่านี้ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย เป็นเภสัชขอยุในตัวของสัตว์ และสมมุติว่าเป็นเภสัช ทั้งสำเร็จประโยชน์เป็นอาหารแก่สัตว์โลก และไม่ปรากฏเป็นอาหารหยาบ ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้รับประทานเภสัช ๕ นั้นแล้ว บริโภคได้ทั้งในกาล ทั้งในเวลาวิกาล” (น้ำอ้อยงบล้างไม่ป่วยไข้ให้ละลายน้ำฉันเหมือนอย่างน้ำปานะ)^{๗๒}

นมเป็นอาหารประณีตดื่มในเวลาวิกาลไม่ได้

ปลา เนื้อ นมสด และนมสัสม ๔ อย่างนี้ ไม่จัดเป็นเภสัช ๕ ไม่จัดเข้าในยารชีวิก (ของฉันได้ตลอดชีวิต) และไม่จัดเป็นน้ำปานะอันเป็นยามกาลิก (ของฉันได้ตั้งแต่เช้าไปจนถึงอรุณขึ้น) แต่จัดเป็นอาหารประณีตเท่านั้น เพราะฉะนั้น พระภิกษุจึงไม่ควรดื่มนมในเวลาวิกาล แม้เครื่องดื่มต่าง ๆ ที่ผสมกับนมแล้ว ก็ไม่ควรดื่มเหมือนกัน ถ้าดื่มต้องอาบัติปาจิตตีย์

ดังพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ภิกษุใด มีไข้ผู้อาพาธ ขอโภชนะอันประณีต เห็นปานนี้ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ปลา เนื้อ นมสด นมสัสม เพื่อประโยชน์แก้ตนแล้วฉันต้องอาบัติปาจิตตีย์”^{๗๓}

น้ำปานะสมัยนี้มีมากมายหลายอย่าง มีทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องตามพระวินัย เมื่อทำความเข้าใจแล้ว ก็จะรู้ว่าอันไหนถูกต้อง อันไหนไม่ถูกต้อง เมื่อรู้แล้วอุบาสกอุบาสิกาควรถวายน้ำปานะที่ทรงอนุญาตไว้เท่านั้น เช่น น้ำมะม่วงคั้น เป็นต้น พระคัมภีร์ไม่เป็นอาบัติ ถ้าอุบาสกอุบาสิกาถวายน้ำปานะที่ไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ เช่น นมสด นมถั่วเหลือง ไวตามิน น้ำเต้าหู้ ต้มถั่วเขียว ไม้ไผ่ และโอวัลติน เป็นต้น เมื่อพระคัมภีร์ในเวลาวิกาลจะต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระควรเลือกดื่มน้ำปานะที่ทรงอนุญาตไว้ มีมากมาย เช่น น้ำมะม่วงคั้น เป็นต้น น้ำปานะที่ไม่ถูกต้องตามพระวินัยควรหลีกเลี่ยง อย่าดื่มตามที่อุบาสกอุบาสิกาถวายทั้งหมด ถ้าอุบาสกอุบาสิกาเอาน้ำอะไรมาถวายก็ดื่มหมดโดยไม่พิจารณา จะต้องอาบัติได้ง่าย

พระวินัยข้อไหนที่เกี่ยวข้องกับอุบาสกอุบาสิกา ถ้าอุบาสกอุบาสิการับรู้บ้าง มาร่วมด้วยช่วยกันกับพระ จะทำให้พระรักษาพระวินัยได้สะดวกขึ้น เพราะอุบาสกอุบาสิกาเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยพระไม่ให้ต้องอาบัติมิใช่หรือ

^{๗๒} วิ.มहा. ๕/๕๙

^{๗๓} วิ.มहा. ๒/๕๔๙

๔.๓.๕ การสูบบุหรี่ของพระสงฆ์^{๗๔}

บุหรี่เป็นสิ่งเสพติดชนิดหนึ่ง ผู้สูบบุหรี่จะรู้สึกรู้สีกว่าสมองปลอดโปร่ง โล่งสบายเป็นสุข ลืมความทุกข์ชั่วคราว
แล้วทำให้เสพติดจนรู้สึกว่ามันดีจนมองปลอดโปร่ง โล่งสบายเป็นสุข ลืมความทุกข์ชั่วคราว

ส่วนอาการ เมื่อเวลาไม่ได้สูบบุหรี่จะรู้สึกหงุดหงิด งุ่นง่าน อารมณ์เสีย โกรธง่าย กระทบกระชวย ผุดลุกผุดนั่ง หรือน้ำมูกไหล เปรี๊ยะปาก น้ำลายไหล เมื่อได้กลิ่นควันบุหรี่ ที่คนอื่นสูบบุหรี่ออกมา จะหอมหวานเย้ายวนใจมาก ยิ่งชวนให้อยากสูบบุหรี่มากขึ้น ชาวต่างชาติบางคนที่ไม่สูบบุหรี่พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า เวลาไปทำอะไรทำนาสัสมัซซึ่มน้ำ ไม่เป็นไร แต่อย่าลืมนะที่บุหรี่ก็แล้วกัน ถ้าสูบบุหรี่ไว้แล้วละก็ถึงไกลแค่ไหน ต้องเดินกลับไปเอามาทันที ไม่เช่นนั้นก็ทำงานไม่ได้ จะเกิดอาการหงุดหงิดงุ่นง่านเหนอะไรขวางหูขวางตาไปหมด

บุหรี่เป็นสิ่งเสพติดชนิดหนึ่ง เมื่อเทียบกับสิ่งเสพติดชนิดอื่น และไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพของผู้สูบ ทำให้เกิดโรคร้ายแรงหลายอย่าง เช่น โรคปอด โรคถุงลมโป่งพอง และโรคมะเร็ง เป็นต้น เกิดได้ทั้งผู้สูบบุหรี่และบุคคลรอบข้าง ในปีๆ หนึ่งทั่วโลกมีคนตาย เพราะสูบบุหรี่จำนวนหลาย ๆ ล้านคน ด้วยเหตุนี้ เจ้าหน้าที่บ้านเมืองและองค์กรต่าง ๆ จึงรณรงค์ให้ประชาชนงดสูบบุหรี่ พร้อมทั้งชี้โทษของบุหรี่ว่ามีโทษร้ายแรง ทำให้เกิดโรคมามากมายต่อผู้สูบบุหรี่และครอบครัวซึ่งเป็นคนรอบ ๆ ข้าง ตลอดจนมีการห้ามปราม การโฆษณาบุหรี่ตามสถานที่ต่าง ๆ จนถึงให้งดการโฆษณาอภินิหารการที่วิเศษ เป็นต้น และให้มีการทำสติ๊กเกอร์เป็นโลโก้ เป็นเครื่องหมายงดสูบบุหรี่ และให้งดสูบบุหรี่ตามสถานที่ต่าง ๆ ที่ห้ามสูบบุหรี่เป็นต้นนั้น^{๗๕}

ในปัจจุบันนี้ การรณรงค์ต่อต้านบุหรี่มีทั่วโลกและจัดให้มีวันงดสูบบุหรี่โลกเกิดขึ้น โดยเฉพาะประเทศไทยการรณรงค์งดสูบบุหรี่ ค่อนข้างได้ผลเป็นที่น่าพอใจ หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ มีคนงดสูบบุหรี่เพิ่มมากขึ้น

แต่บุคคลทางฝ่ายศาสนจักรซึ่งเป็นผู้นำศาสนา เป็นผู้นำเรื่องการอบรมทางจิตใจแก่ญาติ อุบาสกอุบาสิกา คือ พระภิกษุสามเณร ผู้ซึ่งประชาชนทั้งหลายฝ่ายอาณาจักรได้ให้ความเคารพยกย่องบูชา ยังไม่ยอมงดการสูบบุหรี่ มีแต่กลับจะเพิ่มขึ้นด้วยซ้ำไป ทั้งไม่ยอมรับฟังคำชี้แนะของใครทั้งสิ้น

ดังนั้น ตามวัดต่าง ๆ ทั้งในเมืองและชนบท พระภิกษุจะนั่งจับกลุ่มสูบบุหรี่กันพร้อมทั้งดื่มกาแฟ และสนทนาพาทีถึงเรื่องราวต่าง ๆ ดูแล้วท่านคงจะมีความสุข จะเห็นได้ว่าในแต่ละวัดมีพระจำนวนน้อยนิดที่ไม่สูบบุหรี่ เมื่อมีกิจนิมนต์แทบทุกงาน อุบาสกอุบาสิกาจะเตรียมหมากพลูบุหรี่ใส่จาน พอพระท่านมานั่งแล้วอุบาสกอุบาสิกาถวายพระท่านก็พร้อมใจกันจุดบุหรี่สูบพร้อมๆ กันกับหายาก

ส่วนท่านที่ไม่สูบบุหรี่ รู้สึกอึดอัดหายใจไม่สะดวก แต่ก็ไม่รู้จะพูดอย่างไรดี เพราะพระผู้ใหญ่ท่านก็สูบ ถึงใคร ๆ ก็เตือนไม่ได้ คงต้องปล่อยไปตามยถากรรม แต่ว่าในที่สุดท่านเหล่านั้นอาการก็ทรุดลง ต้องนำส่งโรงพยาบาลสงฆ์

^{๗๔} คณะทำงานวัดเขาสนามชัย, วินัยพระนาคู่มือโยม, กรุงเทพมหานคร : ธนาเพลส, ๒๕๕๒. หน้า

^{๗๕} คณะทำงานวัดเขาสนามชัย, วินัยพระนาคู่มือโยม, ๒๕๕๒. หน้า

เมื่อสูบบุหรี่ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ มากมายตามที่กล่าวมาแล้ว ทั้งยังทำให้ฝ้าจิวร ที่นั่ง ที่นอน หมอนมุ้งสกปรก มีดดำ ริมฝีปากดำ ฟันดำ และมีกลิ่นเหม็น เวลาพ่นควันหรือเวลาหายใจออกมาผู้สูบบุหรี่ไม่รู้สึกรู้ว่าเหม็น แต่ผู้ที่ไม่สูบบุหรี่อยู่ใกล้ก็จะได้กลิ่นเหม็นอยู่ ไฟของบุหรี่ก็ยิ่งทำให้จิวรขาดเป็นช่องเล็กช่องน้อยอีกด้วย และไฟจากก้นบุหรี่ ทำให้เกิดไฟไหม้อยู่บ่อยครั้งตามวัด โรงงาน และป่าเขา เป็นต้น เพราะอาศัยการสูบบุหรี่เป็นสาเหตุนั่นเอง^{๗๖}

สรุปว่า การที่พระภิกษุสูบบุหรี่นั้นเป็นการไม่สมควร ทำให้เสียภาพลักษณ์เสียบุคลิก สมณสารูปของภิกษุในพระพุทธศาสนา อาจทำให้ฆราวาสญาติโยมผู้ไม่สูบบุหรี่มองในแง่ลบ ต่ำหนิติเตียนว่าเป็นพระ ทำไมละของหยาบ ๆ แค่นี้ไม่ได้จะละกิเลสที่ละเอียดได้อย่างไร น่าจะเป็นจริงอย่างที่อุบาสกอุบาสิกาว่า ถ้าหากเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อร่างกาย เช่น ขนมนม เนย เป็นต้นก็สมควรบริโภค แต่บุหรี่เป็นสิ่งเสพติดสังคัมรังเกียจ ใครสูบบุหรี่ก็ถูกเรียกว่า ซิยา แล้วพระสูบบุหรี่เล่าควรจะเรียกว่าอะไรดี

การสูบบุหรี่ไม่มีประโยชน์อะไรต่อร่างกายเลยจริง ๆ มีแต่ทำลายสุขภาพ สำหรับพระแล้ว บุหรี่นั้นเป็นเครื่องกังวลห่วงใย ไม่สะดวกในการศึกษาและปฏิบัติธรรม ถึงคราวบุหรืหมดลงต้องคอยแสวงหาใหม่อยู่ตลอดเวลา เมื่อเป็นเช่นนี้พระภิกษุในพระพุทธศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งพระองค์ทรงสรรเสริญการละกิเลสทั้งหลาย จะยอมตนกลายเป็นทาสของบุหรืตลอดไปหรือ

ส่วนด้านพระธรรมวินัยแล้ว วัตถุสิ่งของต่าง ๆ มากมายที่เกิดขึ้นในยุคนี้ ไม่ว่าจะเป็นบุหรื กัญชา ฝิ่น เฮโรอีน ยาบ้า ยาอี ยาเค และยาไอซ์ เป็นต้น พระพุทธองค์แม้ไม่ได้ทรงตรัสโทษ ไม่ได้ทรงอนุญาตและบัญญัติห้ามไว้โดยตรง แต่เป็นวัตถุที่มีโทษทั้งยังไม่สมควรแก่พระภิกษุสามเณรและฆราวาสญาติโยม จึงจัดวัตถุเหล่านี้ว่า เป็นสิ่งที่ไม่สมควรเหมือนอย่างที่ยกบัญญัติห้ามไว้ว่า “เป็นปาจิตติยในเพราะดื่มสุราเมรัย”^{๗๗}

สุราเมรัย จัดเป็นสิ่งเสพติด ทำให้ผู้เสพมีเมามาขาดสติสัมปชัญญะ มีอาการเหมือนคนบ้า แม้พระศาสดาผู้ได้อิถุญา ๕ มีฤทธิ์มาก สามารถที่จะปราบพญานาคตัวมีฤทธิ์ได้ พอท่านดื่มสุราเข้าไป เกิดอาการมีเมมาอย่างหนักเดินเซไปเซมาเหมือนสนต้องลม ท่านคิดว่าจะเดินกลับวัด แต่ก็กลับไม่ถูก ในที่สุดท่านก็เข่าอ่อนล้มฟุบลงนอนกลิ้งไปกลิ้งมา สลบสลหมดสภาพอยู่ที่ประตูเมืองนั่นเอง

ดังมีเรื่องเล่าว่า พระศาสดาได้อิถุญา ๕ และมีความชำนาญเป็นพิเศษในการเข้าเตโชสมบัติ คราวหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงพาท่านไปยังท่าเรือชื่อว่า อัมพะ ซึ่งอยู่ที่หมู่บ้านภททตักะในแคว้นเจติยะ ที่ท่าเรือแห่งนั้นมีอาศรมของพวกขฤลิตั้งอยู่ ที่โรงบูชาไฟของพวกขฤลิ นั้น ได้มีพญานาคตัวหนึ่งซึ่งมีฤทธิ์มากอาศัยอยู่ สามารถบันดาลฝนให้ตกหรือไม่ให้ตกก็ได้ตามใจปรารถนา ซึ่งทำให้ชาวบ้านท่าเรืออัมพะเดือดร้อนมาก พระศาสดาตามเสด็จพระพุทธเจ้าถึงที่นั้น ได้ทราบถึงความเดือดร้อนของชาวบ้านละแวกนั้นจึงคิดว่า จะทรมานพญานาคให้ได้ ครั้นได้โอกาส ท่านจึงเข้าไปยังโรงบูชาไฟ นั่งขัดสมาธิใกล้ที่อยู่ของพญานาคนั้น เป็นเหตุให้พญานาคโกรธมากถึงขนาดพ่นควันพิษใส่ท่าน ท่านก็เข้าเตโชสมบัติ อธิฐานจิตทำให้เกิดเป็นควันพิษฟุ้งตลบกลบควันพิษของ

^{๗๖} คณะทำงานวัดเขาสนามชัย, วินัยพระนารัฐคู่มือโยม, ๒๕๕๒. หน้า

^{๗๗} วิมหาวิ. ๒/๖๓๓

พญานาค พญานาคยิ่งโกรธมากขึ้น จึงได้ฟันไฟใส่ท่านอีก ท่านก็เข้าเตโชสมาบัติอธิฐานจิต ทำให้เกิดไฟที่ร้อนแรงกว่าไฟพญานาค จนในที่สุดพญานาคต้องยอมแพ้และไม่แสดงฤทธิ์เบียดเบียนใครอีก

ข่าวคราวพระสาเกตะปราบพญานาค ได้แพร่สะพัดกระจายไปทั่วหมู่บ้านแห่งนั้น ชาวบ้านต่างก็ดีใจมาก นอกจากนั้นชาวเมืองโกสัมพี ก็ได้ทราบข่าวคราวนี้ด้วยและดีใจเช่นเดียวกัน เมื่อท่านเดินทางกลับมายังเมืองโกสัมพี พวกอุบาสกชาวเมืองโกสัมพีได้ต้อนรับท่านเยี่ยงวีรบุรุษ ด้วยการตระเตรียมสุราใสสีแดงดุจเห่านกพิราบ เป็นของหายากถวายให้ท่านดื่มตามคำแนะนำของพระฉัพพัคคีย์

พอรุ่งเช้าพระสาเกตะออกไปบิณฑบาต พวกอุบาสกชาวเมืองโกสัมพี ได้นำสุราใสสีแดง ดั่งเห่านกพิราบที่จัดเตรียมไว้ออกมาถวายให้ท่านดื่มเพื่อฉลองศรัทธาบ้านละนิดละหน่อย แต่ครั้นดื่ม มากบ้านเข้า ท่านก็มีอาการมึนเมาหมดสติล้มฟุบนอนกลิ้งไปมาอยู่ที่ประตูเมืองนั้น

ลำดับนั้น พระพุทธเจ้าเสด็จออกจากเมืองพร้อมด้วยภิกษุเป็นอันมากได้ทอดพระเนตร เห็นท่านเข้า จึงทรงรับสั่งให้พวกภิกษุช่วยกันหามท่านกลับวัด แล้วให้นอนหันศีรษะไปทาง พระพุทธเจ้า แต่ท่านกลับนอกพลิกหันเท้าทั้งสองไปทางพระพุทธเจ้า

ครั้งนั้นพระพุทธเจ้าตรัสกับพวกภิกษุเกี่ยวกับความประพฤติของพระสาเกตะว่า “เมื่อก่อนพระสาเกตะมีความเคารพยำเกรงในตถาคตมาก แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีความเคารพยำเกรงเหลืออยู่ เลย เมื่อก่อนสามารถสู้กับพญานาคตัวมีฤทธิ์ได้ แต่เดี๋ยวนี้ไม่สามารถจะต่อสู้แม้กับงูน้ำได้เลย น้ำ (สุรา) ที่ดื่มเข้าไปแล้ว ถึงวิสัยญายภาพ (สลบ) เห็นปานนี้ ภิกษุไม่ควรดื่มเลย” จากนั้นพระพุทธเจ้าได้ ทรงติเตียนพระสาเกตะโดยอเนกปริยายแล้ว ทรงยกเรื่องของท่านเป็นปฐมเหตุบัญญัติสิกขาบทห้าม พระภิกษุดื่มสุราตั้งแต่นั้น^{๗๘}

ดังนั้น บุหรี่ซึ่งจัดว่าเป็นสิ่งเสพติดให้โทษเหมือนกัน เมื่อเอามาหาบทข้อที่ ๑ ที่พระ พุทธองค์ตรัสไว้เป็นแบบอย่างให้พิจารณาว่า “ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใด ที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ ควร” หากสิ่งนั้นเข้ากันได้กับ “สิ่งที่ไม่ควร” ขัดกับ “สิ่งที่ควร” สิ่งนั้นเป็นอัน “ไม่ควร” แก่เธอทั้งหลาย”^{๗๙}

แต่สำหรับยาสมุนไพรที่มีวนลักษณะคล้ายบุหรี่ที่มีส่วนผสมต่าง ๆ เช่น เกสรดอกบัว ใบ บัว และใบหนาด เป็นต้น เป็นต้น เป็นยากแก้โรคจิตสติดวงจุมก โรคเซ้นส์ และโรคปวดหัว เป็นต้น พระสุบยาสมุนไพรเช่นนี้แก้โรคได้ เมื่อหายป่วยแล้วต้องหยุด

สมัยพุทธกาล พระปิลันทวัจฉเถระเป็นโรคปวดหัว พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ใช้ กล้องสูตรควินจากใบไม้ที่เป็นยาได้ แต่ก็ต้องมีเหตุ (เจ็บป่วย) จริง ๆ ถ้าบริโภคน (สูบ) โดยไม่มีสาเหตุ (สูบเพราะจิตใจเพเลิดเพลินในรสนาติ) ต้องอาบัติทุกกฏ

ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกล้องสูบควิน”^{๘๐} และทรงตรัส ถึงวิธีการบริโภคนยาโดยให้พิจารณาถึงความจำเป็นก่อน ค่อยฉน ไว้อีกตอนหนึ่งว่า

^{๗๘} วมหาวิ. ๒/๖๓๐

^{๗๙} วมหา. ๕/๑๖๑

^{๘๐} วมหา. ๕/๖๙

“ดูก่อน ภิภุขทั้งหลายเราอนุญาต รากไม้ ที่เป็นยารับประเคนเภสัชเป็นต้นเหล่านั้นแล้ว เก็บไว้ได้จนตลอดชีวิต ต่อเมื่อมีเหตุจึงให้บริโภคนได้ เมื่อไม่มีเหตุ (ไม่เจ็บป่วย) ภิภุขบริโภคนต้องอาบัติทุกกฏ”^{๘๑}

เจ้าหน้าที่ทางบ้านเมือง เมื่อรณรงคให้พระเลิกสูบบุหรี่ไม่ได้ก็หันไปรณรงคให้คนเลิกถวายบุหรี่พระภิภุข ปรากฏว่าได้ผลพอสมควร เท่าที่สังเกตดูตามงานนิมนต์ต่าง ๆ ไม่ค่อยเห็นอุบาสกอุบาสิกาถวายบุหรี่แก่พระภิภุข แต่ยังคงมีอยู่ประปราย หากมีการรณรงคต่อเนื่องสืบไป ก็น่าจะทำให้พระสูบบุหรี่ลดน้อยลง หรือจนไม่มีในที่สุด หากไม่เป็นเช่นนั้น ถ้าพระยังสูบบุหรี่อยู่ตราบใด อุบาสกอุบาสิกา ก็คงถวายบุหรี่พระตรานั้น เพราะสาเหตุมาจากพระท่านเป็นผู้แนะนำอุบาสกอุบาสิกาให้ถวายบุหรี่ อุบาสกอุบาสิกาเห็นว่าได้บุญจึงถวายกันเป็นการใหญ่

ความจริงแล้ว ไม่ใช่ถวายวัตถุสิ่งของแก่พระภิภุข หรือให้อะไรแก่ใคร ๆ เท่านั้น ถือกันว่าได้บุญทั้งหมด ยังมีสิ่งของบางอย่างแม้ให้แก่อื่นแล้วไม่ได้บุญก็มี และการให้นั้นก็ไม่จัดเป็นทานด้วย

การให้ที่ไม่จัดเป็นทานมี ๕ อย่าง คือ

๑. การให้สิ่งเสพติดมีนเมาและยาพิษ เช่น สุราเมรัย และ บุหรี่ เป็นต้น
๒. การให้มหรสพ ฟ้อนรำ ขับร้อง หรือการละเล่นต่าง ๆ เช่น ลิเก หมอลำ ภาพยนตร์ คอนเสิร์ต เป็นต้น
๓. การให้หญิงแก่ชายเพื่อบำเรอความสุข ในการเสพเมถุนธรรม
๔. การให้วัวตัวผู้ แก้วตัวเมีย (เป็นต้น) เพื่อผสมพันธุ์
๕. การให้ภาพจิตรกรรมโป๊ เปลือย ลามกอนาจาร^{๘๒}

การให้ที่ไม่จัดเป็นทาน มีเหตุผลดังนี้ คือ

ข้อ ๑. ไม่จัดเป็นทาน เพราะทำให้เกิดความมีนเมา ขาดสติสัมปชัญญะ และทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ ให้โทษแก่ผู้รับผู้เสพ

ข้อ ๒. ไม่จัดเป็นทาน เพราะมีแต่ความเพลิดเพลิน และเพิ่มพูนกิเลสตัณหาแก่ผู้ดูผู้ฟังอย่างเดียว

ข้อ ๓-๔-๕ ไม่จัดเป็นทาน เพราะผู้ให้มิเจตนาเป็นอนุสูล และทำให้ผู้รับเกิดกามราคะเพิ่มขึ้น

สิ่งทั้ง ๕ อย่างนี้ไม่ชื่อว่าทาน และไม่ให้บุญอะไร ๆ เลย เพราะทำให้ผู้รับเกิดโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ บางครั้งถึงกับเสียชีวิตตลอดจนทำให้ผู้รับเกิดกิเลสตัณหาอย่างเดียว

ฉะนั้น การถวายบุหรี่จึงชื่อว่า มัชชทาน คือ การให้สิ่งเสพติดมีนเมา และชื่อว่า วิสทาน คือ การให้สิ่งที่มีพิษภัยทำให้เกิดโรคมามากมายถึงตายได้

บุหรือนอกจากจะไม่มีประโยชน์แล้ว ยังนำทุกข์โทษมาให้แก่ผู้เสพโดยส่วนเดียว

เมื่อปัญหามากมายเกิดขึ้นเพราะอาศัยบุหรื ถึงเวลาแล้วหรือยัง ผู้ที่ได้ชื่อว่า อุบาสกอุบาสิกา ซึ่งมีความหมายว่า ผู้เข้าใกล้พระรัตนตรัย มีปัญญารู้เหตุผล ในสิ่งที่ควรและไม่ควร สิ่งที่มีโทษและไม่มีโทษ ควรที่จะยุติการถวายบุหรี่แก่พระภิภุขตั้งแต่นี้เป็นต้นไป เพราะการกระทำ

^{๘๑} วิ.มทา. ๕/๖๒

^{๘๒} มลิตินท. ๑๕๐

ดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่ควรทำ ทั้งไม่ได้บุญ และไม่เชื่อว่าการให้ทาน ด้วยลักษณะที่ทำให้ผู้เสพ เกิดโรคมะเร็ง โรคปอด โรคถุงลมโป่งพอง เป็นต้น อีกอย่างหนึ่ง เป็นเหตุทำให้พระภิกษุผู้ที่ญาติโยมกราบไหว้บูชาต้องมาอายุสั้นและทนทุกข์ทรมานก่อนตาย ตลอดจนทำให้เนื่อนาบุญของตนเองผิดศีล ผิดวินัยด้วย

ดังนั้น อุบาสกอุบาสิกา ควรเป็นผู้ฉลาดในการให้ทาน จึงจะสมควรกับคำว่า อุบาสกอุบาสิกา ซึ่งแปลว่า ผู้นำเอาพระรัตนตรัยมาเป็นที่พักของชีวิต

สำหรับพระภิกษุเองก็ควรตระหนักถึงโทษ พิษภัยของบุหรี่ยิ่งนัก จะได้เลิกสูบบุหรี่เพื่อสุขภาพของตนเองและเพื่อศีลของท่านด้วย เป็นพระภิกษุควรใช้ตาหูฟังชาวบ้านชาวเมืองเขาบ้าง และพิจารณาไตร่ตรองถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ต่อตน ซึ่งพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระสัพพัญญูได้เทศนาสั่งสอนไว้ แก่พระสาวกทั้งหลายให้ใช้ปัญญาพิจารณาก่อนใช้สอยปัจจัย ๔ ทุกครั้งเสมอ เรื่องบุหรี่ยี่สิบคนชาวโลกยังรู้ว่าไม่เป็นประโยชน์ กำลังรณรงค์ให้คนเลิกสูบบุหรี่กันอย่างกว้างขวางแพร่หลาย ตามสถานีวิทย์ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และมีป้ายห้ามสูบบุหรี่ติดไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ มากมาย มีการทำลายและเผาบุหรี่ยี่สิบให้เห็น เป็นต้น

๔.๓.๖ การใช้ไอทีของพระสงฆ์

โลกปัจจุบันนี้ จะเจริญด้วยเทคโนโลยี มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสบายพร้อมพร้อมแทบทุกประการ แต่เทคโนโลยีนั้นก็เป็นเพียงเครื่องประกอบของชีวิต มีขอบเขตจำกัดเพียงเป็นปัจจัยเครื่องอาศัย มีคุณและโทษขึ้นกับผู้ใช้อย่าง

๑. การใช้ไอทีเพื่อความเพลิดเพลิน เทคโนโลยีความบันเทิง^{๔๔}

ความบันเทิงเทคโนโลยีเป็นผู้ผลิตที่โดดเด่นและนักพัฒนาของการจัดสิทธิบัตร ผลิตภัณฑ์ลดแสง, รัฐของการควบคุมแสงและคลังแสงเต็มไปด้วยแสงโซลูชันการควบคุมให้เหมาะสมกับความต้องการใด ๆ ผลิตภัณฑ์ของเราถูกออกแบบมาสำหรับใช้ในละครโทรทัศน์, สถานที่แสดงดนตรี, ดับเบิล, บ้านของบุชชูปแบบความบันเทิงและสถานที่อื่น ๆ ของการชุมนุมสาธารณะ เราให้บริการระบบลดแสงสมบูรณ์ที่ให้ออกแบบและติดตั้งระบบเพื่อสร้างโอกาสใหม่ ๆ ดูโดดเด่นและน่าสนใจไม่ว่าสิ่งที่ใ้บสมัครเมื่อคุณเรียนรู้เกี่ยวกับความสามารถรอบตัวมีความยืดหยุ่นและการประหยัดต้นทุนให้ผลิตภัณฑ์ของเราก็จะเห็นได้ชัดว่าเทคโนโลยีความบันเทิงลดแสงและแสงระบบการควบคุมเป็นเพียงการแก้ปัญหาสมารถ ภูมิเ็จรับการออกแบบและผลิตในประเทศสหรัฐอเมริกา , เทคโนโลยีผลิตภัณฑ์เพื่อความบันเทิงที่เชื่อถือได้มากที่สุดในตลาดวันนี้ คือ

๑) เทคโนโลยีภาพยนตร์ ภาพยนตร์ คือ ภาพนิ่ง หลาย ๆ ภาพเรียงติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง ใช้หลักการที่เรียกว่า การเห็นภาพติดตา (persistence of vision) และเมื่อนำเอาภาพนิ่งเหล่านั้นมาฉายดูทีละภาพด้วยอัตราความเร็วในการฉายต่อภาพเท่า ๆ กัน สายตามนุษย์จะยังคงรักษาภาพไว้ที่เรติน่าเป็นช่วงระยะเวลาสั้นๆ ประมาณ ๑ ส่วน ๓ วินาที ถ้าหากภายในระยะเวลา

^{๔๓} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), เทคโนโลยีกับศาสนา เกณฑ์วินิจฉัยความหมายและคุณค่าของพุทธธรรม, กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์บุญนิมิต, พ.ศ. ๒๕๓๔. หน้า ๔๓.

^{๔๔} มลิวลย์ จงจิตชอบ, การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านความบันเทิง, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <https://www.l3nr.org/posts/434160> (๑๑ พ.ค. ๕๙)

ดังกล่าวมีอีกภาพแทรกเข้ามาแทนที่ สมองของคนจะทำการเชื่อมโยงสองภาพเข้าด้วยกัน และจะทำหน้าที่ดังกล่าวต่อไปเรื่อยๆ หากมีภาพต่อไปปรากฏในเวลาใกล้เคียงกัน ในกรณีที่ภาพแต่ละภาพที่มองเห็น เป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องในลักษณะของการเคลื่อนไหว เมื่อนำมาเรียงต่อกันในระยะเวลากระชั้นชิด ภาพนิ่งเหล่านั้นจะกลายเป็นภาพเคลื่อนไหวที่ต่อเนื่องกันเป็นธรรมชาติ ปัจจุบัน ความเร็วที่ใช้ในการถ่ายทำคือ ๒๔ เฟรม ต่อ ๑ วินาที

ในยุคต่อมาได้มีการพัฒนาภาพยนตร์สามมิติ โดยให้ผู้ชมสวมใส่แว่นตาพิเศษเพื่อให้ได้ อรรถรสในการชม โดยภาพที่เห็นมีมิติความลึกสมจริง ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ภาพยนตร์อเมริกันเรื่อง Bwana Evil เป็นภาพยนตร์สามมิติเรื่องแรกและล่าสุดในปี ๒๐๑๐ "อวตาร" เป็นภาพยนตร์ที่มีคนเข้าชมในระบบ ๓ มิติเป็นจำนวนมาก

๒. เทคโนโลยี ละครเวที เป็นรูปแบบของวรรณกรรม โดยมากมักจะมียุทธภัณฑ์ระหว่างตัวละครซึ่งมีลักษณะการแสดงมากกว่าการอ่าน ละครเวทีมีความแตกต่างจากละครเพลงซึ่งเน้นการร้องมากกว่า

คาดกันว่าละครเวทีมีมาตั้งแต่สมัยกรีก อริสโตเติลบันทึกไว้ว่าละครของกรีก เริ่มต้นขึ้นจากการกล่าวคำบูชาเทพเจ้าไดโอนิซุสเทพเจ้าแห่งไวน์และความอุดมสมบูรณ์ และมีอีกมากมายที่นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบันเทิง

๓. เทคโนโลยีบันเทิงการอ่าน เป็นการรับรู้สารโดยการดูตัวหนังสือจากการเขียน ในทางคอมพิวเตอร์ การอ่านหมายถึง การนำข้อมูลที่เก็บไว้ในหน่วยความจำออกมาอีกด้วย

๔. เทคโนโลยีบันเทิงเครื่องรับวิทยุ เป็นเครื่องมือสื่อสารทางเดียวชนิดหนึ่ง ทำหน้าที่รับและเลือกคลื่นวิทยุจากสายอากาศ แล้วนำไปสู่ภาคขยายต่อไป โดยมีช่วงความถี่ของคลื่นที่กว้าง แล้วแต่ประเภทของการใช้งาน

โดยทั่วไป คำว่า "เครื่องวิทยุ" มักจะใช้เรียกเครื่องรับสัญญาณความถี่กระจายเสียงเพื่อส่งข่าวสาร และความบันเทิง โดยมีย่านความถี่หลักๆ คือ คลื่นสั้น คลื่นกลาง และคลื่นยาว

อย่างไรก็ดี การใช้เทคโนโลยี หรือไอทีในทางการบันเทิงจะไม่เหมาะสมสำหรับ พระสงฆ์ เพราะว่าการใช้เทคโนโลยีนั้นจะขัดต่อการปฏิบัติสมณธรรม หรือเป็นอุปสรรคของการปฏิบัติ จึงไม่เหมาะสมและไม่ควร แต่ว่าในยุคปัจจุบัน ไอที เขามามีบทบาทในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันนี้ พระสงฆ์ก็จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะใช้เทคโนโลยีในการดำรงอยู่ในสังคมเช่นกัน

๒. การใช้ไอทีเพื่อการสื่อสารธรรมและการประกาศศาสนา^{๘๕}

ในปัจจุบัน การสื่อสารมีการพัฒนาไปถึงระดับเครือข่ายทั่วโลก (Internet) การส่งข้อมูลไปทั่วโลกอย่างไร้พรมแดน แต่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องอาศัยสื่อทางสารสนเทศโดยเฉพาะทาง เอกสาร หนังสือต่างๆ ยังจำเป็น ต้องใช้เป็นหลัก เพราะให้ประโยชน์ แบบประโยชน์สูงสุด ทั้งยังเป็นหลักฐานเก็บรักษาไว้ได้ในระยะเวลานาน เหมาะแก่ผู้ศึกษา (ผู้รับข้อมูลสารสนเทศ) และสะดวกในการผลิต การเผยแผ่ได้อย่างกว้างไกลมากยิ่งขึ้น

^{๘๕} พจนารถ สุพรรณกุล, การเผยแผ่พระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีสารสนเทศ, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/106-2014-09-20-08-27-56> (๑๑ พ.ค. ๕๙)

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตเข้าถึงคนได้เป็นจำนวนมาก และในวงกว้าง แต่ประชาชนบางคนยังมองพระสงฆ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตในทางที่น่าสงสัยว่า อาจจะ ไม่ใช้ในการจัดทำเนื้อหาทางศาสนาอย่างเดียวย พระสงฆ์บางกลุ่มหากไม่มีกฎระเบียบในการใช้อินเทอร์เน็ต อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายได้ง่าย ดังนั้น คณะสงฆ์ควรมีองค์การสนับสนุนควบคุมดูแลการใช้อินเทอร์เน็ต เพราะมีแนวโน้มว่าวัดต่างๆ จะเผยแพร่พระพุทธศาสนา ทางอินเทอร์เน็ตมากขึ้น เพราะจำนวนเว็บไซต์ของวัดเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนโดยในปีพ.ศ. ๒๕๔๙ มี ๗๐๙ เว็บไซต์ แต่ปีพ.ศ. ๒๕๕๒ พบว่ามีถึง ๑,๐๒๖ เว็บไซต์

โลกยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ตจะเป็นปัจจัยสำคัญของ การศึกษาในอนาคต มนุษย์ในโลกปัจจุบันจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ต้องการพึ่งพาเทคโนโลยีในการดำเนิน ชีวิต ในการทำงานและสนองความต้องการเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข แม้คำสอนทางศาสนา บางอย่าง ก็พยายามตีความและอธิบายด้วยเทคโนโลยี มีนักคิดบางท่านพยายามอธิบายหลักคำสอน ใน พระพุทธศาสนา เพื่อให้เชื่อมโยงกับโลก แห่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการตีความให้เข้า ยุคสมัยของอนุช อาภาภิรม เรื่องเทคโนโลยีกับสวรรค์ ความว่า “ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีปัจจุบันสามารถสร้างสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ สำหรับผู้คนในโลกได้แล้ว เช่น อานาภาพของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ได้แก่อาวุธสายฟ้าซึ่งเป็นอาวุธประจำตัว มีอานาภาพทำลายล้างสูงและมีรัศมีทำการไกล อาจเทียบได้กับปืนไฟ เครื่องบินรบ ขีปนาวุธ และอาวุธนิวเคลียร์ สวรรค์อันสวยงามทั้งหลายดูได้จากสตรีที่แต่งกายด้วยพัสดราภรณ์อันหรูหรา ซึ่งพบได้ในงานสังสรรค์ และสามารถเห็นตัวอย่างได้จากแฟชั่นโชว์เป็นต้น”)

สังคมเทคโนโลยี ในยุคปัจจุบันเราปฏิเสธกันไม่ได้ว่าเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้สังคมต้องสัมพันธ์กับเทคโนโลยี ทำให้โลกต้องมีสภาวะที่แปรเปลี่ยนไป สังคมโลกเปลี่ยนจากสังคมเกษตรอุตสาหกรรม มาเป็นสังคมแห่งข้อมูลสารสนเทศ ทำให้คนทั่วโลก ติดต่อกันได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ยุคสมัยนี้เราพูดได้ในแง่หนึ่งว่าเป็นยุคของเทคโนโลยี ความจริงนั้นยุคนี้มีชื่อเรียกกันหลายอย่าง จะเรียกอย่างไรก็แล้วแต่ จะเน้นให้อะไรเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญที่สำคัญของยุค แต่ไม่ว่าจะเรียกเป็นยุคอุตสาหกรรมก็ดีเป็นยุคอวกาศก็ดีหรือ จะเป็นยุคที่กำลังมีศัพท์ขึ้นมาใหม่ว่ายุคสารสนเทศ คือ ยุคข่าวสารข้อมูล

ขณะที่ข้อมูลข่าวสารทางจิตนิยมแทบจะไม่มีสภาพทั่วไปในโลกปัจจุบันนี้ ข่าวสารข้อมูลมีอิทธิพลอย่างกว้างขวางและมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ข้อมูลและข่าวสารแพร่กระจายไปในเวลาอันรวดเร็ว ครอบคลุมไปทั่วโลก ทำให้โลกแคบลงเหมือนเป็นชุมชนเดียวกันเป็นหมู่บ้าน (global village) การเชื่อมโยงด้านสารสนเทศเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างโอกาสทางการศึกษา และการพัฒนาตนเองทำให้เข้าถึงแหล่งความรู้ที่ต้องการได้มากขึ้น เป็นระบบการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง ไม่จำกัดเวลา สถานที่ และเข้าถึงผู้คนได้มากที่สุด ดังนั้น ควรตระหนักถึงความสำคัญของการใช้สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

อินเทอร์เน็ตถูกใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก มีเว็บไซต์ต่างๆ มากมาย และทางการเผยแพร่ ธรรมะผ่านทางอินเทอร์เน็ตจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งชาวต่างชาติที่สนใจศึกษาศาสนาพุทธก็มี มากยิ่งขึ้นตามมาด้วย และมีเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นชุมชนเมืองแห่งใหม่ของโลก

เป็นชุมชนของคนทั่วโลก เป็นช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ไม่จำกัดพรมแดน ไม่จำกัดสถานที่และไม่จำกัดเวลา การกระจายข้อมูลข่าวสารในระบบอินเทอร์เน็ตมีค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับช่องทางอื่นๆ เช่น สื่อโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น นอกจากนั้น สื่ออินเทอร์เน็ต ยังสามารถนำเสนอได้ทั้งข้อความ ภาพ เสียง วิดีโอ และสามารถสนทนาโต้ตอบกับผู้ชมได้ด้วย เหตุนี้เององค์กรต่างๆ ทั่วโลกจึงหันมาใช้บริการอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก จากข้อมูลของ Internet World Stats Usage and Population Statistics รายงานว่า จากประชากรทั่วโลก จำนวน ๖,๗๑๐,๐๒๙,๐๗๐ คน มีผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตมากถึง ๒๐,๗๘๓,๔๑๙ คน มีจำนวนผู้ใช้เพิ่มมากขึ้นจากปี พ.ศ. ๒๕๔๓-๒๕๕๑ จำนวน ๓๔๒.๒% และนับวันยังมีผู้ใช้งาน อินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือนี้ให้เกิดประโยชน์ในการเผยแผ่ พุทธศาสนา เพราะหากจะใช้วิธีการเผยแผ่พุทธศาสนาแบบเดิมอาจเข้าไม่ถึงสังคมยุคใหม่ หรือคน รุ่นใหม่ก็เป็นได้ เพราะสังคมสมัยปัจจุบัน ประชาชนไม่ค่อยมีเวลาไปปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์ หรือ ศึกษาพระธรรมคำสอนที่วัดเหมือนสมัยอดีตที่ผ่านมา การเผยแผ่พระธรรมคำสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถทำให้เข้าถึงประชาชนได้ง่ายและกว้างขวางมากที่สุด ไม่จำกัดเวลา และสถานที่ ผู้ใช้อยู่ที่ไหนเวลาใดก็สามารถที่จะเข้าไปศึกษาพระธรรมคำสอนได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นที่ทำงาน ที่บ้าน หรืออยู่ในต่างประเทศก็ตาม

๓. ความจำเป็นในการใช้อินเทอร์เน็ต

การจัดการศึกษาในปัจจุบันนี้จะเน้นการจัดการศึกษาที่เน้นที่เทคโนโลยีเป็นส่วนใหญ่ ดังที่จะได้กล่าวถึงต่อไปนี้ คือ

๑) การเรียนรู้แบบออนไลน์ (E-Learning)^{๘๖}

เป็นการเรียนรู้ด้วยตัวเองผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ต (Internet) หรือ อินทราเน็ต (Intranet) ผู้เรียนจะได้เรียนตามความสามารถและความสนใจของตน โดยเนื้อหาของบทเรียนจะถูกส่งไปยังผู้เรียนผ่านเว็บเบราว์เซอร์(Web Browser) โดยผู้เรียน ผู้สอน และเพื่อนร่วมชั้นเรียนทุกคน สามารถติดต่อ ปฎิภาสน์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันได้เช่นเดียวกับการเรียนในชั้นเรียนปกติ โดยอาศัยเครื่องมือการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัยสำหรับทุกคนที่สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา และทุกสถานที่ (Learn for all : anyone, anywhere and anytime) ซึ่งการให้บริการการเรียนแบบออนไลน์ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ส่วน แต่ละส่วนได้รับการออกแบบเป็นอย่างดี เมื่อนำมาประกอบเข้าด้วยกัน แล้วระบบทั้งหมดจะต้องทำงานประสานกันได้อย่างลงตัว ดังนี้

๑) เนื้อหาของบทเรียน ประกอบด้วย ข้อความ รูปภาพ เสียง วิดีโอและมัลติมีเดียอื่นๆ

๒) ระบบบริหารการเรียน ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง กำหนดลำดับของเนื้อหาในบทเรียน เราเรียกระบบนี้ว่า ระบบบริหารการเรียน (E-Learning Management System : LMS) ดังนั้น ระบบบริหารการเรียนจึงเป็นส่วนที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจนจบหลักสูตร

^{๘๖} ดูเจดือน บินชา, นิฮาริส์ อารง, การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.thaigoodview.com/node/91221> (๑๑ พ.ค. ๕๙)

๓) การติดต่อสื่อสาร นำรูปแบบการติดต่อสื่อสารแบบ ๒ ทาง มาใช้ประกอบในการเรียน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารอาจแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทคือ ประเภท Real-time ได้แก่ Chat (message, voice), White board/Text slide, Real-time Annotations, Interactive poll, Conferencing และอื่นๆ ส่วนอีกแบบคือ ประเภท Non real-time ได้แก่ Web-board, E-mail

๒) บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction - CAI)

บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจะเสนอสารสนเทศที่ได้ผ่านกระบวนการสร้าง และพิจารณาเป็นอย่างดี โดยมีเนื้อหาวิชาหรือสารสนเทศ แบบฝึกหัด การทดสอบ และการให้ข้อมูลป้อนกลับให้ผู้เรียนได้ตอบสนองต่อบทเรียนได้ตามระดับความสามารถของตนเอง เนื้อหาวิชาที่นำเสนอจะอยู่ในรูปมัลติมีเดีย ซึ่งประกอบด้วย อักษร รูปภาพ เสียง และหรือ ทั้งภาพและเสียง โดยมีจุดมุ่งหมายนำผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งอาศัยการสอนที่มีการวางโปรแกรมไว้ล่วงหน้า เป็นการให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และมีผลย้อนกลับทันทีและเรียนรู้ไปทีละขั้นตอนอย่างเหมาะสม ตามความต้องการและความสามารถของตน

๓) วิดีทัศน์ตามอัธยาศัย (Video on Demand – VOD)

การจัดการฐานข้อมูลต้องอาศัยโปรแกรมที่ทำหน้าที่ ในการกำหนดลักษณะข้อมูลที่จะเก็บไว้ในฐานข้อมูล อำนวยความสะดวกในการบันทึกข้อมูลลงในฐานข้อมูล กำหนดผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ฐานข้อมูลได้ พร้อมทั้งกำหนดด้วยว่าให้ใช้ได้แบบใด เช่น ให้อ่านข้อมูลได้อย่างเดียวหรือให้แก้ไขข้อมูลได้ด้วย นอกจากนั้นยังอำนวยความสะดวกในการค้นหาข้อมูล การแก้ไขปรับปรุงข้อมูล ตลอดจนการจัดทำข้อมูลสำรองด้วย โดยอาศัยโปรแกรมที่เรียกว่า ระบบการจัดการฐานข้อมูล (Database Management System: DBMS) ซึ่งโปรแกรมที่ได้รับความนิยมในการจัดการฐานข้อมูล ได้แก่ Microsoft Access, Oracle, Informix, dBase, FoxPro, และ Paradox เป็นต้น

๔) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-books)

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถอ่านได้ทางอินเทอร์เน็ต สำหรับเครื่องมือที่จำเป็นต้องมีในการอ่านหนังสือประเภทนี้ก็คือ ฮาร์ดแวร์ประเภทเครื่องคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พกพาอื่นๆ พร้อมทั้งติดตั้งระบบปฏิบัติการหรือซอฟต์แวร์ที่ใช้อ่านข้อความต่างๆ ตัวอย่างเช่น ออแกไนเซอร์แบบพกพา พีดีเอ เป็นต้น ส่วนการดึงข้อมูล E-books ซึ่งจะอยู่บนเว็บไซต์ที่ให้บริการทางด้านนี้มาอ่าน ก็จะใช้วิธีการดาวน์โหลดผ่านทางอินเทอร์เน็ตเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะไฟล์ของ E-books หากนักเขียนหรือสำนักพิมพ์ต้องการสร้าง E-books จะสามารถเลือกได้สี่รูปแบบ คือ Hyper Text Markup Language (HTML), Portable Document Format (PDF), Peanut Markup Language (PML) และ Extensive Markup Language (XML)

๕) ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ (E-library)

บริการงานห้องสมุดระบบอัตโนมัติ เช่น

- ๑) ระบบที่สามารถให้บริการและตรวจสอบได้
- ๒) ระบบบริการยืม - คืน ทรัพยากรด้วยแถบรหัสบาร์โค้ด
- ๓) ระบบบริการสืบค้นข้อมูลทรัพยากร
- ๔) ระบบตรวจเช็คสถิติการใช้บริการห้องสมุด

๕) ระบบตรวจเช็คสถิติการเยี่ยม – คืบทรัพย์การ

๖) การสำรวจทรัพยากรประจำปี

๗) การพิมพ์บาร์โค้ดทรัพยากรและสมาชิก

ดังนั้น เทคโนโลยีสารสนเทศ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้กว้างขวางไปทั่วโลก ภายใต้บริบทและแนวโน้มของประชากรโลกที่จะใช้ชีวิตในโลกออนไลน์ หรืออินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผ่านเครื่องมือต่างๆ ทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์ เคลื่อนที่ ดังนั้น ประเทศไทยควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการ พัฒนาประเทศ ให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก แต่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าว ต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งไม่เป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎก

แม้ว่าโลกจะเจริญด้วยเทคโนโลยี มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสบายพร้อมแทบทุกประการ แต่เทคโนโลยีนั้นก็เป็นเพียงเครื่องประกอบของชีวิต มีขอบเขตจำกัดเพียงเป็นปัจจัยเครื่องอาศัย มีคุณและโทษขึ้นกับผู้ใช้งาน ปัญหาเกี่ยวกับคนที่จะมีชีวิตอยู่กับเทคโนโลยี เป็นผู้สร้างและเป็นผู้ใช้ จะดีหรือร้าย และได้ผลดีมาน้อยเพียงใด ยังคงเป็นปัญหาที่ต่างหากออกไป ไม่ได้อยู่ในวิสัยของเทคโนโลยีเอง

แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการจะวิเคราะห์หลักอะไรก็ตามต้องยึดพระไตรปิฎกเป็นหลัก โดยเฉพาะในกาลามะชาวกุสุมุตตนิคมที่สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ หมู่ใหญ่ เสด็จถึงตำบลของพวกกาลามะ ลำดับนั้น พวกกาลามะชาวกุสุมุตตนิคมเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ บางพวกถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร บางพวกสนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจพอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร บางพวกประนมมือไหว้ไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่แล้วนั่ง ณ ที่สมควร บางพวกประกาศชื่อและโคตรแล้วนั่ง ณ ที่สมควร บางพวกนั่งนิ่งอยู่ ณ ที่สมควร

พวกกาลามะชาวกุสุมุตตนิคมผู้นั้น ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งมายังกุสุมุตตนิคม แสดงประกาศวาทะ ๑ ของตนเท่านั้น แต่กระทบกระเทียบ ดูหมิ่น กล่าวข่มวาตะของผู้อื่น ทำให้ไม่น่าเชื่อถือ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีสมณพราหมณ์อีกพวกหนึ่งมายังกุสุมุตตนิคม แสดงประกาศวาทะของตนเท่านั้น แต่กระทบกระเทียบ ดูหมิ่น กล่าวข่มวาตะของผู้อื่น ทำให้ไม่น่าเชื่อถือ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายมีความสงสัยลังเลใจในสมณพราหมณ์เหล่านั้นว่า “บรรดาท่านสมณพราหมณ์เหล่านี้ ใครพูดจริง ใครพูดเท็จ”^{๘๗}

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า กาลามชนทั้งหลาย ก็สมควรที่ท่านทั้งหลายจะสงสัย สมควรที่จะลังเลใจ ท่านทั้งหลายเกิดความสงสัยลังเลใจในฐานะที่ควรสงสัยอย่าง แท้จริง มาเกิด กาลามะทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย^{๘๘}

^{๘๗} อด.ติก. (ไทย) ๒๐/๖๖/๒๕๕

๑. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา
๒. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา
๓. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ
๔. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์
๕. อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง)
๖. อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุมาน
๗. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล
๘. อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว
๙. อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้
๑๐. อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา

กาลามะทั้งหลาย เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า “ธรรมเหล่านี้ เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้ติเตียน ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์” เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรละ (ธรรมเหล่านั้น) เสีย

กาลามะทั้งหลาย เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า “ธรรมเหล่านี้ เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้ติเตียน ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์” เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรละ (ธรรมเหล่านั้น) เสีย เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้นั้น เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น มาเถิด กาลามะทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย

กาลามะทั้งหลาย เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า “ธรรมเหล่านี้ เป็นกุศล ธรรมเหล่านี้ไม่มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้สรรเสริญ ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข” เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรเข้าถึง (ธรรมเหล่านั้น) อยู่

กาลามะทั้งหลาย เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล ธรรมเหล่านี้ไม่มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้สรรเสริญ ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือ ปฏิบัติบริบูรณ์แล้วย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรเข้าถึง(ธรรมเหล่านั้น) อยู่ เพราะอาศัยคำที่เรากล่าวไว้นั้น เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

กาลามะทั้งหลาย อริยสาวกนั้นปราศจากอภิชฌา ปราศจากพยาบาท ไม่ ลุ่มหลง มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นคง มีเมตตาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ ทุกสถานด้วยเมตตาจิตอันไพศาล เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความ เบียดเบียนอยู่ มีกรุณาจิต ฯลฯ มีมิตตาจิต ฯลฯ มีอุเบกขาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่ว ทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานด้วยอุเบกขาจิตอันไพศาล เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่

กาลามะทั้งหลาย อริยสาวกนั้นมีจิตไม่มีเวรอย่างนี้ มีจิตไม่พยาบาทอย่างนี้ มีจิตไม่เศร้าหมองอย่างนี้ มีจิตบริสุทธิ์อย่างนี้ เธอบรรลุความเบาใจ ๔ ประการในปัจจุบัน คือ

๑. ถ้าโลกหน้ามี ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและทำชั่วมี เป็นไปได้ที่เรื่อง นั้นจะเป็นเหตุให้เราหลังจากตายแล้วไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ นี่คือการที่ ๑ ที่อริยสาวกนั้นบรรลุแล้ว

๒. ถ้าโลกหน้าไม่มี ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและทำชั่วไม่มี เราก็รักษาตนไม่ให้มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน ไม่ให้มีทุกข์ ให้มีสุขในปัจจุบันในโลกนี้ได้ นี่คือการที่ ๒ ที่อริยสาวกนั้นบรรลุแล้ว

๓. ถ้าบุคคลเมื่อทำบาปก็ชื่อว่าทำบาป เราไม่เจาจะงบบาวัวเพื่อใคร ๆ เลย เมื่อเราไม่ทำบาปเลย ความทุกข์จะถูกต้องเราได้อย่างไร นี่คือการที่ ๓ ที่อริยสาวกนั้นบรรลุแล้ว

๔. ถ้าบุคคลเมื่อทำบาปก็ชื่อว่าไม่ทำบาป เราก็พิจารณาเห็นตนบริสุทธิ์

ทั้ง ๒ ส่วนในโลกนี้ นี่คือการที่ ๔ ที่อริยสาวกนั้นบรรลุแล้ว

๔.๔ สรุป

การศึกษาวิเคราะห์หลักมหาปเทศ ๔ โดยใช้หลักพระพุทธศาสนาซึ่งมุ่งเน้นการดำรงชีวิตมาใช้ในสังคมของพระสงฆ์ไทย

๑. การศึกษาวิเคราะห์หลักมหาปเทศ ๔ มาใช้ในสังคมไทย ที่พระพุทธองค์แสดงแก่พุทธบริษัทมีเป็นจำนวนมากถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นดี เมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว การทรงจำหลักพระธรรมวินัยก็ดี การตีความหลักพระธรรมวินัยก็ดี อาจมีความผิดพลาดและคลาดเคลื่อนได้ จากเหตุการณ์ครั้งอดีตที่มักมีความคิดเห็นขัดแย้งไม่ลงรอยกัน เป็นเหตุให้เกิดนิยายต่างๆ ขึ้นเป็นจำนวนมากในกลุ่มผู้นับถือพระพุทธศาสนา ในส่วนของการใช้เกณฑ์ของมหาปเทศ นอกจากจะมีความรู้ความเข้าใจในหลักมหาปเทศ ๔ ทั้งในฝ่ายพระวินัย และมหาปเทศในฝ่ายพระสูตรแล้ว จะต้องมีความเข้าใจในทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกับมหาปเทศอื่นๆ อีกด้วย เราสามารถศึกษาร่องรอยความขัดแย้งในอดีตได้จากประวัติศาสตร์ครั้งแล้วครั้งเล่า ที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไม่มากนักน้อย โดยเฉพาะในแวดวงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ความคิดเห็นขัดแย้งส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับเรื่องพระวินัย ความประพฤติก่อกำไรและย่อหย่อนในพระวินัย ที่ส่งผลให้เกิดความคิดเห็นขัดแย้งกันและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของสถาบันสงฆ์มาโดยลำดับ ตั้งแต่สมัยสังฆราชในสมัยสุโขทัยจนถึงในปัจจุบันได้เกิดความคิดเห็นขัดแย้งในเรื่องพระธรรมและพระวินัย อันเป็นเหตุให้เกิดการแตกแยกทางความคิด และส่งผลไปถึงความแตกแยกออกเป็นกลุ่มต่างๆ อย่างเด่นชัด เช่นกลุ่มสวนโมกข์ กลุ่มธรรมกาย กลุ่มสันติอโศก กลุ่มวัดสายแยก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นต้น จากเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบันพบว่าการพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตนั้น ผลปรากฏว่ามีการสังคายนาหลายครั้งก็ส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนสังคมไปยกเว้นหลักมหาปเทศ ๔ ของพระสงฆ์ยังคงเหมือนเดิม จึงทำให้เกิดผลกระทบต่องานพระพุทธศาสนาและสังคมดังจะได้นำกล่าวต่อไป

๒. ผลกระทบที่พบในหลักมหาปเทศ ๔ ของพระสงฆ์ในสังคมไทย เรื่องพระวินัย โดยเฉพาะของภิกษุ ๒๒ ลิกขาบท ลิกขาบทที่ปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน ๗๐ ลิกขาบท และเฉพาะของ

ภิกษุณี ๔๖ สิกขาบทในภิกขา ผู้วิจัยพบว่า ท่านพรรณาโดยให้รายละเอียดของแต่ละสิกขาบทและการกระทำที่เศร้าหมองมี ๒ อย่าง คือ โลกวัชชะ และปณณัตติวัชชะ ซึ่งเป็นโทษทางพระวินัยบัญญัติ เพราะท่านกล่าวไว้ว่าสิกขาบททั้งหลายมีคิริคสมัชชสิกขาบทเป็นต้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ได้มีมติเกี่ยวกับสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะและปณณัตติวัชชะไว้ ๒ มติ คือ มติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระวชิรญาณวโรรส และมติของพระอรรถกถาจารย์มีข้อความดังนี้ คือ โลกวัชชะ โทษทางโลก และปณณัตติวัชชะ โทษทางพระวินัย นอกจากนี้ พระมหาสมณเจ้าฯ ได้ทรงประทานข้อแนะนำไว้ โดยสรุปว่า สิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะนั้นได้แก่ อุกุศลกรรมบถ ๑๐ ส่วนสิกขาบทที่เป็นเฉพาะปณณัตติวัชชะเป็นการกระทำที่ไม่เป็นโทษสำหรับคฤหัสถ์ทั้งหลายแต่เป็นโทษในศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มหาปเทศ ๔ พระองค์ทรงตรัสไว้ว่า สิ่งใดสมควร หรือสิ่งใดไม่สมควร เมื่อพิจารณาแล้วให้เป็นตามที่พิจารณาสิ่งนั้นๆ เช่น ในเรื่องของการไปรักษาอาหารที่ต้องอยู่โรงพยาบาล โดยสัตตาทะการณียะ ต้องพิจารณาว่าพระพุทธเจ้าท่านไม่ได้อนุญาตไว้ แปลว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควร แต่พิจารณาแล้วว่าสมควร สิ่งนั้นย่อมสมควร ก็คือควรที่จะไปได้ ไม่อย่างนั้นเดี๋ยวมีมรณภาพคาว่าด. อย่างนี้เป็นต้น

๓. การศึกษาวิเคราะห์ใช้มหาปเทศในการตัดสินเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ โลกวัชชะและปณณัตติวัชชะ

เมื่อกล่าวถึงเรื่องการประยุกต์ใช้มหาปเทศ มีประเด็นในการปฏิบัติที่หลากหลายในการตัดสินเกี่ยวกับโลกวัชชะ และ ปณณัตติวัชชะ วินัยบางข้อก็ถูกตีความไปต่างๆ ดังที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอประเด็นความคิดเห็นขัดแย้งที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้มหาปเทศมาตัดสินเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระวินัยใน ๕ เรื่องต่อไปนี้ คือ การรับเงินของพระสงฆ์, การให้พร, การประเคน, การถวายน้ำปานะ, และการสูบบุหรี่ของพระสงฆ์ โดยในงานวิจัยนี้ จะได้ยึดแนวทางการประยุกต์ใช้มหาปเทศของคณะทำงานวัดเขาสนามชัยเป็นหลัก และจะนำเสนอไปตามลำดับดังนี้

๑. การรับเงินของพระสงฆ์

เนื่องจากในปัจจุบันมีพระจำนวนมากเข้าใจว่า “ธนบัตรไม่ใช่เงิน เป็นกระดาษ ผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนซื้อขายกัน เพราะฉะนั้นจึงรับได้ ไม่เป็นอาบัติแต่อย่างใด เวลาอุบาสกอุบาสิกาถวายเงินใส่ซอง เพื่อไม่ให้ประเจิดประเจ้อ ไม่ให้คนอื่นเห็น บางรูปใช้ย่ามรับ บางรูปใช้มือรับ แล้วแต่ความถนัดของแต่ละท่าน พระบางรูปจะรับแบบเปิดเผยตรงไปตรงมา แบบซื่อ ๆ พระบางรูปจะรับแบบปกปิด ซ่อนเร้น รับเหมือนไม่อยากจะ คือ ให้ได้กวัดเก็บเอาไว้ก่อน พอไปถึงวัด ค่อยแจกกัน แลดูไม่น่าเกลียด ซึ่งในพระวินัยได้กล่าวถึงสิกขาบทที่เกี่ยวกับการใช้เงินทองได้กล่าวไว้ว่า สิ่งของที่ไม่ใช่แร่เงิน แร่ทอง เงินรูปพรรณ ทองรูปพรรณ กหาปณะและมาสกเท่านั้น แต่ยังรวมเอาวัตถุต่าง ๆ ที่ชาวโลกใช้เป็นมาตรา สามารถให้สำเร็จการซื้อขายได้ จะเป็นโลหะ ดิน ครั่ง ยาง กระดูก เปลือกหอย หนัง เมล็ดผลไม้ ไม้แก่น ไขไม้ไผ่ ใบตาล แม้แต่กระดาษพิมพ์เป็นธนบัตรใช้กันทุกวันนี้ เงินทอง เป็นต้นทั้งหมด จัดว่าเป็นรูปียะ เป็นอกัปปิยวัตถุ เป็นวัตถุแห่งนิสัสคีย์ พระรับวัตถุเหล่านั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ในอรรถกถาได้อธิบายไว้ว่า “กหาปณะที่เขาทำด้วยทองคำดี ทำด้วยเงินก็ดี กหาปณะธรรมดาก็ดี ชื่อว่ากหาปณะ มาสกที่ทำด้วยแร่ทองแดง เป็นต้น ชื่อว่า โลหะมาสก มาสกที่ทำด้วยไม้แก่นก็ดี ด้วยไขไม้ไผ่ก็ดี โดยที่สุดแม้มาสกที่เขาทำด้วยใบตาลสลักเป็นรูป ก็ชื่อว่า มาสกไม้ มาสกที่เขาทำด้วยครั่งก็ดี ด้วยยางก็ดี ดุนให้เกิดรูปขึ้น ชื่อว่า มาสกยาง ท่านสงเคราะห์

เอามาสกทั้งหมดที่ใช้เป็นมาตราซื้อขายในชนบท โดยที่สุด ทำด้วยกระดุกบ้าง ทำด้วยหนังบ้าง ทำด้วยเมล็ดผลไม้บ้าง คุณให้เป็นรูปขึ้นบ้าง มิได้คุณให้เป็นรูปบ้าง วัตถุ ๔ อย่าง คือ เงิน ทอง ทั้งหมด และมาสทอง มาสการเงิน มีประเภทดังกล่าวมาทั้งหมด จัดเป็นวัตถุวิเศษศักดิ์

“จริงอยู่ วัตถุ ๔ อย่าง เหล่านี้คือ ทอง เงิน กหาปณะและมาสจัดเป็นวัตถุวิเศษศักดิ์” พระรับไม่ได้ ให้คนอื่นรับแทนก็ไม่ได้ แม้ยินดีที่เขาเก็บไว้ให้ก็ไม่ได้ เป็นอาบัติวิเศษศักดิ์ปาจิตตีย์ ทั้งหมด ไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ เลย เมื่อเป็นอย่างนี้ ทำไมพระภิกษุตั้งแต่พระผู้ใหญ่ จนถึงพระผู้น้อย ยังรับเงิน ไม่กลัวผิดวินัยหรือ บางรูปกลัว บางรูปไม่กลัว **สาเหตุที่พระรับเงิน**

๑. รับเพราะเกรงใจอุบาสกอุบาสิกา กลัวอุบาสกอุบาสิกาจะเสียใจ กลัวศรัทธาอุบาสกอุบาสิกาตก อุตส่าห์ตั้งใจทำบุญ

๒. รับเพราะต้องการทำประโยชน์ คือ เอามาทำบุญต่อ สร้างศาลา พัฒนาวัดวาอาราม สนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระเถระเป็นต้น

๓. รับเพราะความจำเป็น คือ ต้องใช้ประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก น้ำยาล้างจาน เป็นต้น

๔. รับเพราะอยากได้ คือ พระประเภทนี้เข้ากับยุคสมัยนี้ดีมาก ญาติโยมสมัยนี้ต่างจากสมัยก่อน เพราะต่างคนต่างก็มีธุรการงานมากมายที่ต้องรับผิดชอบ ไม่ค่อยจะมีเวลามาดูแลรับใช้ เอาใจใส่ว่า พระภิกษุต้องการอะไรหรือ ขาดแคลนอะไร

วิธีสะดวกและรวดเร็วทันใจที่สุด แต่ก็ควรมีวิธีถวายเป็น ควรทำให้ถูกต้องตามวินัย วิธีที่ถูกต้อง มี ๒ วิธี คือ

๑. อุบาสกอุบาสิกาเขียนใบปวารณาเสร็จแล้ว นำเงินเหล่านั้นไปมอบไว้กับไวยาวัจกร พร้อมสั่งว่า “คุณช่วยจัดหาสิ่งของที่สมควรถวายแก่พระคุณเจ้า เท่ากับจำนวนเงินนั้น” แล้วนำเอาใบปวารณามาถวายพระ ให้ท่านรับรู้รับทราบเฉพาะในใบปวารณาท่านั้น วิธีที่หนึ่งนี้มีวิธีปฏิบัติเหมือนในเมณฑกสิกขาบทคือ ทายกเป็นผู้ระบุชื่อไวยาวัจกรเอง เพราะฉะนั้นภิกษุผู้ไม่ยินดีมูลค่า ยินดีแต่กับปิยภัณฑ์ (สิ่งของที่สมควร) จะขอกี่ครั้งก็ได้ ไม่มีกำหนด แม้ตั้งพันครั้งก็ควร

๒. อุบาสกอุบาสิกาจ่ายเงินเหล่านั้นมาแล้ว ถามพระว่า “ใครเป็นไวยาวัจกรเก็บรักษาเงินเหล่านี้” ถ้าไวยาวัจกรอยู่ต่อหน้า ท่านจะตอบว่า “คนนี้เป็นไวยาวัจกร” ถ้าไวยาวัจกรไม่ได้อยู่ต่อหน้า ท่านก็จะตอบว่า “คนชื่อนี้อยู่บ้านโน้นเป็นไวยาวัจกร” ถ้าอุบาสกอุบาสิกาไม่ถามท่านก่อน ท่านจะบอกอ้างไวยาวัจกรว่า “เอาไปไว้กับคนนั้น คนนั้นเป็นไวยาวัจกร” อย่างนี้ไม่ได้ ไม่พ้นจากอาบัติ ท่านได้แต่พูดปฏิเสธว่า “อาตมาไม่รับเงิน พระรับเงินไม่ได้ต้องอาบัติ” เมื่ออุบาสกอุบาสิกาเอาเงิน เหล่านั้นไปมอบ และสั่งไวยาวัจกรให้เข้าใจเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็เข้าไปพบพระท่านบอกว่า “อุบาสกอุบาสิกาได้บอกไวยาวัจกรให้เข้าใจแล้ว ท่านต้องการสิ่งของที่สมควร ขอจงบอกนะครับ” วิธีที่สองนี้ มีวิธีปฏิบัติเหมือนในสิกขาบท คือ พระภิกษุเป็นผู้ระบุชื่อไวยาวัจกร มีกำหนดขอได้ ๓ ครั้ง แต่ไม่เกิน ๖ ครั้ง ในพระวินัยก็บอกวิธีขอ หรือ ทวงในเวลาทีพระภิกษุจะขอสิ่งของที่ต้องการกับไวยาวัจกร โดยควรใช้คำพูดที่สมควรว่า “อุบาสกอุบาสิกา อาตมาต้องการจีวร อาตมาต้องการใบมิตโกน เป็นต้น” จึงจะสมควร ด้วยการทำให้เพียงเท่านี้ อุบาสกอุบาสิกาทำให้พระภิกษุพ้นจากอาบัติแล้ว อุบาสกอุบาสิกาได้ชื่อว่าเป็นคนหนึ่ง ที่ช่วยพระท่านรักษาพระวินัย พระพุทธศาสนาจะเจริญขึ้น หรือว่าจะเสื่อมลงก็ขึ้นอยู่กับพุทธบริษัท ๔ ไม่ใช่เพราะเหตุอื่นเลย ถ้าบริษัททั้ง ๔ คือ ทั้งฝ่าย

พระสงฆ์และฝ่ายอุบาสกอุบาสิกา ยังชวนช่วยกันรักษาพระธรรมวินัย พระพุทธานุศาสนาก็ยังจะดำรงคงอยู่คู่โลกไปอีกตราบนานเท่านาน

๒. การให้พร มีอุบาสกอุบาสิกาจำนวนมากเข้าใจผิดคิดว่า การทำบุญใส่บาตร ถวายทานแล้ว หากไม่ได้รับพรก็จะไม่ได้บุญหรือได้บุญน้อย เมื่อรับพรแล้วจะได้บุญเต็มที่ แม้พระก็มี ความเข้าใจเช่นนั้น เมื่ออุบาสกอุบาสิกาทำบุญให้ทาน ใส่บาตรพยายามชวนช่วยในการรับพร อุบาสกอุบาสิกาบางท้องถิ่นจะถือเรื่องนี้อย่างจริงจัง พระรับบาตรของอุบาสกอุบาสิกาแล้ว ต้องให้พรก่อน ถ้าไม่ให้พรอุบาสกอุบาสิกาจะโกรธมาก ต่อว่าต่อขานว่า “พระอะไรรับบาตรแล้วไม่ให้พร ใช้ไม่ได้” ถึงกับผูกอาฆาตพยาบาทพระรูปนั้นเลย โดยความจริง บุญไม่ได้อยู่ตรงที่พระให้พรหรือไม่ให้พรแต่อย่างใด บุญอยู่ที่เจตนาในการให้ทาน ดังที่ท่านกล่าวไว้ในฉกนิบาต อังคุตตรนิกายว่า “ทานจะมีผลมาก มีอานิสงส์มากต้องมีเจตนาประกอบด้วยกาลทั้ง ๓ คือ

๑. ปุพพเจตนา ได้แก่ เจตนา คือความตั้งใจที่เกิดขึ้นก่อนการให้ทาน

๒. มุญจเจตนา ได้แก่ เจตนา คือความตั้งใจที่เกิดขึ้นในขณะที่กำลังให้ทาน

๓. อปรเจตนา ได้แก่ เจตนา คือความตั้งใจที่เกิดขึ้นภายหลังการให้ทานเสร็จแล้ว มีใจปลาบปลื้ม นึกถึงทานครั้งใด ปลื้มใจทุกครั้งที่ได้ให้ทาน

สมัยก่อน การแสดงธรรมในรูปแบบพรรณนาอานิสงส์ของการทำบุญให้ทานเรียกว่า “อนุโมทนา” แต่ปัจจุบันใช้คำเปลี่ยนไปเป็นการ “ให้พร” พระพุทธร่องค์ทรงอนุญาตให้พระอนุโมทนาในโรงฉันได้ แต่ไม่ได้อนุญาตให้อนุโมทนาตอนบิณฑบาต พระพอฉันภัตตาหารเสร็จก็จะอนุโมทนาทุกครั้ง การอนุमतานาก็คือการพรรณนาอานิสงส์ของการทำบุญให้ทานนั่นเอง ยืนแสดงธรรมแก่คนไม่ เป็นใช้ผู้นั่งอยู่ ต้องอาบัติทุกกฏ ถ้าให้ถูกต้องทางธรรมวินัยแล้ว การยืนถือว่าแสดงความเคารพพระ เช่น พระยืนแสดงธรรม อุบาสกอุบาสิกาต้องยืนฟังธรรม ถ้าพระนั่งแสดงธรรม อุบาสกอุบาสิกาจะนั่งฟังหรือยืนฟังธรรมก็ได้ถือว่าแสดงความเคารพ พระคือผู้นำศาสนา เป็นหัวหน้าของบริษัททั้ง ๔ เมื่อเห็นญาติอุบาสกอุบาสิกาทำอะไรไม่ถูกไม่ควรก็ต้องเอารูระแนะนำหรือพราสอนชี้ผิดชี้ถูกบอกกล่าวว่า “อุบาสกอุบาสิกาต้องการรับพร (ฟังธรรม) ยืนขึ้น ถ้าอุบาสกอุบาสิกาไม่ยืนพระยืน ถือว่าไม่เคารพธรรม” เพียงเท่านี้ก็ถือว่าเคารพธรรมทั้งพระและอุบาสกอุบาสิกา ถ้าศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจแล้ว ทั้งพระและอุบาสกอุบาสิกา ก็จะปฏิบัติได้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยสะดวกยิ่งขึ้น และเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้คนรุ่นหลังได้ประพฤติตาม

๓. การประเคน การประเคนเป็นเรื่องใกล้ตัว และเป็นเรื่องจำเป็นที่พระและอุบาสกอุบาสิกาควรต้องทราบ เพราะพระรับประเคนทุกวัน ฉันททุกวัน อุบาสกอุบาสิกาก็ประเคนพระอยู่ทุกวันไม่ควรถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยทำอะไรก็ควรศึกษาเรื่องการประเคนนี้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ทั้งพระและอุบาสกอุบาสิกา เพราะพระและอุบาสกอุบาสิกามีความเกี่ยวข้องกัน ถ้าพระเข้าใจเรื่องการประเคนดี จะได้นำไปแนะนำสั่งสอน ญาติอุบาสกอุบาสิกาชี้ผิดชี้ถูกและป้องกันอาบัติให้พระได้ด้วย การเป็นพระจะทำอะไร พูดอะไร คิดอะไร ควรคำนึงถึงศีลของตัวเองให้มาก อย่าเอาความคิดความเห็นของตัวเองเป็นใหญ่ ต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามพระธรรมวินัย ไม่ใช่เอาแต่ความถูกต้องอย่างเดียว ต้องมีหลักฐานอ้างอิงโดยเฉพาะพระบาลี อรรถกถา และฎีกาที่ท่านวางไว้เป็นแบบอย่าง

การประเคนที่ถูกต้องประกอบด้วยองค์ ๕ คือ

๑. สิ่งของนั้นไม่ใหญ่จนเกินไป บุรุษมีกำลังปานกลางพอยกได้
๒. เข้ามาในหัตถบาส
๓. น้อมเข้ามาถวาย
๔. ผู้ประเคนเป็นเทวดา มนุษย์ หรือสัตว์เดรัจฉานก็ได้
๕. ภิกษุรับประเคนสิ่งของนั้นด้วยกาย หรือของเนื่องด้วยกาย

พระภิกษุทุกรูปที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาก็มุ่งหวังความบริสุทธิ์ทั้งนั้น ไม่มีรูปไหนที่อยากต้องอาบัติ แต่เพราะความไม่รู้และเพราะเชื่อคำสอนของอาจารย์ นี่กว่าท่านสอนถูกต้องดีแล้ว เลยยึดถือและปฏิบัติตาม ส่วนชาวพุทธควรยึดหลักฐานจากพระบาลีอรรถกถา และฎีกา ว่าจะดีกว่า การไปยึดติดตัวอาจารย์เพียงอย่างเดียว ถ้าอาจารย์สอนผิดเราจะได้ข้อมูลที่ผิดด้วย การประเคนที่ถูกต้องนั้น ควรยึดองค์ประเคน และองค์ขาดประเคนที่ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์เป็นแบบอย่าง ไม่ต้องไปใส่ใจกับคำสอนของพระอาจารย์รูปโน้นรูปนี้ที่สอนกันไปคนละทิศละทางอีกต่อไป ถ้าอุบาสกอุบาสิกาต้องการจะช่วยพระท่านไม่ให้เป็นอาบัติ จากอุคคหิตก์และทุรปจฉินนะ เวลาทำบุญจะเป็นที่บ้านหรือที่วัด อย่าเอาอาหารมาตั้งใกล้พระ เอาตั้งไว้ที่อื่นก่อนเวลาจะประเคนค่อยยกมา เพราะพระภิกษุบางรูปไม่รู้พระวินัย บางรูปไม่สำรวมมือ บางรูปชอบประจบอุบาสกอุบาสิกา ถ้าเอาอาหารมาตั้งไว้ใกล้ๆ พระท่านเหล่านี้จะจับทันที ของนั้นเป็นอุคคหิตก์บ้าง เป็นทุรปจฉินนะบ้าง พระท่านนำมาฉันต้องอาบัติทุกกฏ

๔. การถวายน้ำปานะ เครื่องดื่ม สมัยนี้มีเครื่องดื่มมากมายหลายชนิด มีทั้งชนิดถูกกลอง กระบอง และขวด หลากหลายยี่ห้อ มีน้ำผลไม้ทุกอย่างให้เลือก มีน้ำอย่างเดียว มีทั้งเนื้อทั้งน้ำปนกัน มีประเภทนมสด นมข้น นมถั่วเหลือง และน้ำนมข้าว เป็นต้น รวมทั้งประเภทบำรุงกำลัง เช่น ชุปไก่ แบรินด์ รังนก ลิโพ กระทิงแดง ไมโล โอวัลติน และกาแฟ เป็นต้น สำหรับพระที่ใคร่ต่อการศึกษาพระธรรมวินัย ควรพิจารณาเสียก่อนว่าเครื่องดื่มประเภทไหนถูกต้อง ประเภทไหนไม่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย เมื่อพิจารณาดีแล้วจึงค่อยดื่ม น้ำปานะที่ถูกต้องนั้น ก็จะไม่เป็นอาบัติ น้ำปานะที่ทรงอนุญาตให้ภิกษุดื่มแก้กระหายนั้น จัดเป็น ยามกาลิก คือ เครื่องดื่มที่ภิกษุรับประเคนแล้ว เก็บไว้ดื่มได้ตลอด ๑ วัน กับ ๑ คืน มีอยู่ ๘ อย่าง เรียกว่า น้ำอัฐฐาน หรือ น้ำปานะ ได้แก่ ๑. น้ำมะม่วง ๒. น้ำลูกหว้า ๓. น้ำกล้วยมีเมล็ด ๔. น้ำกล้วยไม่มีเมล็ด ๕. น้ำมะขาง ๖. น้ำลูกจันทร์หรืออู่น ๗. น้ำเหง้าบัว ๘. น้ำมะปรางหรือลิ้นจี่ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำปานะ ๘ ชนิด น้ำปานะทำด้วยผลมะม่วง น้ำปานะทำด้วยผลหว้า น้ำปานะทำด้วยผลกล้วยมีเมล็ด น้ำปานะทำด้วยผลกล้วยไม่มีเมล็ด น้ำปานะทำด้วยผลมะขาง น้ำปานะทำด้วยผลจันทร์หรืออู่น น้ำปานะทำด้วยเหง้าบัว น้ำปานะทำด้วยผลมะปรางหรือลิ้นจี่” น้ำปานะอนุโลม คือ เครื่องดื่มที่อนุโลมตามน้ำอัฐฐาน มี ๒ อย่าง คือ

๑. อภัยปานะอนุโลม คือ น้ำปานะที่ไม่สมควร เพราะดื่มในเวลาวิกาลไม่ได้ ถ้าดื่มต้องอาบัติปาจิตตีย์

๒. กปียปานะอนุโลม คือ น้ำปานะที่สมควร พระดื่มในเวลาวิกาลได้ (ตั้งแต่เที่ยงไปจนถึงอรุณขึ้น) ไม่เป็นอาบัติ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้รับประเคนเภสัช ๕ แล้วฉันได้ทั้งในกาล ทั้ง

ในเวลาวิกาลเภสัช ๕ เหล่านี้จัดเป็นยาก็ได้ จัดเป็นอาหารก็ได้ เพราะฉะนั้น พระภิกษุพึงฉันเภสัช ๕ อันเป็นยาแก้โรค อย่าฉันเป็นน้ำปานะ ดังพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “เภสัช ๕ เหล่านี้ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อยเป็นเภสัชอยู่ในตัว และสมมุติว่าเป็นเภสัชทั้งสำเร็จประโยชน์เป็นอาหารแก่สัตว์โลกไม่ปรากฏเป็นอาหารหยาบ ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้รับประเคนเภสัช ๕ นั้น แล้วบริโภคได้ทั้งในกาล ทั้งในเวลาวิกาล” (น้ำอ้อยงบถ้าไม่ป่วยไข้ให้ละลายน้ำฉันเหมือนอย่างน้ำปานะ) น้ำนอกเหนือจากนี้ เมื่อพระตัมในเวลาวิกาลจะต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุควรเลือกตม้น้ำปานะที่ทรงอนุญาตไว้มีมากมายเช่น น้ำมะม่วงคั้นเป็นต้น น้ำปานะที่ไม่ถูกต้องตามพระวินัยควรหลีกเลี่ยง อย่าตม้น้ำที่อุบาสกอุบาสิกาถวายทั้งหมด ถ้าอุบาสกอุบาสิกาเอาน้ำอะไรมาถวายก็ตม้น้ำทั้งหมดโดยไม่พิจารณา จะต้องอาบัติได้ง่าย พระวินัยข้อไหนที่เกี่ยวข้องกับอุบาสกอุบาสิกา ถ้าอุบาสกอุบาสิการับรู้บ้าง มาร่วมด้วย ช่วยกันกับพระจะทำให้พระรักษาพระวินัยได้สะดวกขึ้น

๕. การสูบบุหรี่ของพระสงฆ์ บุหรี่เป็นสิ่งเสพติดชนิด และไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพของผู้สูบ ทำให้เกิดโรคร้ายแรงหลายอย่าง เช่น โรคปอด โรคถุงลมโป่งพอง และโรคมะเร็ง เป็นต้น ในปัจจุบันมีการรณรงค์ต่อต้านบุหรี่มีทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศไทยการรณรงค์สูบบุหรี่ ค่อนข้างได้ผลเป็นที่น่าพอใจ หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ มีคนงดสูบบุหรี่เพิ่มมากขึ้น แต่บุคคลทางฝ่ายศาสนา จักรซึ่งเป็นผู้นำศาสนา เป็นผู้นำเรื่องการอบรมทางจิตใจแก่ญาติโยม คือ พระภิกษุสามเณร ผู้ซึ่งประชาชนทั้งหลายฝ่ายอาณาจักรได้ให้ความเคารพยกย่องบูชายังไม่ยอมลดการสูบบุหรี่ ดังนั้นตามวัดต่าง ๆ ทั้งในเมืองและชนบท พระภิกษุจะนั่งจับกลุ่มสูบบุหรี่กันพร้อมทั้งฉันกาแฟ สนทนาพาทีถึงเรื่องราวต่าง ๆ ดูแล้วท่านคงจะมีความสุข จะเห็นได้ว่าในแต่ละวัดมีพระจำนวนน้อยนิดที่ไม่สูบบุหรี่เมื่อมีกิจนิมนต์ ดังนั้นบุหรี่ซึ่งจัดว่าเป็นสิ่งเสพติดให้โทษเหมือนกัน

๖. การใช้ไอทีของพระสงฆ์ ยุคปัจจุบันนี้ความเจริญด้านเทคโนโลยี มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสบายพร้อมแทบทุกประการ แต่เทคโนโลยีนั้นก็เป็นเพียงเครื่องประกอบของชีวิต มีขอบเขตจำกัดเพียงเป็นปัจจัยเครื่องอาศัย มีคุณและโทษขึ้นกับผู้ใช้^{๘๙} แต่การใช้เทคโนโลยีในปัจจุบันนี้ พอจะแบ่งการใช้เทคโนโลยีออกได้ ๓ จุดประสงค์ คือ

๑. การใช้ไอทีเพื่อความเพลิดเพลิน เทคโนโลยีความบันเทิง^{๙๐} เทคโนโลยีเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อความบันเทิงที่เชื่อถือได้มากที่สุดในตลาดวันนี้ คือ

- ๑) เทคโนโลยีภาพยนตร์
๒. เทคโนโลยี ละครเวที
๓. เทคโนโลยีบันเทิงการอ่าน
๔. เทคโนโลยีบันเทิงเครื่องรับวิทยุ

^{๘๙} พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), เทคโนโลยีกับศาสนา เกณฑ์วินิจฉัยความหมายและคุณค่าของพุทธธรรม, กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์บุญนิมิต, พ.ศ. ๒๕๓๔. หน้า ๔๓.

^{๙๐} มลิวลีย์ จงจิตชอบ, การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านความบันเทิง, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <https://www.l3nr.org/posts/434160> (๑๑ พ.ค. ๕๙)

อย่างไรก็ดี การใช้เทคโนโลยี หรือไอทีในทางการบันเทิงจะไม่เหมาะสมสำหรับ พระสงฆ์ เพราะว่าการใช้เทคโนโลยีนั้นจะขัดต่อการปฏิบัติสมณธรรม หรือเป็นอุปสรรคของการ ปฏิบัติ จึงไม่เหมาะสมและไม่ควร แต่ว่าในยุคปัจจุบัน ไอที เขามามีบทบาทในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ปัจจุบันนี้ พระสงฆ์ก็จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะใช้เทคโนโลยีในการดำรงอยู่ในสังคมเช่นกัน

๒. การใช้ไอทีเพื่อการสื่อสารธรรมและการประกาศศาสนา^{๙๑}

ในปัจจุบัน การสื่อสารมีการพัฒนาไปถึงระดับเครือข่ายทั่วโลก (Internet) การส่งข้อมูลไป ทั่วโลกอย่างไร้พรมแดน แต่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องอาศัยสื่อทางสารสนเทศโดยเฉพาะทาง เอกสาร หนังสือต่างๆ ยังจำเป็น ต้องใช้เป็นหลัก เพราะให้ประโยชน์ แบบประโยชน์สูง ประหยัดสุด ทั้ง ยังเป็นหลักฐานเก็บรักษาไว้ได้ในระยะเวลานาน เหมาะแก่ผู้ศึกษา (ผู้รับข้อมูล สารสนเทศ) และสะดวก ในการผลิต การเผยแผ่ได้อย่างกว้างไกลมากยิ่งขึ้น

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตเข้าถึงคนได้เป็นจำนวนมาก และในวงกว้าง แต่ประชาชนบางคนยังมองพระสงฆ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตในทางที่น่าสงสัยว่าอาจจะ ไม่ใช้ในการจัดทำเนื้อหาทางศาสนาอย่างเดียว โลกยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบ อินเทอร์เน็ตจะเป็นปัจจัยสำคัญของ การศึกษาในอนาคต มนุษย์ในโลกปัจจุบันจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ ต้องการพึ่งพาเทคโนโลยีในการดำเนิน ชีวิตในการทำงานและสนองความต้องการเพื่อให้ได้มาซึ่ง ความสุข แม้คำสอนทางศาสนาบางอย่าง ก็พยายามตีความและอธิบายด้วยเทคโนโลยี มีนักคิดบาง ท่านพยายามอธิบายหลักคำสอนใน พระพุทธศาสนา เพื่อให้เชื่อมโยงกับโลก แห่งวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี ขณะที่ข้อมูลข่าวสารทางจิตนิยมแทบจะไม่มีสภาพทั่วไปในโลกปัจจุบันนี้ ข่าวสารข้อมูล มีอิทธิพลอย่างกว้างขวางและมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ข้อมูลและข่าวสารแพร่ กระจายไปในเวลาอันรวดเร็ว ครอบคลุมไปทั่ว

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือนี้ให้เกิดประโยชน์ในการเผยแผ่ พุทธศาสนา เพราะหากจะใช้วิธีการเผยแผ่พุทธศาสนาแบบเดิมอาจเข้าไม่ถึงสังคมยุคใหม่หรือคน รุ่น ใหม่ก็เป็นได้ เพราะสังคมสมัยปัจจุบัน ประชาชนไม่ค่อยมีเวลาไปปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์หรือ ศึกษา พระธรรมคำสอนที่วัดเหมือนสมัยอดีตที่ผ่านมา การเผยแผ่พระธรรมคำสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต จึง เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถทำให้เข้าถึงประชาชนได้ง่ายและกว้างขวางมากที่สุด ไม่จำกัดเวลา และสถานที่ ผู้ใช้อยู่ที่ไหนเวลาใดก็สามารถที่จะเข้าไปศึกษาพระธรรมคำสอนได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็น ที่ทำงาน ที่บ้าน หรืออยู่ในต่างประเทศก็ตาม

๓. ความจำเป็นในการใช้ไอที การจัดการศึกษาในปัจจุบันนี้จะเน้นการจัดการศึกษาที่ เน้นที่เทคโนโลยีเป็นส่วนใหญ่ ดังที่จะได้กล่าวถึงต่อไปนี้ คือ

๑) การเรียนรู้แบบออนไลน์ (E-learning)^{๙๒} เป็นการเรียนรู้ด้วยตัวเองผ่าน เครือข่ายคอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ต (Internet) หรืออินทราเน็ต (Intranet) ผู้เรียนจะได้เรียนตาม

^{๙๑} พจนารถ สุพรรณกุล, การเผยแผ่พระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีสารสนเทศ, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/106-2014-09-20-08-27-56> (๑๑ พ.ค. ๕๕)

ความสามารถและความสนใจของตน ซึ่งการให้บริการการเรียนรู้แบบออนไลน์ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ส่วน แต่ละส่วนได้รับการออกแบบเป็นอย่างดี เมื่อนำมาประกอบเข้าด้วยกัน แล้วระบบทั้งหมดจะต้องทำงานประสานกันได้อย่างลงตัว ดังนี้

(๑) เนื้อหาของบทเรียน ประกอบด้วย ข้อความ รูปภาพ เสียง วิดีโอและมัลติมีเดียอื่นๆ

(๒) ระบบบริหารการเรียนรู้ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง กำหนดลำดับของเนื้อหาในบทเรียน เราเรียกระบบนี้ว่า ระบบบริหารการเรียนรู้ (E-Learning Management System : LMS) ดังนั้น ระบบบริหารการเรียนรู้จึงเป็นส่วนที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจนจบหลักสูตร

(๓) การติดต่อสื่อสาร นำรูปแบบการติดต่อสื่อสารแบบ ๒ ทาง มาใช้ประกอบในการเรียนรู้ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารอาจแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทคือ ประเภท Real-time ได้แก่ Chat (message, voice), White board/Text slide, Real-time Annotations, Interactive poll, Conferencingและอื่นๆ ส่วนอีกแบบคือ ประเภท Non real-time ได้แก่ Web-board, E-mail

๒) บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction - CAI)

บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจะเสนอสารสนเทศที่ได้ผ่านกระบวนการสร้าง และพิจารณาเป็นอย่างดี โดยมีเนื้อหาวิชาหรือสารสนเทศ แบบฝึกหัด การทดสอบ และการให้ข้อมูลป้อนกลับให้ผู้เรียนได้ตอบสนองต่อบทเรียนได้ตามระดับความสามารถของตนเอง

๓) วิดีทัศน์ตามอัธยาศัย (Video on Demand – VOD) การจัดการฐานข้อมูลต้องอาศัยโปรแกรมที่ทำหน้าที่ ในการกำหนดลักษณะข้อมูลที่จะเก็บไว้ในฐานข้อมูล อำนวยความสะดวกในการบันทึกข้อมูลลงในฐานข้อมูล กำหนดผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ฐานข้อมูลได้ พร้อมกับกำหนดด้วยว่าให้ใช้ได้แบบใด เช่น ให้อ่านข้อมูลได้อย่างเดียวหรือให้แก้ไขข้อมูลได้ด้วย นอกจากนั้นยังอำนวยความสะดวกในการค้นหาข้อมูล การแก้ไขปรับปรุงข้อมูล ตลอดจนการจัดทำข้อมูลสำรองด้วย

๔) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-books) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถอ่านได้ทางอินเทอร์เน็ต สำหรับเครื่องมือที่จำเป็นต้องมีในการอ่านหนังสือประเภทนี้ก็คือ ฮาร์ดแวร์ประเภทเครื่องคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พกพาอื่นๆ

๕) ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ (E-library) บริการงานห้องสมุดระบบอัตโนมัติ เช่น ๑) ระบบที่สามารถให้บริการและตรวจสอบได้ ๒) ระบบบริการยืม - คืน ทรัพยากรด้วยแถบรหัสบาร์โค้ด ๓) ระบบบริการสืบค้นข้อมูลทรัพยากร ๔) ระบบตรวจเช็คสถิติการใช้บริการห้องสมุด ๕) ระบบตรวจเช็คสถิติการยืม - คืนทรัพยากร ๖) การสำรวจทรัพยากรประจำปี ๗) การพิมพ์บาร์โค้ดทรัพยากรและสมาชิก

ดังนั้น เทคโนโลยีสารสนเทศ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงและเผยแพร่พระพุทธศาสนา ให้กว้างขวางไปทั่วโลก ภายใต้บริบทและแนวโน้มของประชากรโลกที่จะใช้ชีวิตในโลกออนไลน์ หรืออินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผ่านเครื่องมือต่างๆ ทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์

^{๔๒} ดุจเดือน บินชา, นิฮาริส์ อารง, การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.thaigoodview.com/node/91221> (๑๑ พ.ค. ๕๙)

และโทรศัพท์ เคลื่อนที่ ดังนั้น ประเทศไทยควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการ พัฒนาประเทศ ให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก แต่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าว ต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งไม่เป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎก

เมื่อเอามาหาปเทศข้อที่ ๑ ที่พระพุทธองค์ตรัสไว้เป็นแบบอย่างให้พิจารณาว่า “ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใด ที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” หากสิ่งนั้นเข้ากันได้กับ “สิ่งที่ไม่ควร” ขัดกับ “สิ่งที่ควร” สิ่งนั้นเป็นอัน “ไม่ควร” แก่เธอทั้งหลายฉะนั้น การถวายบุหรืจึงชื่อว่า มัชชทาน คือ การให้สิ่งเสพติดของมีนเมา และชื่อว่า วิสทานคือ การให้สิ่งที่มีพิษภัยทำให้เกิดโรคมามากมายถึงตายได้ บุหรืที่นอกจากไม่มีประโยชน์แล้ว ยังนำทุกข์โทษมาให้แก่ผู้เสพโดยส่วนเดียว ดังนั้นอุบาสกอุบาสิกา ควรเป็นผู้ฉลาดในการให้ทาน จึงจะสมควรกับคำว่า อุบาสกอุบาสิกา ซึ่งแปลว่า ผู้นำเอาพระรัตนตรัย มาเป็นที่พึ่งของชีวิต สำหรับพระภิกษุเองก็ควรตระหนักถึงโทษ พิษภัยของบุหรืให้มาก และพิจารณาไตร่ตรองถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ต่อตน ซึ่งพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระสัพพัญญูได้เทศนาสั่งสอนไว้ แก่พระสาวกทั้งหลายให้ใช้ปัญญาพิจารณาก่อนใช้สอยปัจจัย ๔ ทุกครั้งเสมอ เรื่องบุหรืนี้สังคมชาวโลกยังรู้ว่าไม่เป็นประโยชน์ กำลังรณรงค์ให้ประชาชนทั่วไปเลิกสูบบุหรืกันอย่างกว้างขวางแพร่หลายตามสถานวิทย์ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และมีป้ายห้ามสูบบุหรืติดไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ มากมาย การบวชเป็นพระภิกษุควรประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำที่ดีของชาวบ้านอย่าให้ชาวบ้านต้องมาเป็นผู้นำและบอกท่านว่า “ท่านอาจารย์ครับ เลิกสูบบุหรืเถอะมันไม่ควรนะครับ” เมื่อเป็นเช่นนี้คงเสียภาพพจน์ของผู้นำทางพระพุทธศาสนาไม่ใช่น้อย ถ้าผู้นำทางพระพุทธศาสนาที่ได้นามว่า พระ ซึ่งแปลว่า ผู้ประเสริฐ ผู้ควรบูชา ยังไม่ทำให้เป็นแบบอย่างที่ดีของชาวบ้านแล้ว จะมีใครเล่าเป็นแบบอย่างได้อีก

จากที่กล่าวสรุปมานั้นจะเห็นได้ว่า วิธีการตีความจากพระไตรปิฎกมาอ้างอิง แต่เป็นการตีความเฉพาะที่เป็นการสนับสนุนในส่วนที่ตนกล่าวอ้างเท่านั้น แต่เป็นไม่ได้กล่าวทั้งหมด อันที่ถูกต้อง เป็น การศึกษาการประยุกต์ใช้หลักมหาปเทศ ๔ กับสังคมไทยนั้น มุ่งที่จะอธิบายถึงความเป็นมาในขอบข่าย และกระบวนการจนถึงผลของการนำวิธีการนำมหาปเทศ ๔ ไปใช้ รวมถึงกระบวนการแก้ปัญหาของแต่ละวิธีที่เหมาะสมกับปัญหาแต่ละชนิดของเหตุการณ์เรื่องนั้นๆ